

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

11

3,40 EUR november 2013

TEMA MESECA

Junaki(nje) iz ozadja

INTERVJU

Vlasta Kunaver

Z NAMI NA POT

**Peca
Val Badia/Gadertal**

120 let

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - AKCIJA 50 % POPUST

Planinska vodnik

DOLENJSKA, BELA KRAJINA, NOTRANJSKA

Avtor: Roman Mihalič

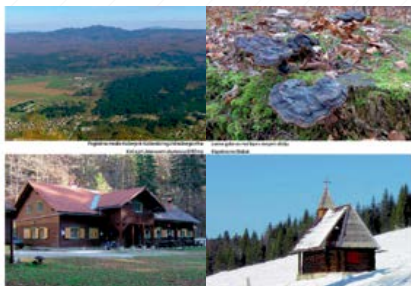
Dolenjska je dobila ime po dolnji legi v nekdanji deželi Kranjski, Notranjska po notranji legi, Bela krajina je domnevno dobila ime po značilnih brezah, morda tudi po belih narodnih nošah.

Dolenjska sega od Ljubljanske kotline do Kolpe, na Notranjsko meji z visokima planotama Krma in Blok, na severu in vzhodu pa meji na reko Savo. Gorski čok Gorjancev je južna meja Dolenjske in jo ločuje od nižinske valovite Bele krajine, s katero je povezana s cestnima prelazoma Brezovica (588 m) in Vahta (615 m). Bela krajina je najbolj na jugu ležeča slovenska pokrajina in jo z juga omejuje reka Kolpa. Notranjska sega od Ljubljanske kotline do Krasa in Istre, od katere jo razmejujejo gozdnate neposeljene kraške planote Hrušice in Nanosa ter flišni Brkini.

VSEBINA PLANINSKEGA VODNIKA

Vsebina; Splošno o Dolenjski, Beli krajini in Notranjski; Praktični napotki; Gorjanci; Bela krajina; Kočevski Rog; Kočevsko in Zgornja Kolpska dolina; Stojna; Goteniška gora in Goteniški Snežnik; Borovška gora in Obkolpske stene; Ribniška dolina; Dobrepolje; Trška gora; Kumljansko hribovje; Stična, Višnja Gora, Litija, Grosuplje, Velike Lašče; Krimsko pogorje; Borovnica in Vrhnika; Loški potok; Loška dolina, Cerknica, Javorniki; Snežnik. Vodnik je izšel s podporo Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

1. Dolenjska na planinski poti (1988) 90
2. Dolenjska na planinski poti (1988) 90
3. Dolenjska na planinski poti (1988) 90
4. Dolenjska na planinski poti (1988) 90
5. Dolenjska na planinski poti (1988) 90
6. Dolenjska na planinski poti (1988) 90
7. Dolenjska na planinski poti (1988) 90
8. Dolenjska na planinski poti (1988) 90
9. Dolenjska na planinski poti (1988) 90
10. Dolenjska na planinski poti (1988) 90

Format: 12 x 16 cm

Vežava: PVC ovitek, šivano s sukancem, okrogel hrbet

CENA: V času od 15. 11. do 15. 12. 2013 lahko planinski vodnik Dolenjska, Bela krajina, Notranjska kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 11,95 €* (redna cena: 23,90 €).

* DDV je obračunan v ceni.

Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS,

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS, <http://www.pzs.si/trgovina.php>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej,

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, fax: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.

Vabljeni
k nakupu!

Vsak ima svojo zgodbo

Vladimir Habjan

Če primerjam težave, ki so jih imeli pri svojem delu uredniki pred mano, s tistimi, ki jih imamo danes, se mi zdi, da niti ni tako velikih razlik. Vedno so obstajale vsebinske dileme, finančne težave (teh očitno ne bo nikoli konec) in mnoge druge, vse do trenj z izdajateljem, pri čemer je članstvo pogosto dalo vedeti, da ima premalo vpliva na zasnovo revije (nekdanj glasila oziroma časopisa). "Na ovitku Planinskega vestnika piše, da je Planinski vestnik glasilo Planinske zveze Slovenije. Torej naj bo tudi njegova vsebina odsev tega poslanstva. Tako se bo na Vestnikovih straneh – kot doslej – znašlo tudi poročanje o najpomembnejših dejavnostih slovenske planinske organizacije, torej tudi posameznih njenih društev. Da pa registriranje teh dogodkov le ne bi bilo preveč poročevalsko, bomo skušali dogodke predstaviti v privlačnejših časnikarskih oblikah – na primer z reportažami, intervjuji in drugimi zvrstmi. Sočasno bo Vestnik dogajanja v planinski organizaciji tudi komentiral."¹

Podobnih želja in načrtov po prenovljeni vsebinski zasnovi bi v stotrinajstih letnikih naše revije gotovo lahko našli še celo vrsto, ne nazadnje je sedanje uredništvo nekaj podobnega pripravilo v začetku leta 2001, prenovljene programske usmeritve pa smo ponovno posodobili pred dvema letoma. Zgornji citat je nastal izpod peresa šestega urednika Planinskega vestnika, Milana Cilenška, v časih, ko se je ravno loteval tega zahtevnega početja. Cilenšek se je nedavno poslovil od nas, njegovo kratko biografijo pa si lahko preberete na zadnjih straneh revije v rubriki V spomin.

Zanimivo in po svoje presenetljivo je, da je sto trinajst letnikov Vestnika urejalo le osem urednikov. Če naredim hitro statistiko, je poprečje dobrih štirinajst let na enega. Tista dva, ki še posebej izstopata, sta Tine Orel (30) in Josip Tomišek (26), čeprav je bil slednji urednik dlje časa, le da Vestnik šest let med prvo vojno in po njej ni izhajal. Tisto, kar nas urednike razlikuje med seboj, je po moji oceni predvsem osebnost posameznika, po drugi strani pa so to razmere, v katerih so delovali oziroma še delujemo. Če današnje čase v največji meri zaznamuje porast elektronskih vsebin in spleta ter posledično upadanje tiskanih medijev, so po mojem poznavanju leto 1986, v katerem je Cilenšek uredil enajst števil, kar pomeni 576 strani, še najbolj zaznamovale vsebinske dileme o razmerju posameznih vsebin (očitek, da je bilo preveč leposlovnih prispevkov) in neprestane finančne težave z mnogimi podražitvami. Slednje nam je vsem tistim, ki že dlje časa grizemo kolena po naših gorah, še kako znano, saj je bila takrat inflacija naša redna popotnica.

Vsak urednik je imel (ima) svojo zgodbo. Nekatere so bile bolj uspešne in so trajale dlje časa, druge manj. Vsak si je svojo pot utiral sam, pri čemer so mu okvire delovanja v marsičem določali tudi drugi. Verjamem, da je vsak od dosedanjih urednikov pri uresničevanju svojih zamisli, kakšna naj bo revija in na kakšen način bo našla svoje bralce/kupce, imel svojo vizijo in je pri njenem izvajanju naletel tudi na obilo preprek, tako zunanjih kot sam pri sebi. Cilenškova se je, žal, končala dokaj hitro, že v roku enega samega leta. "Spreminjanje vsebine, odrekanje tradiciji, vnašanje dnevnih novičarskih rešitev, oddaljevanje od osnovnega poslanstva ..." ² je bilo tisto, kar ga je stalo položaja.

Čeprav čas njegovega urednikovanja v goli statistiki zaseda zadnje mesto, čeprav je morda njegova zgodba na zunaj videti kratkotrajna in ne najbolj uspešna, se je Milan Cilenšek nesporno zapisal v zgodovino najstarejše slovenske planinske revije. Zato se mi zdi prav, da se tudi s tem skromnim uvodnikom poklonimo spominu nanj.

¹ Milan Cilenšek: Vmesna postaja. Planinski vestnik, št. 2, 1986, str. 53–55.

² Marijan Krišelj: Skoraj stoletna tradicija. Planinski vestnik, št. 2, 1987, str. 62.

Peca, koroška kraljica
Foto: Franci Hörvat

UVODNIK

1 Vsak ima svojo zgodbo

Vladimir Habjan

JUNAKI(NJE) IZ OZADJA

4 In potem razmišljaš: kaj, če ...?

Pogovori z življenjskimi sopotniki alpinistov

Mateja Pate

JUNAKI(NJE) IZ OZADJA

8 Ko ostaneš doma

Različne plati iste zgodbe

Žarko Rovšček

JUNAKI(NJE) IZ OZADJA

14 Kjer gora vrže svojo senco

Temna stran izjemnih podvigov

Mire Steinbuch

RAZMIŠLJANJE

15 V sliki in besedi

Marjan Bradeško

GORSKI VELIKANI

16 Najvišji v Silvretti

Piz Linard

Vladimir Habjan

SKRITE KARAVANKE

20 Zgodbe iz minulih dni

Korte na Obirskem

Janez Turk

GORE BALKANA

24 Gorske oči

Durmitorska jezera

Vlado Vujisić

Z NAMI NA POT

28 Koroška kraljica in kralj Matjaž

Peca

Andreja Erdlen

Z NAMI NA POT

41 Bledične gore

Val Badia/Gadertal

Janja Lipužič

INTERVJU

46 Nikoli nisem nehala plezati

Vlasta Kunaver: alpinistka, padalka, zdravnica, mama

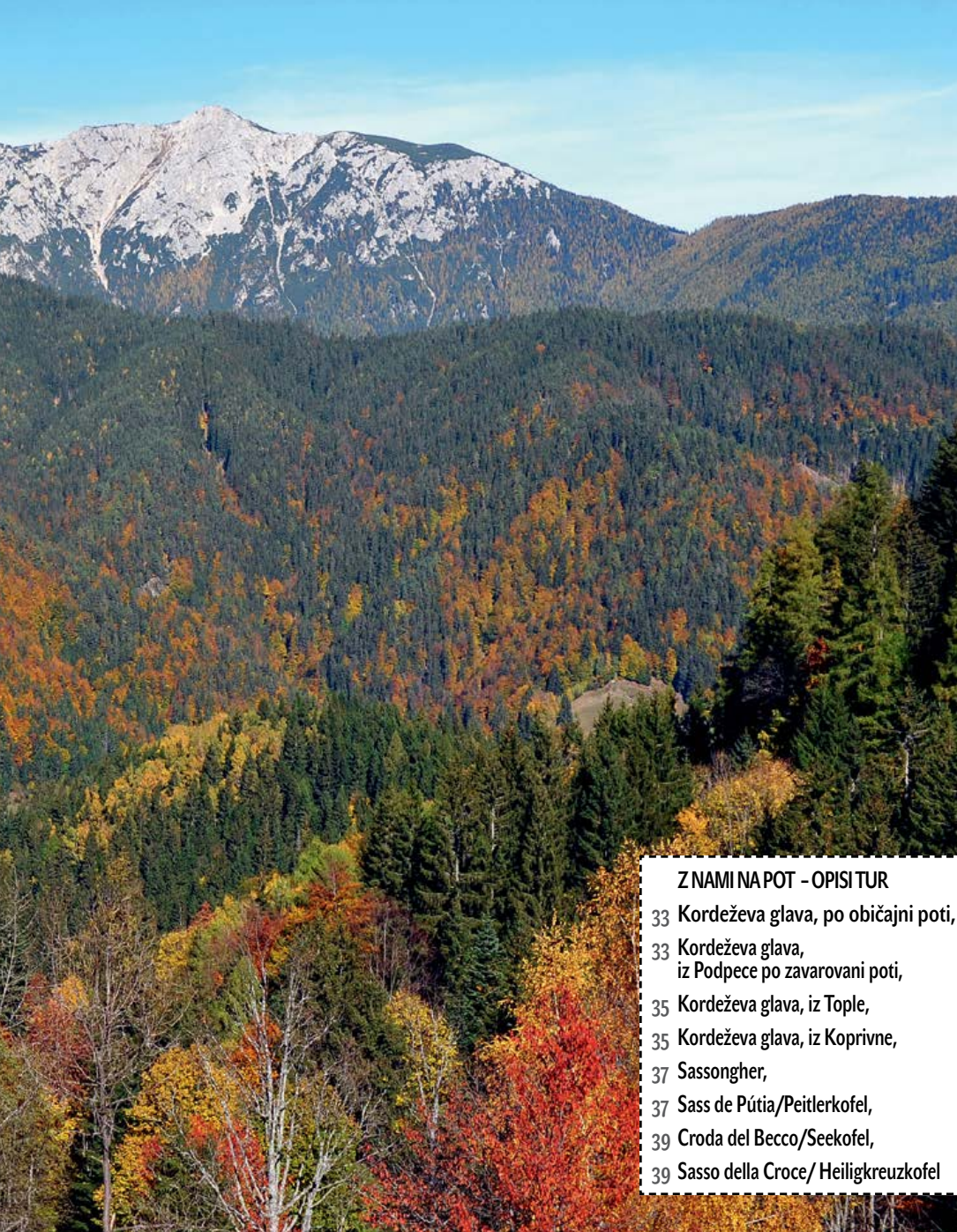
Mojca Volkar Trobevšek

DOŽIVETJE Z GORA

49 Ko ima noč svoje glasove

Kresna noč na Kamniškem sedlu

Peter Muck

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradeško, Marta Krejan,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVEC:

Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobevšek, Mojca Stritar, Marta Krejan,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 6200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve
izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je
05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d.,
Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino,
posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane
A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva
meseca po zidu številke. Ob spremembi naslova
navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne
odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in
Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Jesen na Slemenu
Foto: Boštjan Odar

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji
objavljenih opisov poti, ki praviloma
vključujejo opozorila na nevarnosti in možne
pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis
vedno subjektiven, poleg tega se objektivne
težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva
v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in
Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti
nobene odgovornosti za morebitne poškodbe
ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Z NAMI NA POT - OPISI TUR

- 33 Kordeževa glava, po običajni poti,
- 33 Kordeževa glava,
iz Podpece po zavarovani poti,
- 35 Kordeževa glava, iz Tople,
- 35 Kordeževa glava, iz Koprivne,
- 37 Sassongher,
- 37 Sass de Pútia/Peitlerkofel,
- 39 Croda del Becco/Seekofel,
- 39 Sasso della Croce/Heiligkreuzkofel

ŠPORTNO PLEZANJE

**52 Plezališče,
v katerem se je
pisala zgodovina**
Buoux

Martina Čufar Potard
PRIMER DOBRE PRAKSE

**55 Kako najti pot,
kjer je drugi ne vidijo**
Od garaže do plezalnega
centra za vse generacije

Cveta Zalokar Oražem

OSKRBNIKOVI SPOMINI

**58 Odločalo se je
o življenju in smrti**
Pavel Dimitrov

ALPINISTI VETERANI

60 Vse boljši temelji
32. srečanje alpinistov
veteranov

Irena Mušič Habjan

REKREACIJA

**61 Slovenski alpski
triatlon**

Plavanje čez Piranski zaliv,
kolesarjenje v Vrata in
plezanje čez Steno na Triglav
Mire Steinbuch

VARSTVO NARAVE

62 Oklepniki na cestah
Orjaški krešič
Dušan Klenovšek

64 NOVICE IZ VERTIKALE

66 NOVICE IZ TUJINE

67 PISMA BRALCEV

68 LITERATURA

69 PLANINSKA ORGANIZACIJA

71 TNP

71 V SPOMIN

**Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si.**

In potem razmišljaš: kaj, če ...?

Pogovori z življenjskimi sopotniki alpinistov

Besedilo: Mateja Pate

Nekega dne se je grški filozof Aristoteles sprehajal s svojim učencem ob morju. "Premišljeval sem o tem," je učenec začel pogovor, "zakaj te vendar vsi tako cenimo, vsi spoštujemo, si vsi želimo tvoje bližine. Zakaj?"

Stari, modri mož ni odgovoril, le sklonil se je, pobral prgišče peska in ga stisnil v dlan. Bolj ko je stiskal dlan, bolj mu je pesek uhajal med prsti. Mladenič ni razumel odgovora, zato se je modrec še enkrat sklonil in še enkrat zajel pesek v dlan, vendar tokrat dlani ni stisnil. Osupli učenec je sedaj razumel nemi odgovor. Tudi s človekom je tako. Bolj ko mu zapiraš pot, bolj ko ga vežeš nase, bolj bo iskal pot, da ti uide. Če pa mu pustiš prostost, bo ostal v tvoji bližini, tako kot pesek v Aristotelovi roki.

(Odlomek iz knjige Aleš Kunaver, avtorica Dušica Kunaver)

Prispodoba o pesku v roki me je tako prevzela, da sem si jo zapomnila za vedno. Ko sem jo pred mnogimi leti prvič prebrala, se mi je zdelo neizmerno lepo, da je Dušica Kunaver tako nesebično podpirala svojega moža pri dejanjih, ki so se zapisala v zgodovino slovenskega himalajizma. Zavest o tem, da je bila to verjetno težka naloga, je prišla šele mnogo pozneje. Pustiti nekemu, ki mu alpinizem pomeni življenje, vso svobodo, zavedajoč se objektivnih nevarnosti te dejavnosti in z njo povezanega tveganja, terja precej poguma, modrosti, pa tudi zaupanja v življenje, kot je v pogovoru, ki ga objavljamo na naslednjih straneh, dejala Dušičina hči Vlasta Kunaver. "Vedela je, da pretiran strah ni izraz ljubezni," še piše v intervjuju. A vendar so strah, zaskrbljenost, in kar je še podobnih občutij, za katera bi lahko rekli, da sodijo med "temne plati alpinizma", tihi spremljevalci življenjskih sopotnikov alpinistov, gorskih reševalcev

- 1 Mount Everest Foto: Tone Škarja
- 2 Cvetka Grošelj Arhiv Cvetke Grošelj
- 3 Zdenko Zorič Arhiv Zdenka Zoriča

in gorskih vodnikov. V tem prispevku smo se o tem, kako doživljajo alpinistično udejstvovanje svojih najbližjih, pogovarjali s tremi sogovornicami in enim sogovornikom. Delček svojih bolj ali manj skritih občutij so nam razkrili Cvetka Grošelj, žena znanega himalajca Vikija Grošlja, Zdenko Zorič, mož neutrudne alpinistke Mire Zorič, Manca Miko, žena gorskega vodnika Klemena Gričarja, in Mojca Volkar Trobevšek, ki živi v družini gorskih reševalcev.

Cvetka Grošelj:
Bolj, kot me je bilo strah, me ne bi moglo biti

Se je na življenje s himalajcem mogoče pripraviti, si ga je mogoče vsaj približno realno zamišljati, preden se udejanji?

Na kaj takega, kot je življenje s himalajcem, se ni mogoče pripraviti. To je nekako tako, kot da si kar naprej na fronti in čakaš, ali bo letelo mimo ali bo tokrat zadelo tebe. Tako sem jaz doživljala najina prva skupna leta, ko je Viki najbolj intenzivno plezal v Himalaji in skoraj ni bilo odprave, s katere se ne bi vrnil brez soplezalca, včasih dveh ...

Kakšna poznavalka alpinizma ste? Sprašujem zato, ker nas je ponavadi strah neznanega, pri alpinizmu pa se mi zdi, da bi utegnilo biti ravno nasprotno: tistega, ki alpinizem pozna od znotraj, bi nemara lahko bilo bolj strah za svoje bližnje ...

Sem ravninski človek, doma s tistega konca Slovenije, kjer najvišje segajo jeruzalemski griči. To je "višina", kjer se najbolje počutim. Preden sem spoznala Vikija, nisem o alpinizmu vedela ničesar. Prebrala sem sicer kakšen članek v časopisu, kadar so naši alpinisti naredili veliko stvar, pa vest o nesreči, knjigo ali dve o alpinizmu ... Vendar mislim, da bi me bilo popolnoma enako strah, če bi alpinizem poznala od znotraj. Ker bolj, kot me je bilo strah, me ne bi moglo biti.

Ste v Vikijevem aktivnejšem himalajskem obdobju pred odpravami vedeli, na kako zahtevno goro se odpravlja? Ste z njim govorili o tem, vas je to zanimalo ali ste raje vedeli čim manj?

V začetku sem hotela negotovost in strah obvladovati tako, da sem želela izvedeti čim več podrobnosti o vsem, kar se bo dogajalo na odpravi, o dnevih, ki bodo odločilni, o nevarnostih ... Sčasoma pa tega pritiska informacij, čeprav jih je Viki še tako ovil v celofan, nisem več prenesla. Zato sem kar njemu prepustila, da mi pove toliko, kolikor misli, da moram vedeti.

Potem pa sem tesnobo premagovala s tolažbo, da je tam, kjer si želi biti, in počne tisto, kar ima rad.

Vas bolj skrbi, kadar se Viki odpravlja v Himalajo, kot če gre na plezalno turo v domače gore? Kdaj vas je bilo najbolj strah zanj?

Bližina domačih gora je tisto, kar daje večji občutek varnosti. Nevarnost se zdi tu manj strašna, bolj domača. A dejstvo je, da se je kar nekaj naših himalajcev smrtno ponesrečilo prav v domačih gorah. Pa me vseeno manj skrbi, kadar pleza doma. Morala sem si ustvariti neke svoje obrambne mehanizme, da sem lahko šla skozi vse to. Včasih mi je uspevalo bolj, včasih me je spodneslo. Najbolj strah pa me je bilo, ko je bil Viki član makedonske odprave na Everest. Skupaj s Stipetom Božičem naj bi kot bolj izkušena pomagala Makedoncem priti na vrh. Takrat, leta 1989, so novice z odprave prihajale samo preko PZS, pa še to bolj poredko. Nek večer pa sem kar na lepem po radiu ujela vest agencije Reuters, da so trije Jugoslovani dosegli vrh Everesta, dva sta se srečno vrnila v tabor, tretji pa ne. In potem je bilo treba na imena počakati do jutra ...

Pa vendar najbrž obstajajo tudi svetle strani moževega alpinizma?

Viki se je s himalajskih odprav vedno vračal s tisto zdravo distanco do vsakdanjih, nebitvenih skrbi in kompliciranj, s katerimi si po nepotrebem otežujemo življenje. In z zavedanjem, kako krhki in minljivi smo v primerjavi z močjo narave ..., kako pomembno je živeti vsak trenutek tukaj in zdaj. S poti po revnih deželah pod Himalajo je v naš dom prinašal vonj po tujih tleh, drugačnost, širino, nova prijateljstva ... To je tisto, za kar sem mu hvaležna.

Zdenko Zorič:
Doma ti ne preostane drugega kot čakanje na novice

Tomaž Jakofčič je na svojem blogu nekoč zapisal, da "je precej težje biti doma kot v največjem zajebu v steni. Tam se pač dogaja, popolnoma si predan nagonu po samoohranitvi in ne razmišljaš o prav ničemer drugem. Doma pa, sploh ob dobrem poznavanju terena, kjer druga polovica fajta, si predan le tuhtanju o črnih scenarijih." Se najdeš v tem razmišljanju?

Vsekakor je težje spremljati dogajanje od doma. Seveda včasih nismo imeli tekočih informacij, kaj se dogaja na odpravah. Večinoma sem lahko dogajanje na odpravi spremljal zgolj

preko medijev, kjer pa so bile le skope informacije in še te s časovno zamudo. Današnja tehnologija omogoča sprotno spremljanje dogodkov, kar je lahko dobro ali pa slabo.

Na nekaterih odpravah v visoka gorstva sta bila z Miro skupaj, na nekaterih ne. Kdaj si lažje/težje spremljal njene vzpone?

Kadar sva bila skupaj na odpravah, sva vzpone v večini primerov opravila skupaj. Če si tam, je vsekakor lažje, saj sodeluješ, lahko pomagaš, če pa si doma, ti ne preostane drugega kot čakanje na novice.

Se strah/skrb stopnjujeta glede na težavnost plezalnega cilja?

Vsekakor je skrb povezana s težavnostjo cilja. Sčasoma pa se je razvilo neko zaupanje, da izbirava primerne cilje ter da se tudi na turi pametno odločava in ne rineva z glavo skozi zid. Seveda obstaja še kup nevarnosti, na katere kljub previdnosti nimaš vpliva. Ker tudi sam plezam in nimam rad, da nekoga skrbi, ko grem plezat, mislim, da tudi Miri ne bi bilo všeč, če bi mene pretirano skrbelo.

Kakšne so svetle plati odpravarstva? Nejc Zaplotnik je nekoč zapisal, da se z ženo verjetno nista naveličala drugega prav zaradi odprav ...

Na to vprašanje je enako težko odgovoriti kot na vprašanje, zakaj hodimo

v hribe. Z Nejčevo mislijo se ne morem strinjati, saj so odprave le en delček v življenju. Ljudje smo pač različni in to je stvar posamezne družine. Je pa del odgovornosti tudi na partnerju, da ve, kje so meje.

**Manca Miko:
Zaskrbljenost moraš odmisлити**

Si kdaj želiš, da bi imel Klemen bolj "normalno" službo?

V splošnem ne, saj vem, da ima svoj poklic rad in da ga kvalitetno in z ljubeznijo opravlja, zato ga pri tem stoodstotno podpiram. Če si že kdaj želim, da bi imel bolj normalno službo, je takrat, ko je slabo vreme ali so razmere zahtevne, pa mora vseeno na turo oziroma jo izpeljati do konca.

V kolikšni meri je zaskrbljenost zanj prisotna v tvojem vsakdanu? Sploh razmišljaš o tem, da se mu v službi lahko kaj zgodi, ali to preprosto odmisliš?

Skrb za moža je prisotna, predvsem takrat, ko so objektivne nevarnosti večje kot sicer, npr. pri vodenju na Haute Route ob obilici novozapadlega snega ali pri vzponu s kočice Cosmique na Mont Blanc zaradi vse bolj aktivnih serakov. V takih primerih sem res vesela, ko se zvečer oglasi, da so v koči. Dejansko pa moraš zaskrbljenost odmisлити, saj

drugače ne gre. Da bi sedel doma in razmišljal, kaj vse gre lahko narobe, je popoln nesmisel. Skrb preženem z zaupanjem v Klemenovo strokovnost in dobro intuicijo. Morda bi dodala zgodbo o usodi: pred leti se je Klemen odpravil na delo v tujini. Večer prej nekajkrat ni hotel vžgati avto, stvari nekako niso stekle. Naslednje jutro je bilo mrzlo in na cesti je bila poledica. Ko je šel na bencinsko črpalko natočit gorivo, mu je spodrsnilo, pri padcu si je polomil vretence in namesto njega je na delo odšel drug vodnik. Na turi je snežni plaz zasul dva gosta, na srečo ju je vodnik hitro odkopal in nista bila poškodovana. In potem razmišljaš: kaj, če ...?

Te je pri vzponih, ki jih Klemen opravlja z gosti, bolj strah kot pri njegovih vzponih v prostem času?

Največji strah je zagotovo prisoten, ko gre v reševalno akcijo, potem so tu solo vzponi, šele nato vzponi z gosti. Bolj kot z gosti me skrbi trend, ki je prisoten pri smučanju. Nekdaj je veljalo, da se nekaj dni po sneženju ne hodi v hribe. Zahteve in pričakovanja gosta v tujini, predvsem pri smučanju off-piste, so povsem drugačni. Vsi pričakujejo pršič in nedotaknjena pobočja, pa tudi mero adrenalina, zato so npr. dve uri po sneženju pobočja Grands Montets in Punte Helbronner že dodobra presmučana.

2

3

1 Mount Blanc Foto: Bor Šumrada

2 Manca Miko Arhiv Mance Miko

3 Mojca Volkar Trobevšek

Arhiv Mojce Volkar Trobevšek

Je doživljanje Klemenovega vodništva po rojstvu otrok drugačno?

Drugačno do te mere, da imamo povsem svoj ritem, drugačno življenje, ko je Klemen doma in ko ga ni. Ne moremo le čakati na to, da pride domov, ampak živeti vsak dan, kot se najbolje da. Otroci ti pokažejo, da je treba biti prisoten tukaj in zdaj. Bolj naporno kot prej, ko ni bilo otrok, je na dan odhoda, ko otroci čutijo napetost, spremljajo pakiranje, pripravo opreme in vedo, da očeta nekaj časa ne bo. Jok ob odhajanju in mahanje v slovo smo zamenjali s tem, da gremo z otroki od doma, na izlet, v hribe, Klemen pa se odpelje, ko nas ni doma.

Kakšne so svetle plati oz. prednosti njegove službe?

Prednost njegove službe je, da dela tisto, kar želi. Pri svojem delu spoznava

nove dežele in ljudi, zato se večkrat v kraje, ki jih spozna med delom, odpravimo pozneje še skupaj. Predvsem za otroke je poleti prijetno, ko smo skupaj v Chamonixu. Življenje v tujini ti ponudi širši pogled na življenje, mednarodna znanstva pa hitro postanejo prijateljstva.

Mojca Volkar Trobevšek: Ko spoznaš, da ne moreš usmerjati toka življenja in smrti, je lažje

Kako je živeti z gorskimi reševalci?

Odraščala sem ob očetu gorskem reševalcu, zato se mi njegovo odhajanje zdoma sredi noči oz. ob katerikoli uri dneva nikoli ni zdelo kaj posebnega. Verjetno sem se tega odnosa naučila od mame, ki je vedno nekako s ponosom in z malce zaskrbljenosti, a brez dramtiziranja in panike spakirala tisti liter čaja in kakšno malico ter pospremila očeta k vratom. Med čakanjem na njegovo vrnitev se domači ponavadi nismo pogovarjali o poteku akcije, ker še ni bilo mobilnih telefonov, ki bi nas obveščali. Ko je prišel domov, smo pa takoj vedeli, kaj se je zgodilo: če je bil redkobeseden in se je držal bolj zase, je pomenilo, da so šli v gore po truplo, zato smo zgodbo izvedeli šele par dni kasneje. V bolj srečnih primerih je življenje teklo naprej brez pretresov in posebnosti. Prav tako doživljam tudi možovo udejstvovanje pri GRS. Ko zavzoni pozivnik, je v petih minutah pripravljen z malico vred in potem pač življenje teče dalje. Edina razlika je, da me vedno pokliče z akcije, ko to lahko stori, in me obvesti o dogajanju.

Te je reševalnih akcij bolj strah kot plezanja?

Skrb je vedno prisotna, ne glede na to, ali gre nekdo, ki ga imaš rad, plezat ali za cel dan na avtocesto. Je pa seveda razlika v tveganju, ki se mu izpostavlja. Ker tudi sama poznam alpinizem, približno vem, v kaj se spušča. Ko je mož več plezal, me je bilo zanj najbolj strah pozimi, enako je zdaj pri gorskem reševanju. Plazovi so tista nevarnost, ki se mi zdi najbolj nepredvidljiva. Sicer ga pa toliko poznam, da vem, da bo najprej poskrbel za svojo varnost in da na reševanju ne bo silil z glavo skozi zid.

Tvoj nekdanji fant je pred leti preminil na odpravi. Te je ta nesreča zaznamovala v smislu večjega strahu za tvoje bližnje, ki se ukvarjajo z alpinizmom?

Obdobje konstantnega strahu in silne zaskrbljenosti, že kar

obsedenosti s kontrolo, je na srečo minilo po par letih. Naključje je hotelo, da moj sedanji mož ni plezal, ko sva prišla skupaj. Je pa začel po nekaj mesecih druženja z mano, ko sem že mislila, no, končno nekdo, zaradi katerega ne bom zaskrbljena. Njegov alpinizem se je potem vse bolj razvijal in zdi se mi, da mi je na tak način, da se je tudi sam predal alpinizmu, najbolj pomagal, da sem prebolela svojo bolešno skrb. Počasi je šlo, a nama je uspelo. Ko spoznaš, da sam nimaš prav nobenega vzvoda, da bi usmerjal tok življenja in smrti, je lažje. Morda me v nekem smislu še vedno skrbi za odtenek bolj kot nekoga, ki ni doživel smrti bližnjega na tak način; morda zato, ker večkrat razmišljam o teh stvareh.

Omenila si, da se ob prebolevanju izgube nisi imela na koga obrniti po strokovno pomoč. Kaj ti je torej pomagal? Zgolj čas, ki celi rane?

Ko se ti zgodi takšna stvar, je nekaj časa okoli tebe polno ljudi, ki ti pomagajo, stojijo ob strani, te poslušajo ... Po določenem času pa življenje steče po starih tirnicah in ljudem (tudi bližnjim) se ne da več (in jim tudi ni treba) poslušati vedno istih žalostink, ki nekako morajo iz tebe. Takrat bi prišla pomoč strokovnjaka še kako prav – da bi enostavno šel k nekemu profesionalnemu poslušalcu in mu pripovedoval zgodbo, dokler je pač treba, da žalost izzveni. Meni so pomagali dolgi pohodi po gozdu, obisk gora v slabem vremenu, neskončno dolgi pogovori z zdajšnjim možem in zavestna odločitev, da je treba živeti naprej.

Nam zaupaš še kakšno svetlo plat oz. prednost življenja z gorskimi reševalcem?

Pozitivno je to, da se o življenju, tudi o težkih temah (tveganje, nesreča, smrt, žalovanje, smisel ipd.), v naši družini govori pogosto in na glas, tudi pred otrokom. Možovo doživljanje sveta je bolj intenzivno, posledično tudi moje in sinovo. Seveda občutim ponos in občudovanje. Človeka, ki se prostovoljno ukvarja s takšno plemenito dejavnostjo, imaš še za kakšno stopnjo raje, ker veš, da se nanj lahko zaneseš ti in še kakšen drug, tudi popoln neznanec. ○

Ko ostaneš doma

Različne plati iste zgodbe

Besedilo: Žarko Rovšček

Ni je čez srečno vrnitev najdražjih, bi gotovo pritrldile žene in ostali svojci vrhunskih alpinistov, himalajcev in drugih udeležencev odprav v tuja gorstva. Večina knjižnih ali drugače objavljenih zgodb o uspehih alpinistov je opis nevarnosti, junaštev, logistike vzponov, končnih uspehov ali porazov, morda še česa. Opominjajo nas na ozko razpoko med srečo in nesrečo, običajno stalnico našega življenja, ki je na odpravah v visoke gore še globlja. Če je bazni tabor nekakšno zaledje vsake odprave, so še bolj v ozadju tisti, ki ostajajo v toplih domovih pogumnih junakov višav.

Tri starejše dame so postale moje sogovornice o tem, kako so preživljale vsakdanje tegobe in radosti, ko so v

času alpinističnih odprav ostale same doma. Vsaka izpričuje svojevrstno zgodbo, tako po načinu spremljanja dela svojih mož kot po tonu izjav. Dušica Kunaver sicer ni alpinistka, a je duhovno sledila iskrivim zamislim svojega moža Aleša že od trenutkov njihovega porajanja. Spremljala je njegova prizadevanja in mu, kolikor je zmogla, pomagala, da jih je uresničil. Skoraj zlila se je s problemi, ki jih je ta neutrudni organizator in pionir naših odprav v Himalajo reševal na svoji poti. Danica Blažina je moževa prizadevanja spremljala poznavalsko. V skrbi za družino se je zavestno odrekla ekstremnemu alpinizmu, odpravam, čeprav je še zelo mlada v naših gorah razvila vse sposobnosti, da bi segla po

višjih ciljih. Zgodnji generaciji naših vrhunskih alpinistk, ki ji je pripadala, pa so bile odprave v tuja gorstva tudi še zelo odmaknjene. Darinka Andlovic, izrazito praktična žena našega znanega himalajskega zdravnika, ki je nehote padla v alpinistično dogajanje, običajno ne varčuje z ostrejšo besedo na račun početja svojega moža. Vsaka zgodba ima pač različne plati.

Spoštovane, beseda je vaša.

Dušica Kunaver:
Naša hiša je bila vedno polna Himalaje

Kakšne so bile po vašem svetle in temne plati tega, da ste delili življenje s človekom, ki je bil ves čas sredi ustvarjalnega nemira?

Ko sem se poročila z Alešem, sem vedela, da je alpinist, in tudi, da alpinizem ni šport, ampak način življenja in mišljenja. Sprejela sem ga takega, kot je bil, dragocenega v njegovi podobnosti z gorami. Resda je vedno bil sredi ustvarjalnega nemira, a ta svoj naboj energije je širil okrog sebe. V njegovi bližini je vedno bila optimistična dinamika. Vsak trenutek je izkoristil za neko delo. Te delavnosti smo se našli tudi otroci in jaz, zato smo prav v redu vozili. Za kakšne pritožbe preprosto ni bilo časa.

Himalaja je vašega moža uročila že po odhodu s Trisulov. Ogljedna odprava prihodnjih alpinističnih ciljev v Nepal (leta 1962, skupaj z Zoranom Jerinom) je že nakazovala usmeritev njegovih prizadevanj naslednjih let. Kako ste to njegovo strast doživljali vi?

Pripadal je našemu prvemu povojnemu rodu alpinistov. Sanjali so o Himalaji, a v skromnih povojnih letih za to ni bilo denarja. Šele leta 1960 je odšla na pot naša prva himalajska odprava.

1

Njen član je bil tudi Aleš, naslednje leto pa se je na poti po Nepal zagledal v južno steno Lhotseja. Ta stena je bila takrat utopična misel, saj je bila osem let pozneje preplezana šele prva himalajska stena. Na rob te stene so naši alpinisti pod Aleševim vodstvom stopili leta 1981. Bala sem se je bolj kot drugih sten.

Ste morda kdaj pomislili, da vam tako brezkompromisno angažiranje odtuja življenjskega sopotnika, vajinim otrokom pa tudi očeta?

Na to nisem mislila. Alešu je uspelo, da ob vseh svojih obveznostih družine ni zanemarjal. Vse sobote in nedelje so bile namenjene družinskim izletom. Kosilo smo imeli vsak dan ob tretji uri (v tistih časih je bila služba od šestih do štirinajstih in nič več). Po kosilu smo stekli v gozd za hišo po borovničke ali kostanje, se gugali po drevju in preskakovali štore. Tudi zvečer, četudi je imel sestanke ali druge obveznosti, so otroci vedno dočakali očkovo večerno pravljico. Resda je vsaka odprava v Himalajo trajala nekaj mesecev, zato pa je bilo toliko lepše, ko se je vrnil in napolnil hišo s pripovedmi, vtisi, dogodki, fotografijami in zanimivostmi vseh vrst.

Kako ste preživljali stiske, temne misli in vsakdan do njegovega povratka?

Če nekdo odide v steno osemtisočaka, ne moreš se izogniti temnih misli. Ne moreš se izogniti stisk, ki trajajo vse do srečne vrnitve. Važno se mi je zdelo, da svojih skrbi ne kažem navzven, in predvsem, da z njimi ne obremenjujem otrok.

Res pa je, da je bil Aleš zelo preudaren in zelo previden alpinist, z nenavadno izostrenim čutom za nevarnost. V steni ni nikdar imel nobene nesreče in tudi kot himalajski vodja je vedno, s šestih odprav, pripeljal domov vse prijatelje. Nikdar ne bom pozabila svoje prve izkušnje z njegovo previdnostjo, predvsem pa s sposobnostjo, da je znal obrniti, če je bilo treba. Lepega zimskega sončnega dne leta 1959 sta s prijateljem vstopila v Triglavsko steno. Tudi naslednji dan je bil jasen in sončen, a Aleš je prišel domov. S prijateljem sta obrnila sredi stene. Dejal je, da z oblaki, vetrom in zrakom nekaj ni bilo v redu. Naslednjega dne je bil divji snežni metež. V nevarnosti je iskal varnost. Že s svojo prisotnostjo je zagotavljal varnost. Od mnogih sem slišala: "Če je Aleš zraven, bo vse dobro." Tudi jaz sem bila polna tega zaupanja.

2

3

4

1 Sfinga Foto: Matevž Vučer

2 Dušica Kunaver Foto: Žarko Rovšček

3 Danica Blažina Foto: Žarko Rovšček

4 Darinka Andlovic Foto: Žarko Rovšček

Kako ste spremljali nekatere večletne Aleševe ideje in končno priprave na odprave?

Naša hiša je bila vedno polna Himalaje in še stoterih drugih dejavnosti. Res je, da morajo velika dejanja dozorevati več let. V Triglavsko Sfingo se je Aleš vračal sedem let, od 1954, dokler ni v njej v navezi z Drašlerjem začrtal prve smeri (1961). Lhotse je snoval 19 let, smer v zahodnem grebenu Everesta je začel pripravljati leta 1972, a se je leta 1978 odločil, da bo namesto vodstva te odprave dokončal gradnjo alpinistične šole v Manangu, ki bi po pogodbi morala biti dokončana leta 1979. Pripravljal jo je od leta 1969, sodelovanje naših alpinistov s to šolo pa traja še danes. Nepalju je prinesla trajne vrednote.

Koliko dela in naporov je Aleš zmogel, sem poskušala doumevati vsak dan najinega skupnega življenja, dokončno pa šele sedaj, ko že skoraj 30 let urejam njegov arhiv in ga nosim šestim ustanovam, ki to gradivo sprejemajo kot narodovo dediščino. V NUK-u hranijo štiri metre Aleševega arhiva, povezanega

s Planinsko zvezo, arhiva Slovenije in RTV hranita desetine ur filmov, arhiv Radia Slovenije je presnel desetine ur radijskih pogovorov z odprav na Makalu in Lhotse, Pomorski muzej v Piranu hrani Aleševe načrte jadrnic, v Tehnični muzej postopoma nosim načrte raznih konstrukcij od opreme za GRS do skic letalskih motorjev, v Muzeju novejšje zgodovine se zbirajo tisoči diapozitivov, v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani pa alpinistična oprema in ostala dokumentacija. Ob vsem tem je bil konstruktor in nato komercialni direktor Avtomontaže. Bil je službeno na poti od Skandinavije do Egipta, pisal je strokovne in alpinistične članke za celo vrsto domačih in tujih časopisov, revij in knjig in predaval o našem alpinizmu po vsej Evropi, in to v šestih tujih jezikih. Bil je tudi predstavnik Jugoslavije v mednarodni alpinistični zvezi UIAA in dobil kandidaturu za predsednika njene Komisije za alpinizem (volitev ni dočakal). Živimo v montažni hiši, v kateri je vsak žebelj zabil Aleš. Za svojo družino je načrtoval in sam izdelal jadrnico, s katero smo preživljali prelepe počitnice. Na smučišču je vedno smučal s hitrostjo najmlajšega člana družine, doma pa

hranimo zlato medaljo s svetovnega smučarskega tekmovanja gorskih reševalcev (Davos, 1959).

Ob vsem tem delu sem mu po svojih močeh in s tistim, kar sem pač znala, poskušala stati ob strani. Bila sem Aleševa tajnica, tipkarica, kurirka. Po številnih priznanjih je prihajal domov preprost, takoj je odložil kravato in že iskal čopič ali kladivo, da bi se lotil hišnih popravil. Vedno je našel čas za drobne pozornosti do vseh nas, za igro z otroki. V trenutkih utrujenosti je zaspal za mizo z žlico v roki ali pa v avtu pred rdečim semaforjem. Ko je imel hude glavobole, je kdaj rekel tudi kako besedo preveč. Skoraj gotovo pa sem naslednji dan dobila rožico ali pa šopek uvelih zvončkov ("Neka starka je prodajala rožice na cesti, pa sem ti jih prinesel, naslednjič dobiš kaj lepšega.") Ne, nič lepšega si ne želim, ti zvončki so najlepši!

Danica Blažina:
Na listke sem pisala dobre želje in jih vtikala v žepe

Vživiva se v katero izmed odprav vašega moža v času pred odhodom. Ali ste tudi vi sodelovali v pripravah?

Južna stena Lotseja Foto: Iztok Tomazin

Seveda sem kot žena pomagala pripraviti vso osebno opremo, ki jo je Sandi imel s seboj. Poleg tega sem na listke pisala dobre želje in jih vtikala v žep njegovih oblačil, da jih je dobil med odpravo. Svojo željo, da bi šla kdaj tudi sama, sem podredila družini. Če gre nekdo iz družine, ga dejansko v mislih spremljaš in doživljaš skozi lastne izkušnje. Takoj po vojni ni bilo govora, da bi ženske šle na kakšno odpravo, saj jih niti ni bilo. Morala pa sem poskrbeti tudi za lastno eksistenco. Nekdo, ki se je takrat udeležil odprave, je moral vgraditi vanjo veliko samega sebe. 15–20 let kasneje se je dogajalo, da so bile odprave tudi mešane. Nam so ostajali le bližnji cilji. Udeležila sem se prve jugoslovanske odprave po vojni v Čvrnico (1949).

Kot alpinistka ste verjetno spremljali potek Sandijevih odprav drugače kot druge žene. Ste bili zato kaj bolj zaskrbljeni?

Ne, saj vem, da se nekdo, ki ima glavo na pravem mestu, zna izogniti hujšim nesrečam. Pri objektivno pogojenih

nesrečah pa tako ne moreš pomagati nič. Spremljala sem potek odprav preko redkih pisem in literature. Ko se sedaj s Sandijem pogovarjava o podrobnostih na odpravah, mu rečem: "Poslušaj, ali se tega ne spomniš več, ali ni bilo tisto tako in tako?" Torej sem njegovim odpravam kar dobro sledila. Seveda mi je vpogled v alpinizem, boljše poznavanje, to omogočil.

Kakšen je bil vaš stik z možem med odpravo?

Pisma so prihajala redko, ker je bilo treba vedno dobiti nekoga, da je odnesel pošto v dolino. Sandi je z odprave v Bolivijo (1964) pisal pogosteje kot z naslednjih. Med potovanjem z ladjo sem lahko vsak petek preko Radia Koper v oddaji Kje so naše ladje izvedela vsaj, kje se nahaja. Mesec dni po odhodu je prišla prva kartica iz Španije, pa kasneje iz Afrike in Argentine. Pošta je potrebovala deset, morda dvanajst dni, včasih tudi cel mesec. Kakšno pismo sem dobila še po Sandijevem prihodu domov. Naša pisma so z začasnega naslova (poštno ležeče) občasno odnašali članom odprave skupaj z drugo pošto. Sandi jo je dobival poleg tiste na lističih v žepih (nekakšno nadomestilo za današnja telefonska sporočila).

Najbolj žalostno možnost ima gotovo človek vsaj na trenutke v mislih?

Res je, ni bilo lahko. Bremenile so me vse domače skrbi in še, kar se je dogajalo vmes. Hočem reči, da je bilo v tistih časih skrbi malo manj, ker ni bilo pogoste zveze. Na srečo razmišljam vedno tako, da ne morem spremeniti tistega, kar je, tisto, kar pa pride, bo prišlo vseeno. O nevarnostih nisem razmišljala, želela pa sem biti zraven. Ko je Sandi podedoval neko vsoto od prodaje nepremičnine doma v Trstu, se mi je posrečilo, da sva si lahko privoščila trekning v Nepal kot darilo za vsa skupna leta. Lani sva imela 61 let skupnega življenja.

Kakšne pa so bile materialne tegobe moževe daljše odsotnosti?

Sandi je najprej porabil plačan dopust, nato pa so mu v preostalem času na njegovem podjetju poravnali prispevke (zdravstveno, pokojninsko in socialno zavarovanje) brez izplačila večine plače. S hčerko sva tako razpolagali z nekim minimalnim zneskom, kakih petkrat manjšim od običajne moževe plače. Pomagali sva si tudi s pomočjo prihrankov, zadolževali pa se nismo nikoli.

Aconcagua Foto: Iztok Tomazin

Torej ste morali sami organizirati vse pri hiši?

Prva, štirimesečna odprava (bolivij-ski Andi) je bila, ko je bila hči stara deset let. Med drugo (Hindukuš, 1971) mi je umrla teta, moja varuhinja v zgodnji mladosti (pri 12 letih sem izgubila starše), in sem ostala popolnoma sama. Drugi so mi pomagali urejati vse v zvezi s pogrebom. Takrat bi Sandija res potrebovala, pa ga ni bilo. Sicer pa se je največkrat vse kar dobro izteklo. Hči je povsod hodila z mano, tako da staršev ni pogrešala.

Darinka Andlovic: A zdaj bomo pa še poroko predstavljali?

Tik pred poroko (1949) vam je Jože povedal, da gre z alpinistično odpravo v Čvrnico. Kako ste sprejeli nenadno novico?

Še se spomnim, da sem mu rekla: "Pa bi hudiča prej povedal, da greš. A zdaj bomo pa še poroko predstavljali?" Odgovoril je, da se bo pač kakšen dan prej vrnil, in se tudi je. Kaj naj bi rekla? On je bil vesel, da je bil rešen vsega

hišnega cirkusa, saj njegova mama ni bila navdušena nad najino poroko in je bilo med žlahto čutiti nervozo. Danes je to bolj enostavno; mladi živijo na koruzi, pa mir.

Nekaj let kasneje je vaš mož postal kandidat za prvo jugoslovansko odpravo v Himalajo.

Kot mlada družina z dvema otrokoma smo leta 1955 prišli iz Ljubljane na Most na Soči, kjer je Jože sprejel prvo službo podeželskega zdravnika. Mislim, da je šlo za hitro odločitev, saj je hotel biti čim dlje od vsega sorodstva. Rekel je, da gremo daleč, kolikor se da, torej do državne meje. Bili smo v vlažnem stanovanju, on pa je kot strela z jasnega povedal, da odhaja v Himalajo. Vse proste nedelje je lezel po okoliških hribih za trening; mi nismo mogli hoditi z njim. Potem odprava ni šla na pot. Jože ni bil več tako mlad; na odpravah je bil med svojim 42. in 59. letom starosti (Kangbačen, 1965, Anapurna, 1969, Kangbačen, 1974, nepalska šola za vodnike NMA v Manangu, 1979, italijanska odprava na Everest, 1980, in

1. primorska odprava na Aconcagua, 1982). Himalaja ni bila tako poceni, kot morda nekateri mislijo.

Vi niste zahajali v gore. Ali se vam zdi, da ste zato kaj lažje spremljali napredovanje odprav?

Ne, nasprotno. Takrat je bil en radio, občasna pošta in nisi skoraj ničesar vedel o dnevnem dogajanju. Enkrat, še pred poroko, me je Jože vlekli skozi Okno na Prisojnik in to v slabih copatah. Šla sem, ker sem bila utrjena za hojo, s kakšnim velikim užitkom pa ne. Lepo je planinariti, ne pa ves čas objemati skale.

Kako ste spremljali naslednje odprave?

Ko so šli na Kangbačen (1965), smo bili že v Šempetru pri Gorici. Takrat sem se jezila, on pa je bil v redni službi, dežural je in treniral. Vse je šlo svojo pot. Za odpravo je menda porabil ves dopust za tisto in prihodnje leto. Dopust je bil še plačan, kasneje pa se je to nehalo. Ko je šel na Anapurno (1969), sta bila oba otroka že na študiju. Preživeti je bilo treba brez plače; brez

Kangbačen Foto: Andrej Štremfelj

prihrankov ne bi šlo. Takrat tudi nisem bila zaposlena. Za družino je bil to kar znaten izpad dohodka. Ko so se odprave vrstile, sem mu nekoč med slabo voljo zabrusila: "Kar pojdi in spodaj počakaj naslednjo odpravo, da ne boš izgubljal časa za pot domov in nazaj." Tako pač rečeš, da si jezik malo ohladiš, po drugi strani pa te tudi skrbi.

Pred eno izmed odprav, za katero je bil tudi med kandidati, je Jože imel že velike težave z očmi. Ker se je ravno v tistem času v šempetrski bolnišnici, kjer je bil zaposlen, mudil znani slovenski okulist profesor Stergar, sem prosila, naj ga pregleda. Rekel je, da ima ozadje oči tako prizadeto, da lahko oslepi, če bo nadaljeval s podvigi v visokih gorah. Obolenje je povezoval s hipoksijo. Čeprav je na koncu izpadlo, da mu skušam preprečiti udeležbo na odpravi, moram povedati, da se je tudi Jože zavedal nevarnosti za poslabšanje zdravja in se tudi ni počutil najbolje. Ko pa bi moral iti na Everest z Italijani

(1980), je bil pri nas na obisku tudi šef kirurgije v šempetrski bolnišnici. Jože mu je rekel, da je pomembno, da gre, saj je bil glede na svoje izkušnje predviden za vodjo zdravniške ekipe na odpravi. Šef, naveličan tudi pripomb Jožetovih kolegov v službi, je rekel: "Pa pojdi v pokoj in hodi, koder hočeš!" Takrat je Jože pristal, da se upokoji. Velikega razumevanja za njegovo dejavnost v službi ni bilo. Ko se je vrnil z ene izmed odprav, je kmalu dobil nalog za opravljanje dežurstva petnajstkrat v mesecu. Takrat bi bolj potreboval še kakšen mesec dopusta, da se odpočije, a ga je že izkoristil.

Ali ste možu pred odhodom na odpravo tudi kaj pomagali?

Pred vsako odpravo je bilo veliko treningov, priprav in pisanja. Privlekli so velike aluminijaste transportne škatle. To je bilo vse na tej mizi v naši dnevni sobi, na balkonu. Pa smo pomagali pakirati njegovo opremo, saj je svoje osebne stvari pripravljaj vsak sam. On je moral poskrbeti tudi za tisti osebni del, ki ga je potreboval za medicinsko terensko delo. Ko je prvič prišel z odprave na Kangbačen, je rekel, verjetno bolj v šali: "Drugič pa pojdeš ti z mano." Pa sem mu odgovorila, da tega svoj živi dan ne bo dočakal.

Važnejša mi je bila skrb, da spravimo gor oba otroka in da sem v njuni bližini.

Iz Italije sem znosila precej volnenih dokolenk, filmov, temnih očal in rezervnih temnih stekel zanje, tudi za druge člane odprave, saj se v začetku ni pri nas dobilo nič. Tako je obveljalo skoraj za vse odprave, saj je bil ta način oskrbe vse bolj utečen. Jože je imel v službi nekaj ljudi, ki so ga, morda zaradi zavisti, vedno zbadali. Pa sem mu rekla: "Kdo ti bo le zavidal Himalajo. Če bi ti toliko denarja in energije vložil tu, bi imeli nebotičnik, ne le stanovanja."

Morda se je koga v vaši družini prišlo kaj navdušenja za gore?

Ob nedeljah bi potrebovali vse kaj drugega kot pa vstajanje navsezgodaj, postavljanje šotora in spanje pod njim. Sin je nekajkrat šel z možem, vendar je zelo zgodaj nehal hoditi z nami tudi na morje. Hči sama ni hodila v gore. Ko je šla v Ljubljano, je bil njen bivši mož tudi alpinist. Enkrat sta se nekje zaplezala. Takrat smo ji rekli, naj preneha z alpinizmom. Otroci bi radi hodili v hribe, ne pa plezali. Tako se ta dejavnost pri njih ni prijela. Ena vnukinja s partnerjem tudi hodi rada v hribe. ○

Hladnega decembrskega dne leta 1969 sem v veliki množici ljudi premražen cepetal na trgu pred ljubljanskim magistratom. Združil nas je svečan prihod članov 3. jugoslovanske himalajske odprave na Anapurno. Naenkrat je na prepolnem trgu završalo. Pripeljali so se v "utrujenih" vozilih, ki niso skrivala sledov poškodb, nezgod, z več tisoč bolj ali manj prašnih kilometrov čez Balkan in skozi Azijo, vse tja do visokih gora. Iz obtolčenih vozil so kot iskri kavboji poskakali fantje, tudi zreli moške, oblečeni v puhovke in z višinskimi očali na nosu, saj je skozi poškodovano karoserijo z nekaterimi razbitimi stekli še pred kratkim med vožnjo pihal mrzel zrak. Kot bi prišli z oddaljenega planeta, z nekega drugega, popolnoma drugačnega sveta. Vrli fantje, moške širokih nasmehov, čeprav vidno upadli, so se pomešali med množico, med katero ni manjkalo njihovih najožjih članov družine. Dve, daljše obdobje ločeni skupini ljudi sta se veselili srečnega snidenja: peščica himalajcev, s pridihom silnih višav, in množica onih, ki so doma vsak dan miselno spremljali njihove korake v vse redkejši zrak in mraz; trepetali med časopisnimi in radijskimi vestmi, ki so s časovnim zamikom pronicale v naš vsakdanjik. V časnikarski vnemi se premalokrat piše tudi o tistih, ki vsakokrat ostajajo doma, o svojcih, ki vsak po svoje tudi podpirajo piramido vzponov na vrh sveta. Naj nam tokratne sogovornice in sogovornik pomagajo odškrniti del ozadja priprav in izvedbe odprav, doživljanja tistih, ki ostajajo doma. Verjamemo, da s tem ni povedano vse, kar je možno in vredno. Zavedamo se, da bi z več razpoložljivega prostora v naši reviji lahko zbrali še več mnenj, dopolnili vprašanja in poglede dodatno utemeljili. Tisti, ki iz omenjenih razlogov, ne zaradi manjše pomembnosti, niste prišli do besede, čeprav bi bila dobrodošla, nam oprostite. Nismo vas hoteli prikrajšati ali zapostavljati, saj ste kljub temu del zgodbe, ki jo tu razpletamo; morda se boste celo našli v njej. Prav je enkrat začeti tudi s tako temo, ne da bi želeli pretirano vrtati v zasebnost posameznikov. Upamo, da smo s tem odkrili nekaj tistega, kar se dogaja v "zaledju fronte".

Žarko Rovšček

Kjer gora vrže svojo senco

Temna stran izjemnih podvigov

Besedilo: Mire Steinbuch

"Jim Wickwire leži v bivak vreči na robu ledeniške razpoke in napeto posluša ... Otopel zaradi šoka in izčrpanosti za kratko utone v spanec ... Mrak se zgosti v noč. Premišljuje o svoji ženi Mary Lou in njunih petih otrocih ... Potem iz globine ponovno zasliši petje. Otroška pesem, prihajajoča iz spomina, ki počasi blede. Hripavo in šibkeje kakor prej srhljivo odmeva od ledenih sten. Glas iz groba. Osem metrov pod njim mladi mož, ujet v ledenem žrelu razpoke počasi, v blodnjah, zmrzuje v smrt." (prev. MS)

Wickwire in njegov soplezalec Chris Kerrebrock sta sredi dne prečila ledenik. Bila sta navezana, Chris je spredaj vlekel z opremo natovorjene sani, ki jih je zadaj usmerjal Jim. Chrisu so se udrila tla, padel je v razpoko, za seboj je potegnil sani in Jima. V vedno ožji razpoki se je zagostil z glavo navzdol in nahrbtnikom na ramenih. Jim si je pri padcu zlomil levo ramo. Kljub temu mu je uspelo izplezati na površje. Prijatelja je skušal z vrvo izvleči iz mučnega položaja, vendar ga ni mogel premakniti niti za milimeter, tako trdno je bil zagosten med ledeni steni. Chris je vedno bolj slabel. Jim je splezal nazaj do nebogljenega partnerja, vendar mu ni mogel pomagati. Ostal je pri njem, dokler ni ponoči umrl.

Jim Wickwire si je tedaj obljubil, da bo nehal z ekstremnim alpinizmom. *Malo morgen*. Dvajset let pozneje, pri triinšestdesetih, je spet plezal na severni strani Everesta.

Z opisom nesreče na samotnem ledeniku na severni strani Denalija, najvišje gore Severne Amerike, se začne knjiga,¹ ki je prebila zid molka o témi, ki je bila do tedaj tabu. Druga stran, tista, ki ostaja doma, ki preživi in ostane sama, je spregovorila.

Ko alpinisti uspejo preplezati težko prvenstveno smer, za nekaj časa vzbudijo pozornost strokovne in morda tudi splošne javnosti, nato medijski hrup polagoma zamre do novega

podviga. Njihovih družin po navadi pri tem ne omenjajo.

Ko alpinistom načrtovani podvig zaradi raznih razlogov ne uspe, niso dovolj zanimivi za medije in njihov neuspeh gre bolj ali manj neopazno mimo.

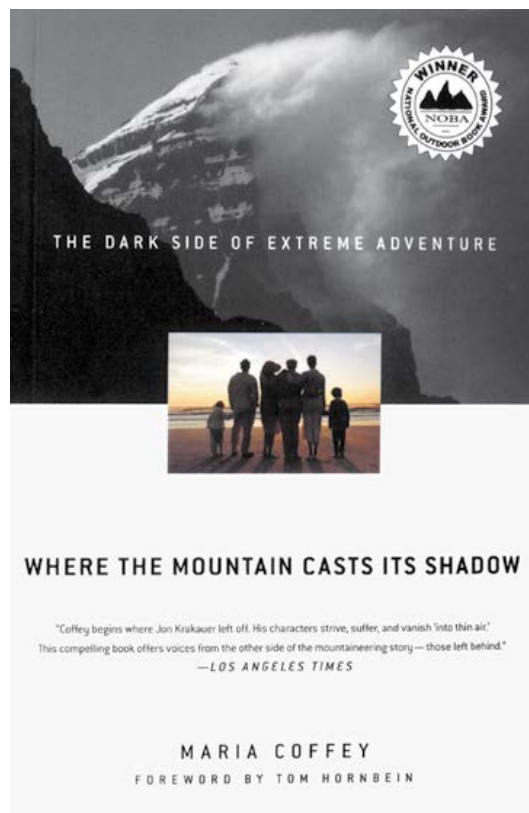
Ko jim ne uspe, ker se smrtno ponesrečijo, se mediji razpišejo o tem, nato gre dogodek v pozabo. Njihovih svojcev običajno ob tem tragičnem dogodku, ki tako zelo spremeni življenje prizadetih družin, niti ne omenijo.

Stvari je obrnila na glavo britanska pisateljica Maria Coffey, ki se je soočila z eno najbolj brutalnih realnosti alpinizma. Njen življenjski partner Joe Tasker je leta 1982 izginil na severovzhodnem grebenu Mount Everesta skupaj s soplezalcem Petom Boardmanom.

Pričujoča knjiga je nastala kot del njene (samo)terapije, s katero je lažje premagala bolečine in travme ob nenadni izgubi.

Intervjuvala je tiste, ki so ostali brez moža, očeta, sina, brata ali sestre in prijatelja. Redkeje so možje ostali brez žena, kajti med vrhunskimi alpinisti so moški še vedno v večini. Pogovarjala se je z zamolčano in doslej še nikoli predstavljeno drugo stranjo – preživeli in zapuščenimi družinskimi člani. Njihovi odgovori in izpovedi so odkriti, pošteni in pretresljivi. Njihovo bolečino lahko tenkočutni bralec zelo dobro razume.

Maria Coffey raziskuje, vrta v globino in skuša doumeti, kaj je tisto, kar na eni strani žene alpiniste v izjemna tveganja, na drugi strani pa priklepa žene ali dekleta k pustolovcem. Zanimivo, da ni tako redko,

ko se vdova čez čas znova odloči zaživeti skupaj z alpinistom, pogosto poznanim. Pisateljica (to je njena enajsta knjiga) ne presoja, obsoja ali moralizira, trudi se prikazati dejstva in duševna stanja, presojo in sodbo prepušča bralcu. So morda alpinisti večni pubertetnički, zasvojenčki z nevarnostjo, ki začetijo, da so živi le visoko v gorah, v mejnih situacijah, ko tvegajo in izpostavljajo svoja življenja nevarnostim zaradi plazov, padajočega kamenja, zdrsom zaradi izčrpanosti, popuščajočih koncentracij ali kar

¹ Maria Coffey: *Where the Mountain Casts Its Shadow, The Dark Side of Extreme Adventure*. St. Martin's Griffin, New York, 2003.

tako, v smislu "se zgodi"? Ali morda hočejo vsaj za kratek čas pobegniti od dolgočasnih vsakdanjih rutinskih opravil? Na ta vprašanja v knjigi ni neposrednih odgovorov.

Nekatere žene ves čas njihovih stalno ponavljajočih se odhodov na odprave vdano podpirajo moža, druge omagajo in se ločijo. Ena je priznala, da moža vsakič, ko gre na odpravo, zasovraži. Če bi na odpravi umrl, bi ostala sama s svojim sovraštvom, službo in majhnimi otroki.

V knjigi so pogovori z znanimi alpinisti, kot so Conrad Anker, Lynn Hill, Joe Simpson, Chris Bonington, Ed Viesturs, Anatolij Bukrejev, Tomaž Humar, Stephanie Davis in mnogi drugi.

Z notranjim vpogledom in lastno izkušnjo je Marii Coffey uspelo vzpostaviti pristen, intimen stik s prizadetimi, ki so ji pripovedovali o stresu zaradi dolgih ponavljajočih se ločitev, stresu zaradi trajne izgube ljubljene osebe in o razsutih življenjih zaradi smrtnih nesreč.

Knjiga, za katero je prejela več nagrad, nikakor ni solzavo opisovanje in objokovanje izgubljenega življenja, temveč realistična, neizprosna pripoved o tem, kaj preživljajo domači, ko se pustolovec ne vrne več iz hribov.

To je verjetno doslej edina knjiga na svetu, ki se posveča družinam ponesrečenih alpinistov, vsaj meni ni znan obstoj še kakšne druge podobne knjige.

Naslov Kjer gora vrže svojo senco ni naključen, razlog zanj boste našli v besedilu.

Možje in fantje so z veseljem razpravljali o razlogih, zakaj plezajo. Na vprašanje In če bi se ti kaj zgodilo? pa so umolknili, glas se jim je spremenil.

"Tomaž Humar, ki je brez predaha govoril celo uro, je utihnil, zajel sapo in rekel: 'To je pa težko vprašanje.'

Doug Scott se je začel nelagodno predsedati na stolu: 'Zastavljaš vprašanje, ki ga verjetno večina fantov odriva v ozadje svojih misli.'

Samo Royal Robins je brez izmikanja odgovoril: 'Če govorimo o resničnem tveganju, se moramo zavedati, da je treba včasih plačati ceno.'

'Kdo naj jo plača?' sem vprašala.

'Ljudje, ki ostanejo sami?'

'Da,' je odvrnil, 'to je del višine te cene.'

Naravo te cene in ali jo je vredno plačati, skuša odkriti ta knjiga." (prev. MS) ○

Foto: Oton Naglost

V sliki in besedi

Besedilo: Marjan Bradeško

Slika vabi že z naslovnice. Ljubitelji narave, njenih neizmerno lepih barv in pestrih oblik, se seveda z veseljem ozremo nanjo. Mnogi si ob pogledu na naslovnico brž ustvarimo svojo sliko, saj mnogokrat nezavedno na dan privrejo spomini. Posebej, če smo tam že bili. Ali pa, če smo nekaj podobnega videli že kje drugje. A vendarle - brž odpremo Planinski vestnik in preberemo, kaj "slika na naslovnici" sporoča še z besedo. Morda le ime gore, morda še vtis. "Zlata jesen pod Razorjem" je več kot zgovorno sporočilo oktobrske naslovnice, a obenem pušča ogromno prostora za osebno razlago. Zlata jesen se komu lahko zdi zlata le po barvah, drugemu bo v mislih zbudila še tisti topli občutek zadnjih jesenskih žarkov, tretjemu morda misel, da je jesen bogato "obrodila", da je bilo leto, ki se počasi poslavlja, tudi zlato po lepih in številnih gorskih turah ...

Četudi slika pove več kot tisoč besed, pa z besedami dobi povsem novo razsežnost. Zato so nekateri bralci prav nejevoljni, če pod sliko ni podpisa, v nekaterih revijah je podpis dolg kar več vrstic. Lahko se strinjamo, da le skupna naveza slike in besede pod njo, še pogosteje pa z obširno razlago v spremljajočem članku, pri bralcu v polnosti ustvari tisto najlepše občutje, ki tudi na čustveni ravni poveže pisca, fotografa in bralca - v skupno doživljanje, v občutenje podobe in trenutka, ujetega v sliko.

Kako pomembne so besede, se v času, ko svet vse preveč temelji le na vidnem, zavemo šele tedaj, ko beremo. Pogled

na sliko, pa naj bo še tako lepa, še tako zgovorna, jasno pokaže, da je bila ujeta v enem samem trenutku, morda le v stotinki, celo v tisočinki sekunde. Na sliki torej manjka tista časovna razsežnost. Manjka veter, ki se zaletava v sunkih, vlaga, ki se plazi ob pobočju in se naveša na lase, mraz, ki tiho in nezadržno reže v kosti, bližajoča se snežna ploha, katere prve snežinke poplesavajo po zraku, odhajajoča nevihta, za katero se razliva kristalno umito nebo ... Pa bo kdo rekel: video! Najprej - ne gre na papir. Drugič - ugasnite zvok pri videoposnetku, pa boste videli. Nekaj manjka. Pa še kako zelo. Besede.

Samo besede lahko tistemu, ki poglobljeno bere in se ob tem vživi v dogajanje, si priključijo že znane prizore in občutke ali si jih vsaj predstavlja, narišejo skoraj popolno podobo pokrajine, dogajanja, razmer in občutkov. Slika je potem le še gradnik, ki najprej pritegne pozornost in na koncu podkrepi zapisa. Zato so številni pisci tudi fotografi in mnogi fotografi tudi mojstri besede. Znajo slikati tudi z besedami. Enako velja za marsikaterega slikarja.

Slika in beseda sta neločljivi par. Slika sama zase da svobodo pri razlagi. Slika s podpisom pove nekaj več. Slika s podrobnim opisom v spremljajočem članku pa zares zgradi tisto veličastno sceno, postavi dramaturgijo narave, v kateri bralec postane igralec. Se znajde na odru, ne da bi dobro vedel, da igra. To je želja vseh, ki pišemo, fotografiramo, rišemo ... in to objavljamo v naši reviji. ○

Najvišji v Silvretti

Piz Linard

Besedilo: Vladimir Habjan

Stojiva na vrhu snežnega žleba, po katerem morava sestopiti. Snežišča je 300 metrov, naklonina do 35 stopinj, vmes je tudi trd led, saj sva na višini prek 3000 metrov. Stopinje so včasih kar visoke, tako da bom imel tudi sam, ki sem kar dolg, težave. Kaj šele Irena, ki je nižja od mene! In kako nama bo to uspelo le v letnih gojzarjih in z enim lahkim turnosmučarskim cepinom? si misliva. Črvička, ki gloda, odmisliva in se odločno podava navzdol.

Letni gojzarji niso za tritisočake

Prejšnji dan sva se po sedmih urah vožnje pripeljala v idilično vasico Lavin v Švici. To je najin prvi dan dopusta, pred nama je prva od več načrtovanih tur po Alpah. Namenjena sva bila na najvišji vrh skupine Silvretta, na švicarsko-avstrijski meji. Z izhodišča se žal ni videlo nič, veliko je bilo gošče, pa še deževalo je. Zato sva avto pustila pod nadvozom in čakala "na boljše čase". Ti so čez čas res prišli: ni sicer nehalo, le rosilo je. Kaj bi čakala, odpraviti se bo treba, sva si mislila in se začela pripravljati. Tako kot vedno naju je okupiralo vprašanje: kaj vzeti s seboj od opreme? Oskrbnik nama je po telefonu zatrjeval, da ne potrebujeva derez. Cepin ja, derez pa ne. On bo že vedel. In kakšne čevlje? Vedno imava

Piz Linard z vrha Piz Buina

Foto: Vladimir Habjan

INFORMACIJE

Piz Linard, 3410 m

Zahtevnost: PD. Zahtevnih je nekaj skalnih mest (plezanje II. stopnje težavnosti) in vzpon po snežnem žlebu (do 35 stopinj).

Oprema: Cepin, dereze, čelada, vrv za varovanje (plezalni pas, vponke, trakovi, vrvice).

Nadmorska višina: 3410 m

Višina izhodišča: 2327 m

Višinska razlika: 1083 m (do koč 915 m)

Izhodišče: Linard Hütte. Do sem iz kraja Lavin, ob zgornjem toku reke Inn v dolini Unterengadin, Švica, 1412 m. Iz Slovenije pridemo do tja po avtocesti mimo Salzburga, Innsbrucka in Landecka. Iz Lavina (parkiramo na malem parkirišču nad vasico pod cestnim in železniškim nadvozom; oznaka poti P CAS) gremo po makadamski cesti in bližnjicah (markirano) skozi prijeten macesnov in smrekov gozd prečno v levo do male koč (Plan dal Bügl, 1962 m; vmes lepi razgledi na dolino; voda). Nadaljujemo v levo skozi gozd velikih rdečih macesnov do travnatoga pomola, kjer se nam odkrije Piz Linard. Po desni strani doline prečimo proti koči (vmes jeklenica), ki stoji na travnati ravnici sredi doline.

Koča: Linard Hütte, 2327 m, telefon 0041 818 62 27 82, 0041 793 85 93 56. <http://www.alpinist.ch/Default.aspx?tabid=250>

Časi: Izhodišče—Linard Hütte 2.45 h

Linard Hütte—Piz Linard 4 h

Piz Linard—Linard Hütte 3 h

Sestop 7 h

Skupaj 12–14 h

Sezona: Od junija do septembra.

Vodniki: Richard Goedeke: 3000er in den Nordalpen. Bruckmann, 2007; Günther Flaig;

Silvretta alpin. Bergverlag Rother, 2000; Manfred Korbaj: Die schönsten Dreitausender der Ostalpen. Pichler Verlag, 2002; Peter Freiburger: Berge Tirols. Bruckmann, 2000.

Zemljevidi: Silvretta 1198, Landeskarte der Schweiz, 1 : 25.000; Österreichische Karte 169, 1 : 25.000; Österreichische Karte 170, 1 : 25.000.

Vzpon: Piz Linard se od koč lepo vidi, naša pot bo vodila po skalnatem delu do velikega snežišča v južnem delu gore, od tam pa po snežnem žlebu v desno. Nad koč stopimo na markirano pot, ki nas po dolinici, imenovani Glims, ob potoku čez travnate goličave pripelje do malega jezercja Lai da Glims, 2563 m. Tu markirana pot zavije v levo, mi pa se usmerimo na neoznačeno pot naravnost navzgor. Sprva gre v ključih, kmalu pa krene v levo čez snežišča, dokler se nam v skalnem pobočju na desni ne odkrije večja grapa. Po razbitem grušču se vzpenjamo po njej do male škrbinice na desni (možno se je vzpeti tudi po grapi vse do gornjega snežišča; plezanje do II; nevarnost padajočega kamenja!). Po elegantni polički prečimo v desno (možic), za robom preplezamo kratek skok (I) in se brez posebnih težav po skromni stezici v grušču vzpnemo do snežišč. Tu se opremimo (dereze, cepin). Sprva prečimo v desno, višje pa sledimo ožjemu žlebu. Vzpon je dokaj enakomeren in ne preseže 35 stopinj naklona. Vmes je možen tudi trši led. Pod škrbino snega zmanjka, do nje se vzpnemo po sitnem grušču. Do vrha ni več daleč. Sledimo razčlenjenemu grebenu, kjer preplezamo krajše skoke (I). Nad njimi prečimo v desno in se do vrha vzpnemo v ključih po skrotju.

Sestop: Sestopimo po smeri vzpona.

oboje, zimske in letne. Zimski so skorajda pretežki, saj ne gre za štitisočak, kamor jih vedno vzameva, pa še kopna gora je. Torej letni. Ker ne potrebujeva derez, bo torej nahrbtnik lahek!

Vse lepo in prav, dokler se po dveh urah hoje s čudovitega travnatoga pomola nisva zazrla v zasneženo goro in se zgrozila! Toliko snega, pa konec julija, sredi poletja? Kako sva lahko šla z gojzarji za kopni svet na tritisočak? nama je kljuvalo po glavi. Kdo bo zdaj hodil nazaj? sva se spraševala. Saj je bil svet, po katerem sva hodila, res lep, mogočni macesni na travnatih poljanah, polnih cvetic, s potočki in slapovi ..., pa vendar. Edino, kar je zmotilo lepoto pokrajine, je bilo to, da sva po uri in pol hoje stopila na cesto in naju je prehitel avto. Spodaj pa je bila

zaprta za promet. To je v tujini pogosto možno (na žalost tudi pri nas), kar res ni prijetno.

Samo peterica na vrhu

Sedaj je, kar je, sva si mislila in poklapano odhlačala do idilične koč sredi gorskega amfiteatra. Gora se je v mraku kazala v odhajajočih barvah dneva. Kar nisva je nehala občudovati, prav tako tudi drugi obiskovalci. Koča je majhna, tudi gostov ni bilo veliko, samo tri družine. Za sosednjo mizo je bil oče z osnovnošolsko hčerjo in sinom. Večerja je bila dobra, popestrila pa jo je oskrbnikova družina, ki je prisledla prav k vsaki mizi in z vsemi poklepotala. Z nami so se menili še najmanj časa, pač jezikovne težave, angleščino obvladajo le toliko, da se

lahko zmenimo samo osnovne reči. Večer sva prebila v prebiranju žepnih knjig, ki jih imava vedno s seboj na turah, kjer prenočujeva, in v študiranju zemljevidov.

Ob šestih sva bila že na poti. Za nama je krenila tudi družinica. Mrzlo je bilo. Na severu je v obrisih kraljeval Piz Linard, dolina pa je odprta le na jug. Z vzhoda je prodirala jutranja svetloba, visoka oblačnost je preprečevala soncu, da bi prodrlo do nas. Do idiličnih jezerc sva se le ogrela. Kjer je markirana pot zavila v levo do prevala, sva jo ubrala navzgor pod stene. Prvo snežišče je bilo trdo kot kamen. Tu naju je objelo sonce, ki je vrhove najinega cilja obsijalo že prej. Treba je bilo poiskati vstopni žleb. Ta je bil nemarno požleden. Potrebna je bila previdnost.

Spregledal sem pravi pristop v desno, pa sva nadaljevala po strmem žlebu vse do izstopa. Led naju je toliko oviral, da je bilo proti vrhu treba že krepko poplezati.

Za robom naju je čakalo zaslepljujoče svetlo snežišče. Družinica, ki naju je medtem prehitela, se je že opremila z drezami in se navezala. Kaj pa

midva? Ja, nič, brez drez bo treba naprej. Prečila sva snežišče, izdelane stopinje so naju vodile v strm žleb. Saj navzgor niti ni bilo tako zahtevno, a ves čas je v nama glodalo, kako bo šlo nazaj. Pod škrbino so naju objele megle. Do skal na grebenu je bil del gruščja pomešan z ledeno zemljo, kar je predstavljalo sitnosti. Nisva hitela,

saj sva bila prvič čez 3000 metrov in ni bilo potrebnega zagona. Pa bolj previdna sva bila. Družinica se je že vračala, ko sva midva šele iskala prehode na skalnem grebenu. Deklici sem ponudil žensko rokavico, ki sem jo našel na skalah, in jo je z veseljem vzela. Še nekaj prečenja in odkril se je vrh! Močno je pihalo.

S severnega dela vrha sva se razgledovala proti skupini Silvretta, a bližnji Piz Buin je bil stalno zavrt v meglice. Žal je bilo tudi na druge strani podobno in od obširnega razgleda ni bilo kaj dosti. Kakorkoli, bila sva zadovoljna, saj višina blizu 3500 metrov za naše razmere ni zanemarljiva in še prvič sva bila v tej gorski skupini.

Skalna gora s snežnim žlebom

Piz Linard je v gorovju Silvrette najvišji vrh, pa vendar ni najbolj znan. Ta primat ima precej bolj opevani Piz Buin. Lahko rečem, da neupravičeno, saj je Piz Linard zelo lepa in ne popolnoma nedolžna gora. Če česa nima v primerjavi s Piz Buinom, so to predvsem ledeniki – tu jih namreč ni. Gora

leži v južnem delu skupine Silvretta in jo obdajata dve dolini, na vzhodu Val Lavinuoz, na zahodu pa Val Saggiains. Običajni vzpon poteka z južne strani, kjer gre v večji meri za skalnat svet, na ledenik spominja le strmi 300-metrski snežni žleb v zgornjem delu vzpona.

Izhodišče za vzpon je koča Linard Hütte, ki stoji v mali dolinici med dvema ostrima grebenoma, v zatrepu pa kraljuje Piz Linard. Iz tega amfiteatra vodi brez plezanja le ena pot, in sicer prek škrbine Fuorcla dal Glims na zahodnem robu. Tako kakor drugje v Alpah planinci prečijo iz ene doline v drugo, od ene kočice do druge, in tako preživijo hribovske počitnice.

Svet, po katerem se vzpenjamo do kočice, je res idiličen: tu so zeleni macesnovi gozdovi, v poletnih mesecih cvetje v šopih, da ne govorimo o množici potočkov, slapov in jezer. Razgled z vrha je izreden, vidimo skupino Bernine in Ortlerja, Ötztalske Alpe (Weisskugel), v daljavi Dolomite, na severu pa seveda Piz Buin. Prvi vzpon na goro je leta 1835 uspel J. Madutzu in O. Heerju. Goro lahko tudi prečimo, v tem primeru se vzpenemo po jugovzhodnem grebenu, kar pa je že plezanje (AD, III, 4 h), sestopimo pa po poti običajnega pristopa.

Ni vedno verjeti oskrbnikom

Zasopihana stojiva konec snežišča. Prav naporno je bilo. Celu uro sva korak za korakom počasi sestopala. Ni bilo lahko, nasprotno, prav zaguljeno je bilo. Najbolj sitno je bilo tam, kjer je bil led, pa še visoki stopi. Samo z enim cepinom in z letnimi čevlji, ki v ledu ne nudijo dovolj opore, ni bilo najbolj zanesljivo. Družinica z derezami se je tod le sprehodila. V sestopu sva ujela tudi pravo "pot" brez nepotrebnega plezanja po krušljivem žlebu. Prav prijetna prva tura, uvod v dopustniško potepanje po alpskih vršacih.

Kaj na koncu reči drugega kot: več sreče kot pameti. Ampak nama je koristilo: od letos imava še širši izbor gojzarjev za Alpe, nabavila sva vmesne, torej čevlje med zimskimi in kopnimi, ki so odlični za ledeniški svet. Sedaj dileme, katere vzeti, ne bo več ... Pa tudi vsemu, kar rečejo oskrbniki, ni verjeti!

1 Stravnatega pomola se odkrije čudovita gora.

Foto: Irena Mušič Habjan

2 Skalnat del v vršnem delu vzpona

Foto: Irena Mušič Habjan

3 Sestop po snežnem žlebu

Foto: Vladimir Habjan

Zgodbe iz minulih dni

Korte na Obirskem Besedilo: Janez Turk

V slovenskem alpskem svetu so se stare kmetije nemara najbolj ohranile v Karavankah. Po starosti tja do 500 let in svojski arhitekturi še posebej izstopajo kmetije v Srednjem vrhu nad Zgornjo Savsko dolino ter na Jezerskem in Solčavskem. Številne takšne kmetije najdemo tudi na severni (avstrijski) strani pogorja, na primer v Kortah. Korte na Obirskem izstopajo tudi po svoji odročnosti. Nahajajo se le streljaj ali dva od današnje državne meje. Niso videti kot vas ali zaselek, temveč gre za nekaj samotnih kmetij, ki so posejane po posekah sredi širnih gozdov, med grapami na območju med Pristovškim Storžičem (1759 m) in Virnikovim Grintovcem (1654 m). Na zahodu jih omejuje rob grebena Košute. Kot vsi prebivalci gorskih predelov so bili tudi Korčani že od nekdaj močno navezani na svojo zemljo in gozdove ter na bogato kulturno izročilo. V sodobnem svetu se vendarle pripeti, da le-to nemalokrat hitro potone v pozabo. Tudi zato so Korčani skupaj z etnologinjo Marijo Makarovič zapisali pričevanja starih ljudi in njihove spomine na nekdanjo življenje. Tu zapisane zgodbe o Kortah so v veliki meri povzete iz omenjene knjige.

Pogled s Pristove proti Virnikovemu Grintovcu

Foto: Janez Turk

Spominski napis v Korških Pečeh
priča o gradnji ceste skozi sotesko.

Foto: Janez Turk

Poselitev Kort

V zgodovinskih virih (urbarjih) se Korte prvič omenjajo leta 1524, zato sklepajo, da so prvi priseljenci v ta odročni gorski svet prišli nekje na prehodu iz 15. v 16. stoletje. Sredi gozdov, med strmimi grapami so morali najprej izsekati drevje, da so si lahko zgradili bivališča in naredili čistine za pašnike in njive, za kar so bili potrebni nepredstavljeni napori. Življenje v odmaknjem svetu je imelo vendarle tudi določne prednosti: plačevali so nižje dajatve, bili so bolj svobodni ter tudi bolj varni pred različnimi

nevarnostmi, kot so bili vojaški vpadi. Zelo verjetno so bile Korte naseljene z jezerske strani. Od Obirskega in Železne Kaple jih ločijo težko prehodna pobočja in nekdanje še težje prehodna soteska – Korške Peči.

Prvotno je bilo pet kmetij: Grintovčnikova, Grobelnikova, Smrtnikova, Štefanova in Točajeva. Plesnikarjeva in Pristovnikova kmetija sta bili verjetno postavljeni nekoliko kasneje. Kmetije se imenujejo po prvih priseljencih, vendar se je prvotni priimek do danes obdržal le pri gospodarjih Smrtnikove kmetije. Priimek se je spremenil, če se je na kmetijo priženil nov gospodar. Po stari navadi se je hišno ime ohranjalo po prvotnem gospodarju. Če neposrednih dedičev, ki bi prevzeli kmetijo, ni bilo, je gospodar naslednika iskal v ožjem ali celo daljnem sorodstvu. Zaradi težkih življenjskih razmer so

nekatero kmetije večkrat zamenjale lastnika, Grintovčnikova kmetija pa je bila celo opuščena. V 18. stoletju so se na tedaj opuščeno Plesnikarjevo kmetijo priselili Šternovi, ki naj bi semkaj prišli iz okolice Kranjske Gore. Vendar so tudi oni po 150 letih (leta 1961) kmetijo zapustili in si poiskali lažje življenje drugod.

Danes se v Korte pripeljemo iz Železne Kaple (upravno središče) oziroma z Obirskega skozi ozko sotesko imenovano Korške Peči. Cesto so skozi sotesko začeli graditi leta 1922 in jo končali pet let kasneje. Predtem je edina povezava z dolinskim svetom potekala po ozkem kolovozu čez Roblekovo planino na Jezerski vrh. Tudi zato so bili Korčani bolj kot z Obirskim in Selami povezani z Jezerskim. Sorodstvene vezi so bile močne tudi s kmetijami v Kokri. Na Jezerskem je

bil do konca prve svetovne vojne tudi poštni urad, kamor je prihajala pošta za Korte. Po prvi svetovni vojni je del prometne povezave med Kortami in Jezerskim vrhom pripadel kraljevini Jugoslaviji, same Korte pa Avstriji, čeprav so vsi njeni prebivalci glasovali za Jugoslavijo. Ker dostopa v Korte z avstrijske strani ni bilo, je bila izgradnja ceste skozi Korške Peči nujna, pri čemer je šlo za velik inženirski podvig.

Zaradi velike odročnosti so bile kmetije v Kortah dolga stoletja popolnoma samozadostne. S sekanjem gozdov so pridobili pašnike in njive. Pšenica je v ostrih hribovskih razmerah slabo uspevala, zato so sejali predvsem rž, ječmen in tudi oves. Poljedelstvo, živinoreja in gozdarstvo so bile tri glavne panoge, od katerih je bilo odvisno preživetje tamkajšnjih kmetij. Razmere so se začele spreminjati šele

z modernizacijo. Po izgradnji ceste je postala oskrba s hrano enostavna, zato so začeli poljedelstvo počasi opuščati. Podobno velja za živinorejo, ki so jo začeli opuščati v zadnjih petdesetih letih. Sedanji prebivalci Kort se vozijo v službe v dolino, na dveh kmetijah pa se še vedno preživljajo predvsem z gozdarstvom.

Pristovnikovi

Gospodarji Pristovnikove domačije so bili premožni kmetje, njihova posest je bila največja daleč naokoli. Merila je kar 372 hektarjev in je segala vse do vrha Pristovškega Storžiča. Po izročilu naj bi imeli Pristovnikovi prvotno v svoji lasti tudi Roblekovo planino, ki pa naj bi jo gospodar zaigral pri kartah. Dobil jo je kmet Roblek z Jezerskega, po katerem planina nosi ime. Gospodarji Pristove so se prvotno pisali Pristovnik, kasneje so po moški liniji kmetijo prevzeli Karničarji in nazadnje še Muriji. Zadnji Karničarjev gospodar na Pristovi je bil Jožef (1872–1954). Rad se je hvalil, da imajo v Kortah več mesa kot na sosednjem Obirskem lesa. Kmetije v Kortah so imele v lasti velika posestva, pretežno poraščena z bogatimi gozdovi. V sosednjih Selah in na Obirskem pa so bile kmetije precej manjše. S sečnjo in prodajo lesa so korški veleposestniki dobro zaslužili in seveda za to tudi trdo delali. Hlode je bilo treba spraviti do kolovozov, od tod pa je bilo do Jezerskega, kjer je bilo nekaj cesti podobnega, še zelo daleč. Nekoč so hlode prodajali celo v Benetke.

Na Pristovo so radi hodili služiti Jezerjani in Selani pa tudi s Kranjskega, predvsem iz doline Kokre in okolice Preddvora ter Tržiča. Kmetija je daleč naokoli slovela po dobri hrani, ki so jo bili deležni tudi hlapci in dekle. Meso je bilo na jedilniku trikrat na teden. Delavske družine in bajtarji so si v tistih časih takšno razkošje morda lahko privoščili le ob največjih praznikih v letu ali še to ne. Ob večjih praznikih je bil gospodar Jožef še posebno radodaren do svojih hlapcev in dekel. Po skupnem velikonočnem zajtrku je vsak od njih še dodatno dobil pol hlebca belega kruha, pršut, šunko in klobaso, kar je lahko spravil in pojedel kasneje.

Jožef Karničar naj bi imel kar 350 belih srajc, tako da je bil vsak dan praznje oblečen. Prali so namreč le na vsakega pol leta. V njegovi kajži je živel krojač, ki je najemnino poplačal s šivanjem. Jožef Karničar in žena Johana nista imela otrok, ki bi prevzeli kmetijo. Po ženini smrti je gospodinjala njegova sestra Lenči, ki je imela nezakonskega

sina Jožka. Jožko, ki je postal zakoniti naslednik Pristove, je bil med drugo svetovno vojno vpoklican v nemško vojsko in je leta 1944 padel na francoško-belgijski meji.

Njegov stric Jožef Karničar je moral poskrbeti, da kmetija po njegovi smrti ne bi propadla ali prešla v tuje roke. Za svojega naslednika je izbral bratranca Lamberta Murija z Jezerskega. Inženir Muri je z ženo in dvema sinovoma tedaj že bival v Ljubljani, vendar je upošteval sorodnikovo željo in prevzel

Pristovnikovo domačijo. Muri je s svojo družino tod gospodaril dobrih dvajset let. Po njegovi smrti se je posestvo prvič razdelilo na dva dela, med oba sinova. Eden od njiju je nato svoj delež prodal veljaku iz Šentvida ob Glini. Janči je svoj del obdržal, vendar se je tudi on odločil za življenje v dolini. Danes na Pristovi nihče ne živi več stalno. S tem je življenje na tej nekoč največji in najbogatejši kmetiji ne samo v Kortah, temveč daleč naokoli na Koroškem, zamrlo.

Korška cerkev

V vrsti gospodarjev na Pristovi izstopa Mihael Karničar (1822–1873). Z denarjem, ki ga je zaslužil predvsem s sečnjo lesa, je dal v Kortah na lastne stroške zgraditi cerkev in poleg nje župnišče. Sprva je nameraval denar vložiti v izgradnjo ceste skozi divje in skoraj neprehodne Korške Peči, ki bi Korte povežala z Obirskim in predvsem z upravnim središčem Železno Kaplo. Vendar se je nato odločil, da bo raje zgradil cerkev, češ, cesto bo že zgradil kdo drug, cerkve zagotovo ne. Pristovnik je cerkev zgradil leta 1861, gradbeni mojstri pa so prišli s

Kranjskega. Ko je bila cerkev zgrajena, se je Pristovnik peš napotil v Ljubljano, da bi kupil še zvonove. Tam ga kot gorjanca sprva niso jemali preveč resno in so mu najprej hoteli prodati kar kravje zvonce. Ko pa je na mizo položil mošnjo, polno cekinov, je bila stvar, kot je pri teh zadevah običajno, hitro urejena.

Na Jezerskem se je med ljudmi o tem dogodku ohranila tudi nekoliko bolj izčrpna ljudska pripoved. Ko je Pristovnik prispel v tovarno, tam nikakor ni

Pristovnikova domačija s staro lipo

Foto: Janez Turk

uspel najti odgovornega, pri katerem bi zvonove naročil in mu zanje plačal. Končno je le naletel na uradnika, ki pa ga je sprva odpravil z besedami: "Veste, mi bi se lažje pogovarjali z gospodom, ki bo potem zvonove tudi plačal." Pristovnik mu je hudomušno odgovoril, da ni vedel, da bi moral zraven pripeljati še gospoda; mislil je namreč, da bo denar zadostoval. Uradnik je nato le sprevidel, da je Pristovnik vendarle ta gospod, čeprav nekoliko bolj preprostega videza.

Pristovnik je dal zgraditi cerkev tudi zaradi želje, da bi Korte dobile stalnega duhovnika. Ti so nato korške otroke in tudi odrasle učili pisati in brati. Nasploh so od tedaj Korčani veljali za zelo razgledane kmečke prebivalce in skoraj vsi so bili tudi naročniki Mohorjevih knjig. Med znanimi Slovenci je treba omeniti Frana Ksaverja Meška, ki je kot duhovnik deloval v Kortah med prvo svetovno vojno. V samotno okolje je bil pravzaprav premeščen kazensko, saj ga je avstrijska oblast zaradi

njegovega slovenskega prepričanja imela za monarhiji nevaren element. Med vojno je tudi v Kortah vladalo vse-splošno pomanjkanje, kot se spominja Meško v svojih delih. Za moko in meso so dobili nakaznice, blago pa so prevzeli v Kapli, tja in nazaj je bilo vsaj pet ur hoda. Velikokrat blaga še dobili niso, torej je vsak dobro premislil, preden se je podal na pot.

Korte med vojno

Druga svetovna vojna ni prizanesla niti Kortam, ki pa so bile vendarle nekoliko manj prizadete kot sosednje Obirsko, Sele in Bela. Zaradi svoje samotne lege so bile korške kmetije odlično zatočišče za partizane, ki so tjakaj prihajali zaradi oskrbe s hrano in prenočišča. Na korških kmetijah so se partizani in gestapo stalno izmenjevali, zato je obstajala velika možnost, da bi naleteli drug na drugega, morebiten spopad pa bi ogrozil tudi življenja tamkajšnjih prebivalcev.

V Kortah je bila najbolj prizadeta Točajeva družina. Točajev gospodar in sin sta oba umrla v taborišču Lublin. In to kljub "najboljši zdravniški oskrbi",

Pogled na Korte z Virnikovega Grintovca; levo Grobelnikova domačija, desno Pristova s Korško cerkvijo.

Foto: Janez Turk

kakor je pisalo na obvestilu svojem o njuni smrti. Izselili so tudi Smrtnikove in jih poslali v delovno taborišče, vendar so imeli več sreče. Izpustili so jih po posredovanju znancev iz Nemčije, ki so pred vojno počitnikovali v Kortah.

Vojna ni prizanesla niti Pristovnikom. Na fronti je umrl poslednji dedič iz Karničarjevega rodu – Jožko Karničar, hišo gospodarja Jožefa pa so požgali partizani. Ognjeni zublji so pogoltnili leseno streho in pohištvo, debele kamnite stene so ognju kljubovale. Na ta način se mu je maščeval neki partizanski poveljnik iz okolice Tržiča. Grofov logar je leta 1935 ustrelil tri tihotapce, preživel je le omenjeni Tržičan, ki se je ranjen zatekel k Pristovniku, ta pa ga je zaklenil v sobo in prijavil žandarjem v Kapli. Še hujše maščevanje je doletelo logarja, ki je bil ustreljen. Jožef Karničar je po vojni hišo obnovil, tako da je kmečko poslopje ponovno zasijalo v vsej svoji mogočnosti. Nad njim je vendarle ležala slutnja, da je on morda poslednji gospodar iz Pristovnikovega rodu na tej starodavni kmetiji.

Korte danes

Korte so podobno kot številni gorski zaselki preživele številne hude in težke čase. Tako imenovani sodobni napredek je mnogokrat zadal smrtni udarec posebno odmaknjenim kmetijam, kakršne so v Kortah. Mnogi se

raje preselijo v dolino, kakor da bi se ukvarjali z napornim nenehnim delom na kmetijah ali pa da bi se vsakodnevno vozili v službo v dolinske kraje.

V Kortah se življenje vendarle nadaljuje, čeprav vse kmetije niso več stalno naseljene. Korčani se danes ukvarjajo tudi s turizmom, ki je v njihove kraje prinesel nove možnosti preživljanja.

Na Pristovi na nekdanjo veličino spominjata le še mogočna domačija, po videzu skoraj dvorec, in večstoletna lipa pred njo. Lastniki, ki prihajajo v Korte predvsem občasno, skrbno vzdržujejo vse tamkajšnje objekte. Časi, ko so tod odzvanjala brusila koscev in cingljali kravji zvonci, so le še oddaljen spomin. Nenavaden mir in spokojnost pričata o minljivosti, ki ne prizanese tudi najbolj trdnim kmetijam. ●

Viri

Karl Hren: Grape in vrhovi – čar Karavank med Peco in Obirjem. Celovec, Mohorjeva, 2012.

Andrej Karničar: Jezerske štorije. Ljubljana, Kmečki glas, 1997.

Marija Makarovič in Korčani: Korte in Korčani. Korte, izšlo v samozaložbi, 2005.

Franc Ksaver Meško: Pismo z Jezerskega. Ljubljana, Slovenec, 1921.

Hans M. Tuschar: Kunst am Rande/ Umetnost z roba. Celovec, Mohorjeva/ Hermagoras, 1999/2000.

Jablan jezero pod Crveno Gredo,
v ozadju osrednji del Durmitorja
Foto: Vlado Vujisić

Gorske oči

Durmitorska jezera Besedilo: Vlado Vujisić

Ime Durmitor – pravzaprav dru-mi-tor – je keltskega izvora in naj bi pomenilo goro z veliko vode. Planinski masiv Durmitorja po mnenju mnogih predstavlja najlepšo gorsko skupino v Črni gori, morda eno najlepših v celotni jugovzhodni Evropi. Posebno obeležje pa dajejo Durmitorju številna bistra, zeleno modra jezera, ki so ledeniškega izvora in se izjemno slikovito umeščajo v prostor, kjer dominirajo strme stene, ostri vrhovi, divje grape in kanjoni ter široke livade in pašniki. S svojo podobo vnašajo v to razgibano okolje občutek neskončnega miru in spokoja.

Gorske oči. Osnovna znanstvena raziskovanja jezer na Durmitorju je daljnega leta 1899 opravil znani srbski geograf Jovan Cvijić, ki je dalj časa potoval po gorstvu. Nad jezeri je bil tako navdušen, da jih je poimenoval Gorske oči. Pri svojih raziskavah Balkana ni nikjer na tako majhnem prostoru našel toliko jezer. Kasneje je durmitorska jezera natančno preučeval tudi srbski znanstvenik Stevan M. Stanković, ki je

tudi doktoriral z disertacijo Planinska jezera Črne gore.

Na Durmitorju je 18 planinskih jezer. Nekatera so obdana z gostimi iglastimi in listnatimi gozdovi, druga se nahajajo na odprtih travnatih planotah, nekatera pa tičijo v ozkih dolinah in krnicah, obkrožena s strmimi stenami in najvišjimi vrhovi gorstva. Vsako od jezer ima svojsko privlačnost, tako da jih je težko razvrstiti po lepoti, še težje pa reči, katero je najlepše. Seveda – to je stvar okusa!

Crno jezero

Na Durmitorju se vsak prihod in odhod začneta in končata na Crnem jezeru, 1416 m, ki je zaščitni znak gorstva in to predstavlja enega najlepših prizorov. Kadarkoli ga zagledam, takoj pomislim na veličastna jezera v Kanadi. Videz Crnega jezera, smaragdna barva vode in gosti iglasti gozdovi, ki ga obkrožajo, resnično zelo spominjajo na jezera v nacionalnih parkih kanadskega Skalnega gorovja. Jezero je od Žabljaka oddaljeno tri kilometre po asfaltirani cesti. Če ga opazujemo z Malega Međeda, 2223 m, vidimo značilno obliko osmice, saj gre v bistvu za dve jezeri, ki sta povezani z ozkim prelivom.

Veliko Crno jezero meri 855 m v dolžino, široko je 615 m, medtem ko je Malo jezero dolgo 605 m in široko 400 m. Obe sta kar globoki, saj je največja globina Velikega 24,5 m, Malega pa celo 49,1 m. V bistrim vodah jezer se ogledujejo durmitorski velikani Savin kuk, Međed, Šljeme in Crvena greda. V vročih poletnih mesecih se v Crnem jezeru lahko tudi kopamo, prijetno se je po njem peljati v čolnu, okrog jezera pa je speljana sprehajalna steza, po kateri ga lahko v uri in pol lagodno

obidemo. Crno jezero je izhodiščna točka za številne vzpone v Durmitorju, a tudi kraj osvežitve in sprostitve po povratku s tur in pohodov. Kolikokrat sem se po vrnitvi s celodnevni napornih tur okopal in sprostil v njegovih hladnih vodah ter v njih pustil vso utrujenost in prestane napore!

Škrčka jezera

Škrčka jezera ležijo v dolini Škrke, ki predstavlja samo srce Durmitorja in njegov najlepši kotiček. V dolini sta dve jezera, med njima pa stoji planinski dom Škrka. Malo jezero, 1711 m, se je stisnilo pod steno Prutaša, medtem ko se nad Velikim Škrčkim jezerom, 1686 m, razteza t. i. Soa nebeska, ostenje najvišjih vrhov Durmitorja, ki ga tvorijo Bezimeni vrh, Bobotov kuk in Devojka; ti se dvigajo 800 metrov nad gladino jezera. Plavati v Škrčkih jezerih (seveda ne predolgo), ob tem pa se spogledovati z Bobotovim kukom, 2523 m, najvišjim vrhom Durmitorja, predstavlja edinstven doživljaj.

Zeleni vir

Zeleni vir, 2028 m, je najvišje ležeče jezero na Durmitorju. Nahaja se pod masivom Bobotovega kuka z zahodne, Mininega bogaza s severne in Zubcev z vzhodne strani. Obenem je tudi najhladnejše durmitorsko jezero, čeprav se tudi v njem da na hitro skopati. K jezeru pridemo, če se povzpne na Bobotov kuk s Sedla in iz Dobrega dola. Najlepše je julija in v začetku avgusta, ko se v vodi ogledujejo naostreni vrhovi Zubcev. V bližini jezera je tudi izvir.

Sušičko jezero

Kanjon Sušice je eden najbolj divjih in prvobitnih predelov Durmitorja. V razširitvi kanjona leži Sušičko jezero na višini 1140 metrov. Do sem se je v ledeni dobi z Durmitorja spustil deset kilometrov dolg ledenik in naredil obsežno moreno. Jezero napajajo z vodo slapovi Skakala, poleti presahne, voda pa se kot ponikalnica Sušica izlije v Taro. Jezero je najbolj obiskati maja ali junija, ko je največje,

1 Crno jezero v naračju širnih iglastih gozdov

Foto: Vlado Vujisić

2 Veliko Škrčko jezero, nad njim se dviga t. i.

Soa Nebeska, najvišji vrhovi Durmitorja.

Z leve: Bezimeni vrh, Bobotov kuk, Devojka

Foto: Vlado Vujisić

3 Greben Zubcev se razpenja nad jezerom

Zeleni Vir. Foto: Vlado Vujisić

njegova lepota pa nepopisna. V neposredni bližini je planinski dom Sušica, od njega pa je zelo zanimiva tura navzgor po dolini Škrčkih jezer mimo atraktivnih slapov Skakala.

Jablan jezero

Jezero je na 1791 metrih nadmorske višine pod strmimi stenami Crvene

Tiho in spokojno leži Zminje jezero pod stenami Crvene Grede.

Foto: Vlado Vujisić

grede. Meri 400 krat 250 m, njegova največja globina pa je 8,5 m. Obisk Jablan jezera sodi med najlepše planinske ture na Durmitorju. Pri njem se odpira pogled na skoraj vse najvišje vrhove gorstva, posebno, če se dvignemo po stezi, ki pelje na Crveno grede: pogled, ki jemlje dih in gotovo ostane v trajnem spominu.

Zminje jezero

Eden lepših prizorov v Durmitorju je podoba Crvene grede, ki se zrcali v bistri zeleni vodi Zminjega jezera,

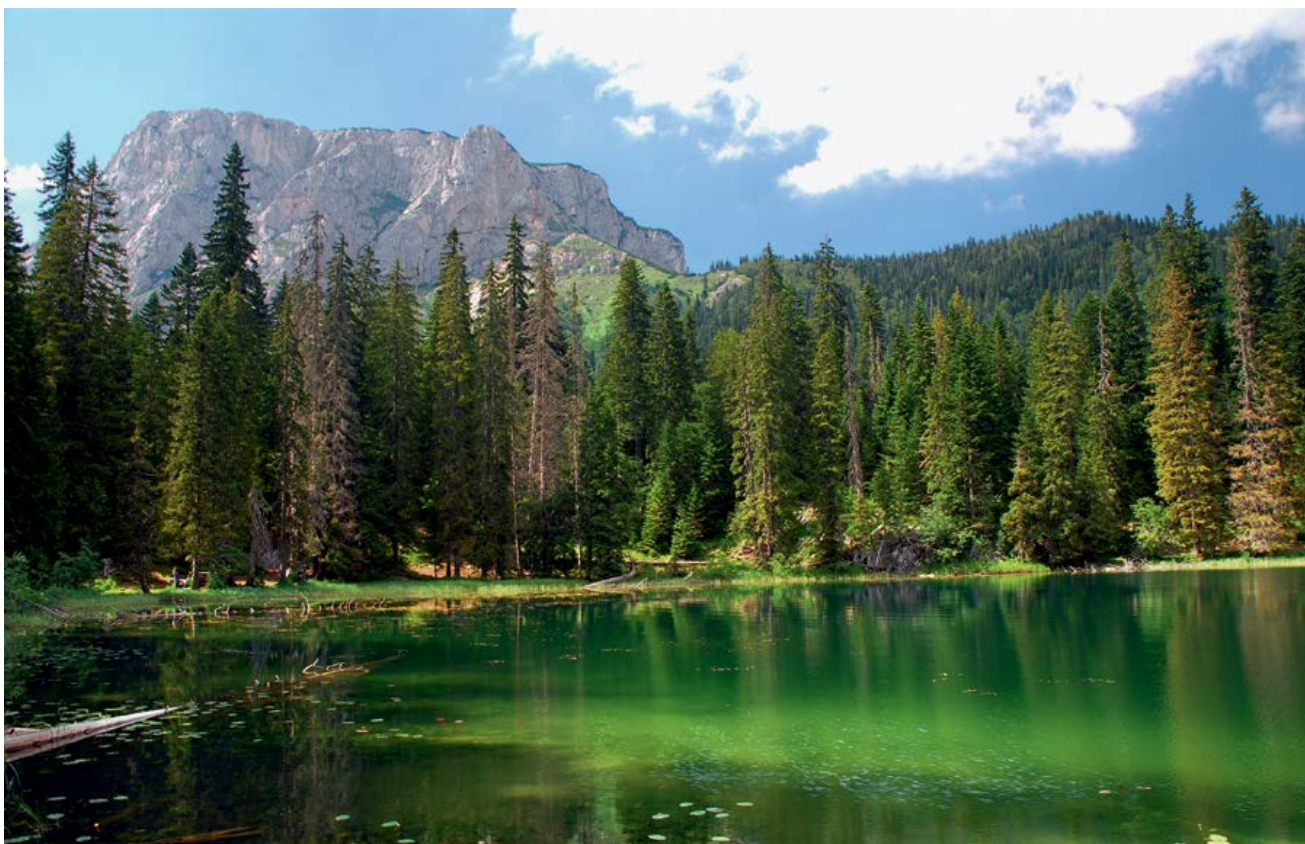
Sušičko jezero ima največ vode spomladi.

Foto: Vlado Vujisić

1520 m. To prelepo jezero, obdano z iglastim gozdom, se nahaja v povirju Mlinskega potoka, ki je edini stalni pritok Crnega jezera. Ob slikovitem jezeru so klopce za spokojno uživanje ob idiličnem durmitorskem biseru.

Vražje jezero

Za razliko od drugih durmitorskih jezer, ki so med stenami, melišči in

Modro jezero, v ozadju z leve: Uvita Greda, Šljemen in Stožina Foto: Vlado Vujisić

visokimi vršaci, leži Vražje jezero, 1411 m, na širni travnati planjavi Jezerska površ. Z njega se ponuja širok razgled na vzhodni del Durmitorja, predvsem na Šljeme in Savin kuk. Okolje Vražjega jezera nekoliko spominja na širne prostore Tibeta ali Mongolije. Jezero je dokaj veliko (635 krat 300 m), globoko pa je nad 10 metrov. Približno pol kilometra stran

je manjše Riblje jezero, ki je po videzu močno podobno Vražjemu.

Modro jezero

Že samo ime nakazuje, da se to jezero odlikuje po čudoviti barvi, ki je včasih modra, včasih pa smaragdno zelena, glede na položaj sonca. Modro jezero, 1609 m, je v Pošćenski dolini pod Sedleno gredo, 2227 m. Danes je precej manjše kot nekoč; po kraškem svetu si je voda očitno našla drugo pot. Od jezera se odpira lep razgled na vrhove Stožine, Šljemen, Velike Ranisave,

Sedlene in Uvite grede. Na severozahodni strani je obala lahko dostopna, medtem ko je na jugovzhodni težko prehodna zaradi velikega melišča z balvani. Obisk Modrega jezera je zelo prijetna tura, posebno če s pohodom nadaljujemo po slikoviti Pošćenski dolini.

Okolica Vražjega jezera daje vtis tibetanskih prostranstev.

Foto: Vlado Vujisić

Koroška kraljica in kralj Matjaž

Peca

Besedilo: Andreja Erdlen

Koroška kraljica Peca/Petzen z najvišjim vrhom Kordeževo glavo in najvzhodnejši dvatisočak v Sloveniji je gorski masiv v Karavankah, ki povezuje Slovenijo in Avstrijo. Povezuje? Namenoma sem zapisala povezuje in ne ločuje. Sedaj, ko meje niso več tako ostro začrtane, se po območju, kjer je planince nekoč ovirala državna meja, gibljemo svobodno.

Srečanja

Prav vesela sem bila, ko sva pri Kumru v Koprivni, kjer sva letos avgusta prenočila, srečala skupino treh avstrijskih planincev, ki so hodili po avstrijski poti št. 603 od Pliberka do Železne Kaple čez Peco. Prijetno smo se pogovarjali in se zjutraj skupaj podali na pot do planine Luža. Bili so zadovoljni, da so našli Kumre, saj so na tem delu poti edini, ki nudijo prenočišče. Povedali so mi, da se vsaj dvakrat letno podajo na 3- do 4-dnevno planinarjenje po veznih poteh – radi hodijo, neradi plezajo. Tako kot pri nas je tudi na avstrijski strani vse težje potovati z javnim prevozom, predvsem ob koncih tedna, zato morajo planinci večkrat koga prositi za prevoz

Območje Pece je nekoč zelo zaznamovalo rudarstvo – danes ne obratuje noben rudnik več. Spomini pa so še živi. Ohranjajo jih bivši rudarji, njihove družine, zapisani so v knjigah, v Črni je urejen rudarski muzej, poskrbeli so celo, da lahko podzemlje Pece odkrivamo s kolesi.

telefonu povedal, da naju bo z veseljem peljal, da pa je on tudi kralj Matjaž. Seveda ga najprej nisem povsem resno jemala, a me je kmalu prepričal.

Z nama se je najprej peljal v dolino Tople, kjer smo se povsem naključno srečali z gospodarjem Burjakove kmetije, ki me je razveselil z načrti ohranjanja etnološke dediščine; popolnoma bo obnovil poznani Burjakov mlin.

Ko naju je pripeljal do Kumra, se je najin taksist čisto zares preoblekel v kralja Matjaža. V tej preobleki nastopa na raznih prireditvah, v šolah, ko se gradijo snežni gradovi ... Ponosen je na to, da je kralj Matjaž, ponosen je na mitologijo Koroške in prav jezi ga, da so za mladino največji junaki le tisti, ki so "uvoženi" iz tujine.

"Imamo svoje junake, na katere smo premalo ponosni," je pojasnil in dodal, da občasno nastopa tudi kot gozdni mož, njegov prijatelj pa kot Bergmandlc oziroma gozdni škrat.

O kralju Matjažu je bilo napisanih veliko zgodb in obstaja veliko legend: kralj Matjaž z Alenčico, z vojsko, kralj Matjaž, ki spi v votlini v zavetju Pece. V vseh legendah pa kralj Matjaž nastopa kot pravičen in dober kralj – takrat, ko bo zares hudo, se bo zbudil in poskrbel, da bo vsem lepše. O njem so pisali

**Peca Foto: Milan Cerar
Kralj Matjaž še vedno spi ... Foto: Andreja Erdlen**

ali pa se peljati kar s taksijem, če ne želijo po isti poti spet nazaj. Pomembno jim je, da hodijo in spoznavajo nove kraje in ljudi – ne glede na državne meje in državljanstvo.

Tudi naslednji dan, na grebenu od Bistriške špice do Kordeževe glave, sva srečala veliko planincev, avstrijskih in slovenskih, nemalo Avstrijcev je obiskalo tudi Dom na Peci. Veselilo me je, ko sem slišala "naučeno slovenščino" pri ljudeh, ki sicer govorijo nemško, a se, ko pridejo v Slovenijo, potrudijo in govorijo slovensko.

Na poti proti vrhu sicer še vedno najdemo kakšno tablo "Achtung Staatsgrenze" ali "Državna meja", a na to se nihče več ne ozira, table so le še

spomin na našo skupno zgodovino. Da, moje mnenje je, da je zgodovina skupna, čeprav jo razlaga vsak po svoje. A stvari so se dogajale ljudem, ki so tukaj živeli in še živijo, Slovincem in Avstrijcem, ljudem, ki so bili in so še povezani, kljub meji, ki je zdaj tako zdaj drugače delila ozemlje Koroške.

Srečanje s kraljem Matjažem

Zaradi težav z javnim prevozom sem v imeniku in na spletnih straneh iskala, če je morda v Črni na Koroškem kak taksist, ki bi naju lahko peljal v dolino Koprivne. In sem ga našla – samega kralja Matjaža! Ne verjamete? Tudi jaz najprej nisem ... Prav presenečena sem bila, ko mi je gospod Milošević po

1

2

3

Kristina Brenkova, Oton Župančič in tudi Karel Destovnik Kajuh:

"Naš kralj, naš bradati Matjaž pa le spi in bo spal. Toda naš človek, naš človek bo kmalu svoj tilnik vzravnal!"

Gotovo bi imel kralj Matjaž danes precej dela. A žal še vedno spi. Vsekakor pa ga velja obiskati v votlini, ki je le deset minut oddaljena od Doma na Peci. Prvi, leseni kip kralja Matjaža, ki je bil med drugo svetovno vojno uničen, je bil delo priznanega kiparja Nikolaja Pirnata, danes pa je v votlini delo akademskega kiparja, alpinista, gorskega reševalca in vodnika Marjana Keršiča Belača. V bron ga je ulil akademski kipar Franc Rotar.

Kdo, kdaj in zakaj na Peco?

Peca je razmeroma lahko dostopen dvatisočak, zato je kljub odmaknjenosti Koroške deležna velikega obiska. Na njej namreč lahko najde vsak nekaj zase. Kaj bi povedali Slovenci, če bi jih vprašali, na kaj jih spominja Peca? Prav gotovo bi jih največ povežalo Peco z zgodbo o kralju Matjažu. Peca pa je poznana tudi po Gradovih kralja Matjaža, prireditvi, ko se gradijo snežni gradovi, in po podzemlju, ki si ga je mogoče ogledati kar med vožnjo s kolesom.

Planinci jo poznajo po množičnem in zaradi zimskih razmer zahtevnem februarjem pohodu Čez goro k očetu,

Zanimivosti

Krajinski park Topla, orjaška smreka z desetimi vrhovi na poti s parkirišča Jakobe do Doma na Peci, votlina Kralja Matjaža, Rudarski muzej in Etnološka zbirka v Črni na Koroškem, Podzemlje Pece, spomenik padlim Črnjanom v obeh svetovnih vojnah v središču Črne na Koroškem, ki je delo priznanega slovenskega arhitekta Jožeta Plečnika ... In, kar vsi vemo: iz Črne na Koroškem prihaja Tina Maze, trenutno najboljša smučarka na svetu. Peca je obvezna kontrolna točka Razširjene slovenske poti, čeznjo peljeta Pot kurirjev in vezistov NOB in Koroška planinska pot.

ki pa ne pelje na vrh. V dolini Tople se plezalci preizkušajo in urijo v Burjakovi steni, alpinisti pa zabijajo kline v skalnih strminah Pece. Starejši se gotovo spomnijo prigod z vojaki graničarji, ki so od leta 1945 pa vse do leta 1990 vztrajno in skrbno čuvali naše meje.

Ciljna skupina ljudi, za katere je Peca zanimiva, je izjemno široka. Alpinisti, planinci, gorski kolesarji, smučarji, družine z otroki, botaniki, ljubitelji narave, lovci, raziskovalci naravne in kulturne dediščine, etnologi, geologi ...

Na slovenski strani Peco obkrožajo tri zanimive doline: Koprivna, Topla in Helena, na avstrijski strani pa leži dolina Podjuna/Jauntal, Jaunfeld. Najbolj poznana je dolina Tople, ki je dobila ime po istoimenskem potoku in je bila že leta 1966 zavarovana kot

naravni spomenik in krajinski park. V dolini je pet kmetij, najvišje ležeča je kmetija Končnik (žig TV) v bližini opuščenega rudnika svinca z mogočnimi starimi drevesi – Končnikov javorjev drevored in lipe. Sledijo ji domačije Fajmut, Kordež (od tod ime Kordeževa glava), Florin in Burjak, ki vse ohranjajo etnološko dediščino. Iz doline Tople je z malo domišljije vidna tudi glava kralja Matjaža v ostenju Pece, na kar nas opozarja tabla ob cesti.

Korošci so znani kot dobrosrčni ljudje. V zgodovini Planinskega društva Mežica lahko preberemo, da je bilo skoraj vse delo pri gradnji Doma na Peci prostovoljno ter da sta kmeta Mihev in Lačen prispevala material za gradnjo koč in delavcem dajala malico iz lastnih zalog.

V prispevku smo se osredotočili na pristope z naše strani. Ne samo na najkrajše, tudi na malo daljše in morda zaradi tega bolj zanimive. Pri nas ni žičnice, dolgo pot iz doline pa si je mogoče skrajšati z avtomobilom. Najkrajši pristop, ki ga lahko popestrimo

1 Kordeževa glava v jesenski preobleki

Foto: Vladimir Habjan

2 Deseteroglavi očak

Foto: Andreja Erdlen

3 Ostenja Pece z avstrijske strani

Foto: Andreja Erdlen

4 Gozdnata pobočja Pece

Foto: Uroš Podoušovnik

Dostop: Na južno stran Pece se s severa pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Maribor, kjer izbere mo izvoz za Velenje, tam zavijemo proti Slovenj Gradcu in vozimo po dolini reke Meže skozi Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežico in Črno na Koroškem. Iz Črne se peljemo proti zahodu ter zavijemo v prvo dolino desno, v Podpeco. Če peljemo po dolini reke Meže še naprej, je druga dolina desno dolina Tople, tretja dolina na desni strani ceste pa je Koprivna.

Kot zanimivost naj opišem še pristan na Koroško iz Solčave. Do sem se lahko pripeljemo iz Kamnika čez Podvolovljek ali čez Črnivec, Gornji Grad in Ljubno ob Savinji ali z avtoceste Ljubljana–Maribor zavijemo na izvoz Polzela in se skozi Mozirje, Ljubno ob Savinji in Luče pripeljemo v Solčavo. V Solčavi zavijemo desno na panoramsko cesto (makadam) pod Olševo proti kmetiji Bukovnik. Na prelazu Spodnje Sleme zavijemo desno na še vedno makadamsko cesto, ki nas pripelje do asfaltne ceste Koprivna–Črna na Koroškem. Če zavijemo levo pridemo v Koprivno, desno pa se pripeljemo v Toplo (prva dolina na levi) in naprej v Pedpeco (druga dolina na levi).

Planinske kočice in zavetišča: Planinski dom na kmetiji Kumer v Koprivni, 1230 m, telefon 02

823 83 10, mobilni telefon 051 619 015, možnost prenočitve; Dom na Peci, 1665 m, 81 ležišč v sobah in 19 na skupnih ležiščih, mobilni telefon 041 761 979; Koča na Pikovem, 992 m, mobilni telefon 031 268 184, prenočišč ni; Ninotova koča (na zemljevidu Tomaževa koča), 1345 m, lovska koča zaprtega tipa.

Literatura: Stanko Klinar: Karavanke.

Planinska založba, 1997.

Klemen Janša: Karavanke.

Planinska založba, 2010.

Irena Mušič in Vladimir Habjan: Karavanke.

Sidarta, 2007.

Željko Kozinc: Lep dan kliče 3. Modrijan, 2003.

Turistični vodič: Med Uršljo in Peco.

Občina Ravne na Koroškem, 2012.

Spletne strani: <http://www.karavanke.eu>;

www.pdmezica.si;

<http://www.zrsvn.si/sl/informacija>.

[asp?id_meta_type=63&id_informacija=608](http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=63&id_informacija=608).

Zemljevidi: Kamniško-Savinjske Alpe, PZS,

1 : 50.000; Kamniško-Savinjske Alpe, Koroška,

turistična karta, Kartografija, 1 : 40.000; Koroška,

izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije,

1 : 50.000; Občina Mežica – turistična karta –

promocijsko gradivo; Turistična karta Mežiške

doline, 1 : 50.000, LAS Mežiške doline, z. b. o.

z ogledom orjaške smreke z desetimi vrhovi ter z ogledom votline kralja Matjaža, je prav gotovo od parkirišča Jakobe – najpogosteje ga izberejo

družine z otroki. Na avstrijski strani se je mogoče z žičnico pripeljati do višine 1700 metrov, od zgornje postaje pa se lahko še vedno dobro nahodimo, zlasti

če se namenimo na vrh. Na spletni strani www.petzen.net (žal ne v slovenščini) je opisanih sedem planinskih tur, tudi tista, ki pelje k planinskemu domu na naši strani. Najdrznejši se lahko, primerno opremljeni s čelado in samovarovalnim kompletom, preizkusijo tudi na ferati Walter Mory Klettersteig.

Najlepši pristan?

Ko sem Peco obiskala kot najstnica, sva se s prijateljico iz Mežice podali na vrh po zavarovani poti. Zdelo se mi je, da je to zagotovo najboljši pristan. Bilo je v začetku oktobra, listje je rumenelo in gredo naju je prijazno jesensko sonce. Mnogo let kasneje sem se nanjo vzpela od kmetije Kumer po naši strani, letos pa prvič od iste kmetije čez planino Luža na avstrijski strani. Vsakič znova sem bila navdušena. A o tem, kateri pristan je najboljši in kdaj, ne morem soditi. Pristopi z avstrijske strani so mi večinoma neznani, vsak pa je po svoje lep in ob vsakem letnem času drugačen. Ljubitelji zimskega pohoda bodo najbrž rekli, da je Peca najlepša pozimi. Priporočam vam, da sami čim prej ugotovite, kateri pristan in v katerem času je za vas najboljši, kar pomeni, da boste morali to koroško kraljico večkrat obiskati. ○

Vršni del Pece, v ozadju Uršlja gora

Foto: Ernest Preglav

Vrh Peca Foto: Ernest Preglav

Peca je razmeroma lahko dostopen dvatisočak, zato je kljub odmaknjenosti Koroške deležna

velikega obiska. Dostop smo si v tem opisu skrajšali z avtomobilom. Po običajni in nezahtevni

poti se na vrh povzpemo od Doma na Peci. V megli postane pot zelo zahtevna.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Pot je dobro uhojena in označena, v megli je napredovanje lahko kljub temu težavno in nevarno!

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 2125 m

Višina izhodišča: Pribl. 1400 m

Višinska razlika: Pribl. 730 m

Izhodišče: Parkirišče Jakobe.

WGS84: N 46,47773575, E

14,79659131

Iz Črne na Koroškem se peljemo poti zahodu, kakšen kilometer za centrom mesta nas smerna tabla usmeri desno proti Podpeci. Ozka asfaltna cesta pelje strmo navzgor (levo rdeča smerna tabla Dom na Peci). Zavijemo levo in nadaljujemo po makadamski cesti mimo domačije Najbrž do parkirišča Jakobe (okoli 16 km iz Črne). Iz Mežice se lahko pripeljemo po lokalni cesti čez prelaz Vrh Šteng, mimo nekdanje karavle do odcepa gozdne ceste ter po njej do parkirišča Jakobe (okoli 12 km iz Mežice).

Kordeževa glava, 2125 m, iz Podpece po zavarovani poti

Pobočje, kjer poteka zavarovana pot na Peco. Foto: Ernest Preglav

Nekoliko daljši pristop na Kordežovo glavo je iz Podpece. Da se z gore ne bomo prekmalu vrnili, se bomo odpravili na zanimivo in lepo

zavarovano zahtevno pot, ki se začne malo nad Domom na Peci.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, čelada za zavarovani del poti.

Nadmorska višina: 2125 m

Višina izhodišča: Pribl. 880 m

Višinska razlika: Pribl. 1250 m

Izhodišče: Podpeca. WGS84: N 46,4870968, E 14,82959601

Iz Črne na Koroškem se peljemo poti zahodu, kakšen kilometer za centrom mesta nas smerna tabla usmeri desno proti Podpeci. Ozka asfaltna cesta pelje strmo navzgor (levo rdeča smerna tabla Dom na Peci). Zavijemo levo in parkiramo. Zapeljemo lahko še nekaj 100 metrov do okrepčevalnice pri Matjažu. Pred njo pelje pot proti Peci (oznaka).

Koče: Dom na Peci, 1665 m, mobilni telefon 041 761 979; Koča na Pikovem, 992 m, mobilni telefon 031 268 184; Ninotova koča (na zemljevidu Tomaževa koča), 1345 m, lovska koča zaprtega tipa.

Časi: Izhodišče–Dom na Peci

2.15 h

Dom na Peci–Kordeževa glava

2 h

Stepost 3 h

Skupaj 7–7.15 h

Sezona: Kopni letni časi. Lahko tudi pozimi, ko je snežna odeja

Koča: Dom na Peci, 1665 m, mobilni telefon 041 761 979.

Časi: Parkirišče Jakobe–Dom na Peci 45 min

Dom na Peci–Kordeževa glava 1.30 h

Sestop 1.45 h

Skupaj 4 h

Sezona: Kopni letni časi. Lahko tudi pozimi, ko je snežna odeja utrjena.

Vodnika: Stanko Klinar: Karavanke. Planinska založba, 1997; Klemen Janša: Karavanke. Planinska založba, 2010.

Zemljevida: Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000; Občina Mežica – turistična karta – promocijsko gradivo.

Vzpon: Na parkirišču nas smerna tabla usmeri prot Domu na Peci, 1665 m. Sledimo markacijam po široki, dobro označeni poti. Tik pred Domom na Peci je na desni orjaška smreka z

desetimi "rogovi" (oznaka). Pri koči nas markacije (občasno tudi zeleno-rdeče-bele za obmejni pas) usmerijo proti vrhu in kmalu pridemo iz gozda na travnik. Na razpotju

nadaljujemo naravnost (levo oznaka za zelo zahtevno pot) med redkim ruševjem proti vršni planoti. Malo pod vrhom se nam z leve priključi zavarovana pot.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Kordeževa glava, 2125 m, iz Podpece po zavarovani poti

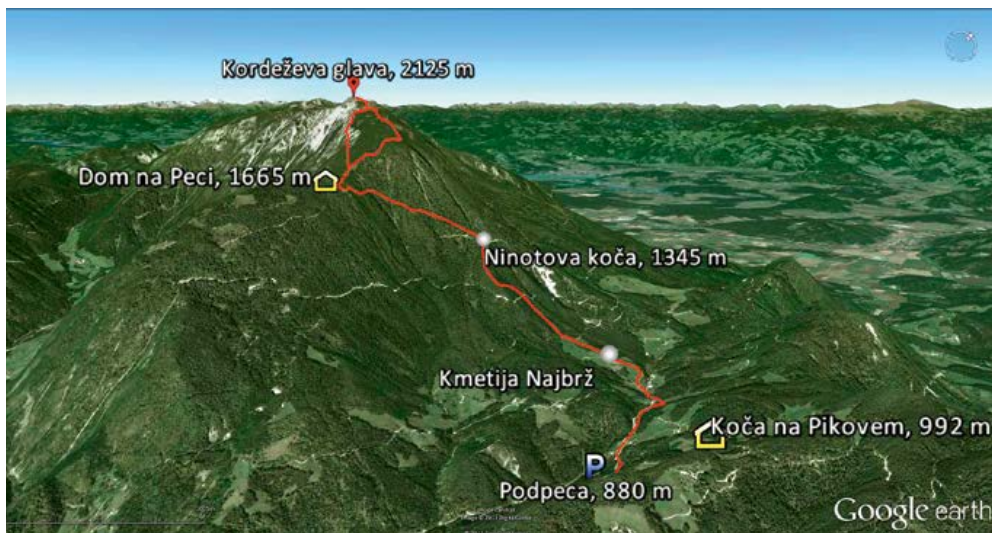

utrjena, vendar ne po zavarovani poti.

Vodniki: Stanko Klinar: Karavanke. Planinska založba, 1997; Klemen Janša: Karavanke. Planinska založba, 2010; Irena Mušič in Vladimir Habjan: Karavanke. Sidarta, 2007.

Zemljevida: Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000; Občina Mežica – turistična karta – promocijsko gradivo.

Vzpon: Pot najprej pelje po makadamski cesti do kmetije Najbrž, za njo gremo po travniku do gozda in naprej do ceste, po kateri hodimo le nekaj deset metrov v levo, nato pa nas markacije usmerijo desno strmo v gozd. Gremo mimo lovske kočice (Ninotova kočica). Za kočico spet dosežemo cesto (desno pot v Mežico) in sledimo smerokazu "Dom na Peci 15 minut". Strmina popusti le malo pred planinskim domom.

Pri Domu na Peci, 1665 m, nas smerna tabla in markacije (občasno tudi zeleno-rdeče-bele za obmejni pas) usmerijo proti vrhu in kmalu pridemo iz gozda na travnik. Na razpotju zavijemo levo (naravnost običajna pot) na

zavarovano zelo zahtevno pot. Dobro zavarovana pot nas vodi po grapah in robovih sprva zložno, višje pa vedno bolj strmo. Na vršni planoti se nam malo pred vrhom z desne priključi običajna pot.

Sestop: Do kočice sestopimo po običajni poti, nižje zavijemo desno in med ruševjem dosežemo razpotje. Do kočice ni več daleč, naprej do izhodišča sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Peca z Raduhe; lepo se vidi poseka, kjer poteka markirana pot. Foto: Oton Naglost

Na najvišji vrh Pece Kordeževo glavo lahko pridemo iz Tople, ki je dobila ime po istoimenskem potoku in je bila že leta 1966

zavarovana kot naravni spomenik in krajinski park. Opisana pot ni edina označena pot na Peco iz te doline.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Pot do Doma na Peci je zelo strma in v mokrem vremenu in snegu nevarna za zdr.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: 2125 m

Višina izhodišča: Pribl. 1080 m

Višinska razlika: Pribl. 1050 m

Izhodišče: Dolina Topla. WGS84: N 46,48606832, E 14,76460641 Iz Črne na Koroškem se peljemo potji zahodu in zavijemo desno v dolino Tople. Sledimo asfaltni cesti mimo kmetij Burjak, Florin in Kordež. Avto pustimo na prostoru pred tablo "Rudnik Topla". Tam se levo odcepi asfaltna cesta proti kmetiji Končnik.

Koča: Dom na Peci, 1665 m, mobilni telefon 041 761 979.

Časi: Topla–Dom na Peci 2 h
Dom na Peci–Kordeževa glava 1.30 h (običajna pot)
ali Dom na Peci–Kordeževa glava 2 h (zahtevna pot)
Sestop 2.30 ali 3 h

Skupaj 6 ali 7 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnika: Stanko Klinar: Karavanke. Planinska založba, 1997; Klemen Janša: Karavanke. Planinska založba, 2010.

Kordeževa glava, 2125 m, iz Koprivne

Pot proti Bistriški špici Foto: Andreja Erdlen

Če gremo na Peco, ne gremo samo na Kordeževo glavo, temveč jo lahko vso prehodimo. Pri tem bomo občudovali lep razgled, ki se nam ponuja s te čudovite grebenske gore. Tokrat bo izhodišče še v Sloveniji, vendar se bomo nanjo povzpeli po avstrijskem ozemlju.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Nadmorska višina: Bistriška špica, 2113 m; Končnikov vrh, 2109 m; Kordeževa glava, 2125 m

Višina izhodišča: Pribl. 1200 m

Višinska razlika: Pribl. 1000 m

Izhodišče: Kmetija Kumer v Koprivni. WGS84: N 46,48719077, E 14,72587451

Iz Črne na Koroškem se peljemo potji zahodu in sledimo reki Meži. Pri kmetiji Lipold zavijemo desno v dolino reke Koprivne in nadaljujemo mimo cerkvice sv. Ane do

konca asfaltne ceste. Na levi je odcep za kmetijo Kumer.

Koči: Planinski dom na kmetiji Kumer v Koprivni, 1230 m, telefon 02 823 83 10, mobilni telefon 051 619 015, možnost prenočitve; Dom na Peci, 1665 m, mobilni telefon 041 761 979.

Časi: Planinski dom na kmetiji Kumer–Planina Luže–Bistriška špica–Kordeževa glava 4–4.30 h

Sestop 3.30 h

Skupaj 7.30–8 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnika: Stanko Klinar: Karavanke. Planinska založba, 1997; Klemen Janša: Karavanke. Planinska založba, 2010.

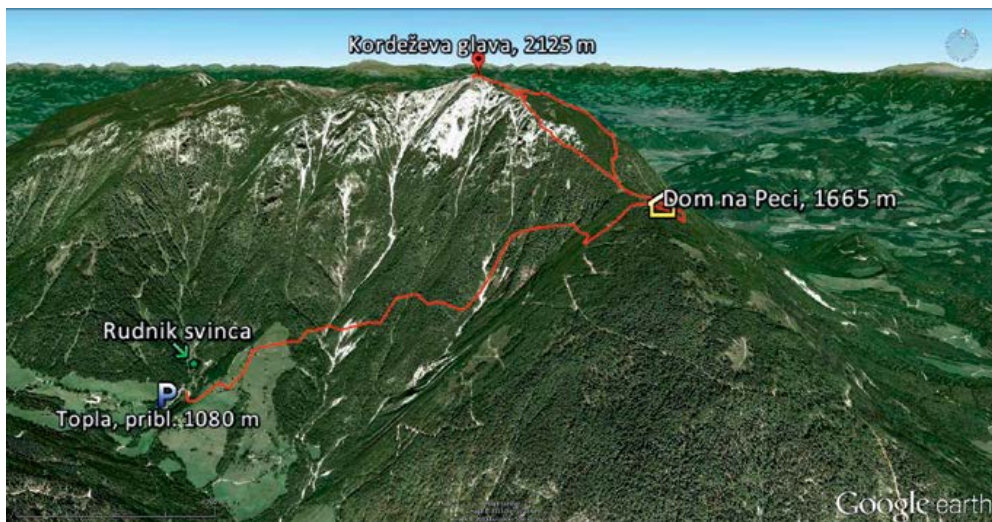
Zemljevida: Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000; Občina Mežica – turistična karta – promocijsko gradivo.

Vzpon: Od Kumra zavijemo levo (smerokaz visoko na drevesu) na široko pot, po kateri v 40 minutah pridemo do državne meje in takoj za tem na planino Luža, 1250 m.

Zemljevida: Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000; Občina Mežica – turistična karta – promocijsko gradivo.

Vzpon: Na koncu parkirišča na križišču dveh makadamskih cest zavijemo ostro levo. Cesta preči jaso nad parkiriščem in vodi na naslednje križišče, kjer zavijemo desno (levo rudnik svinca, 5 min) in nadaljujemo po kolovozu. Na naslednjem razpotju sledimo spodnji poti (rahlo levo pelje neoznačena pot na Knipsovo sedlo), prečkamo razgleden travnik, nato nadaljujemo po gozdu. Pri rahlem spustu pazimo na markacije. Pri prečenju kamnite grape moramo iti po grapi malo navzgor na novo pot (stara pot je zaradi plazu, ki preprečuje varen prehod, zaprta), ki je kljub strmemu terenu vzorno nadelana. V okoljih se približamo razpotju pri bližnji lovski koči (na desni strani, nekoliko umaknjena s poti).

Tu se z desne pridruži druga pot iz Tople. Nadaljujemo v smeri Doma na Peci, 1665 m, do katerega imamo le še nekaj minut hoje, lahko pa zavijemo desno do votline kralja Matjaža (5 min). Pri Domu na Peci, 1665 m, nas smerna tabla in markacije (občasno tudi

zeleno-rdeče-bele za obmejni pas) usmerijo proti vrhu in kmalu pridemo iz gozda na travnik. Na razpotju lahko zavijemo levo na zavarovano pot, ki nas vodi po graphah in robovih sprva zložno, višje pa vedno bolj strmo. Na vršni planoti se nam malo pred vrhom z desne priključi običajna pot.

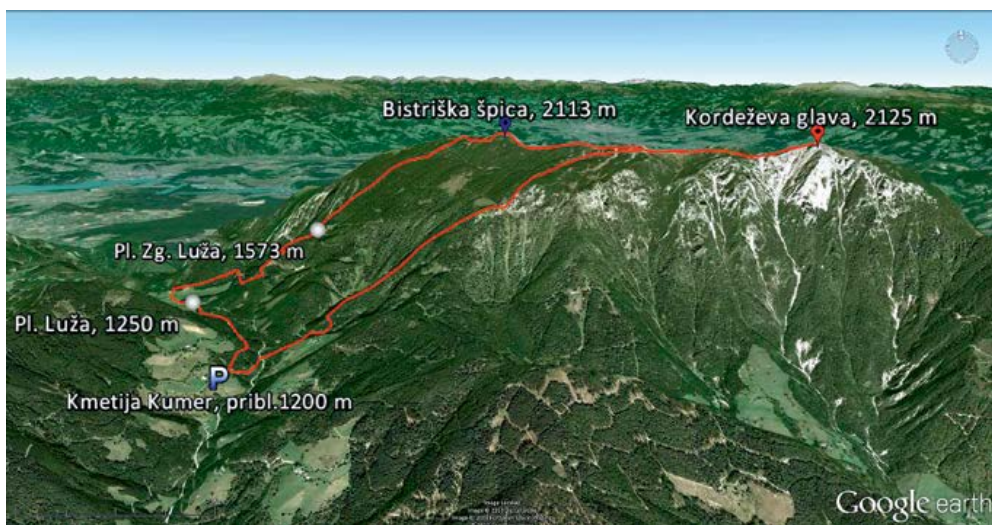
Na razpotju lahko gremo naravnost in se med redkim ruševjem dvigujemo proti vršni planoti. **Sestop:** Do koč sestopimo po običajni poti, nižje zavijemo desno in med ruševjem dosežemo razpotje. Do izhodišča sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Na križišču makadamskih cest zavijemo desno na cesto ob pašni ograji. Smo na poti št. 603, nato po pribl. 15 minutah zavijemo levo na cesto. Nadaljujemo po njej, vmes še enkrat zavijemo levo in nato desno na slabši kolovoz. Vzpenjamo se slabe pol ure in pridemo na planino Zgornja Luža/Petzenstall, 1573 m. Smerna tabla nas usmeri po poti št. 603 na Peco/Petzen. Do sem smo od Kumra potrebovali približno uro in pol.

Nadaljujemo levo po poti, ki se začne zmerno vzpenjati skozi gozd mimo naslednjega smerokaza, ki kaže, da je do Pece (Petzen, 2114 m, mišljena je Bistriška špica) še dve uri in pol hoje. A vrh dosežemo prej. Vzpenjamo se med borovci, kmalu pa se nam odpre pogled na Kamniško-Savinjske Alpe, Obir ... Pred vrhom gremo mimo še enega smerokaza, kmalu pa vendar

dosežemo Bistriško špico z dvema križema in skrinjico z vpisno knjigo. Z vrha nadaljujemo po grebenu in med ruševjem po označeni poti v jugovzhodni smeri do Končnikovega vrha, 2109 m. Spustimo se do Knipsovega sedla, 2012 m, in nadaljujemo mimo

smerokaza proti Kordeževi glavi, 2125 m. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona ali pa se odločimo za Koroško planinsko pot; v tem primeru se spustimo nazaj do Knipsovega sedla, kjer sledimo smerni tabli "Koprivna Kumer". Za sestop bomo potrebovali okoli 3 ure.

Opozorilo: Opisani poti (čez planino Luža in Koroška planinska pot) na starejših kartah nista vrisani.

Andreja Erdlen

Nad vasjo La Villa v dolini Alta Badia ponosno stoji Sassongher. Foto: Janja Lipužič

Dramatično oblikovan stolp Sassongherja daje panorami vasice Corvare, turističnega središča Alta Badie/Hochabtei, nezamenljiv pečat. Da se za strmimi

stenami skriva razmeroma lahek prehod na vrh, je slabo varovana skrivnost, saj ima gora mnogo obiskovalcev. Sassongher zaključuje skrajni jugovzhodni rob

razgibanega visokogorskega platoja Gherdenacia/Gardennazza, ki je del velike skupine Puez–Odle/Puez–Geisler. Izkušnja krožne poti z razgledi

na skupino Sella in skupino Sasso della Croce/Kreuzkofel bomo za spremembo zaključili z uporabo javnega prevoza.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Čez najbolj strm in izpostavljen del sta vzporedno napeljana dva niza jeklenic, drugih težav na poti ni.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, za manj izkušene tudi komplet za samovarovanje.

Višina: 2665 m

Višina izhodišča: 1640 m

Višinska razlika: 1025 m

Izhodišče: Kraj Colfosco/Kolfuschg na koncu Alta Badie. WGS84: N 46,553453, E 11,854016

Do sem se pripeljemo skozi karavanški predor ter mimo Lienza. Za Brunicom/Bruneck v Pustriški dolini v kraju San Lorenzo/St. Lorenzen zavijemo na jug v dolino Val Badia/Gadertal do Corvare, kjer je desno še nekaj kilometrov do izhodišča. Parkiramo lahko pred cerkvijo sredi vasi.

Koči: Rifugio Edelweiss, 1832 m, telefon 0039 0472 836

Sass de Pútia/Peitlerkofel, 2875 m

Nepristopno severno lice Sass de Pútie s prelaza Passo delle Erbe Foto: Janja Lipužič

Od daleč vidna osamljena lepotica Sass de Pútia dominira nad tratami prelaza Passo delle Erbe/Würzjoch (Jü de Börz) med dolinama Val Badia/Gadertal in

Val di Fúnes/Villnößtal na skrajnem severu Dolomitov. Sodeč po kompaktni severni steni, ki je izzvala celo brata Messner, težko verjamemo, da premore

tudi blago južno lice. Ljubitelji lažjega plezanja bodo na svoj račun prišli v kratki ferati, vsi drugi se lahko vzpenjo na 2813 metrov visok stranski vrh. Krona

ture na Sas de Pútia so enkratni razgledi onstran doline Val Pusteria/Pustertal in na fascinantne ostrice skupine Puez–Odle. Med možnimi izhodišči na južni strani omenimo idilični vasi Misci in Sères v dolini Val di Longiarù/Campitall (Lungiarù), ki vabi tudi na samostojen izlet.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot, za katero potrebujemo nekaj izkušenj in odsotnost vrtoglavoosti. Plezalni del je dolg pribl. 150 metrov in je zmerno izpostavljen.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada in samovarovalni komplet.

Višina: 2875 m

Višina izhodišča: 2003 m

Višinska razlika: 872 m

Izhodišče: Prelaz Passo delle Erbe. WGS84: N 46,675923, E 11,812004

Do sem se pripeljemo skozi karavanški predor in mimo Lienza. Za Brunicom/Bruneck v Pustriški dolini zavijemo v kraju San Lorenzo/St. Lorenzen južno v dolino Val Badia do kraja San Martin in Badia/St. Martin in

024; Rifugio Gardenacia, 2050 m, telefon 0039 0471 840 128, e-pošta info@gardenacia.it.

Časi: Izhodišče–vrh 3 h

Sestop 3 h

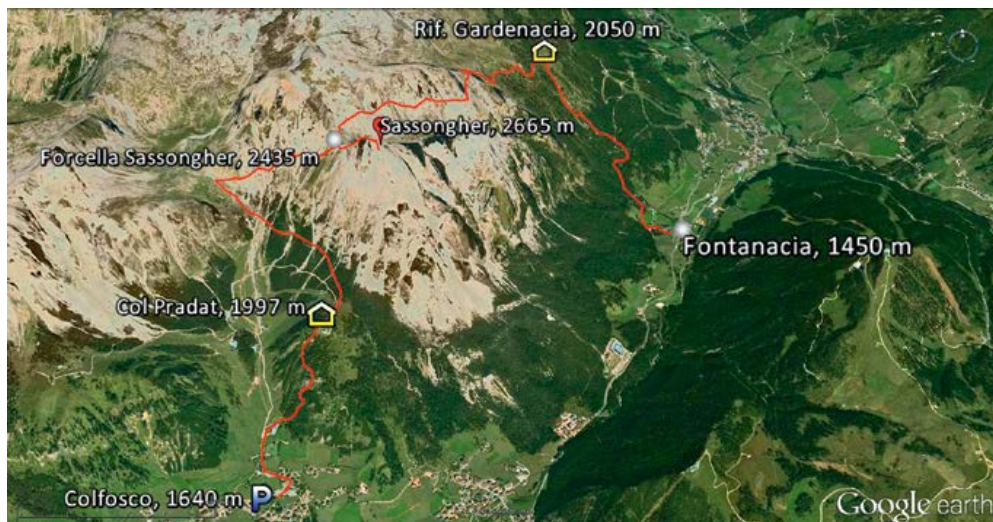
Skupaj 6 h

Sezona: Poletna sezona od julija do septembra.

Vodnik: Andrej Mašera: Dolomiti, sanjske gore. PZS, 2009.

Zemljevida: Alta Badia - Arabba - Marmolada, Tabacco 07, 1 : 25.000; Alta Badia/Hochabtei, Livinallongo, Tabacco 07, 1: 25.000.

Vzpon: Po cesti gremo do parkirišča gondole Col Pradat, ki obratuje tudi poleti. Desno od njega se po poti št. 3 vzpnemo do gostišča pri zgornji postaji, 1997 m. V levo prečimo jugozahodna rušnata pobočja Sassongherja (nižje levo sta smučišče in koča Rifugio Edelweiss, od katere se z leve priključi še ena pot). Mimo kapelice pridemo do razpotja, kjer zavijemo desno na pot št. 7 (levo Forcella de Ciampe, 2366 m) in v čedalje slikovitejšem

okolju napredujemo proti škrbini Forcella Sassongher, 2435 m.

Čez utrjeno peščeno strmino smo kmalu pod izrazito skalno pregrado, ki jo premagamo ob jeklenici. Do vrha s križem pridemo v nekaj okljukih čez lahko prehodno slame.

Sestop: Vrnemo se do škrbine, kjer zavijemo desno v dolino Val

de Juel. Spustimo se po strmem zagruščenem pobočju mimo prvega razpotja (desno pot. št. 7 do vasi La Villa/Stern in Gadertal) do drugega, kjer zavijemo desno na pot št. 5, ki pelje do koče Rifugio Gardenacia, 2050 m. Hodimo vodoravno tik pod navpičnimi stenami Para dai Gai, 2497 m. Ko jih obidemo, se

začnemo spuščati v bolj odprt svet. Pri koči se križajo številne poti; izberemo pot št. 11 in 11 a, ki skozi gozd privede v zaselek Fontanacia oziroma Vërda ob glavni cesti. V obeh se ustavi lokalni avtobus, ki nas pripelje na izhodišče.

Janja Lipužič

Sass de Pütia/Peitlerkofel, 2875 m

Thurn. Tu zavijemo na zahod in se skozi Antermoia/Untermoi pripeljemo na plačljivo parkirišče.

Koča: Rifugio Ütia de Börz, 2007 m, telefon 0039 0474 520 066, e-pošta info@passodelleerbe.it.

Časi: Izhodišče–vrh 3 h

Sestop 4 h

Skupaj 7 h

Sezona: Poletna sezona od julija do septembra.

Zemljevid: Alta Badia - Arabba - Marmolada, Tabacco 07, 1: 25.000.

Vzpon: Sprehjalni kolovoz proti jugu vodi do okrepčevalnice Alpe Fornella, kjer zavijemo desno na pravo planinsko pot št. 8 a. Po dolgem prečenu zahodnih pobočij se nam na naslednjem razpotju pridruži pot s severozahoda. Tam začnemo pridobivati višino. Levo navzgor po zagruščenih dolinici napredujemo proti sedlu Forcella de Pütia/Peitlerscharte, 2357 m. Tu se pristopi z vseh smeri združijo

v od daleč vidno stezo, ki vijuga čez travnato pobočje. Na rami pod vršno steno se levo odcepi pot na stranski vrh. S pomočjo jeklenice preplezamo strmo dobro razčlenjeno skalovje. Do vrha s križem je še le nekaj lažje hoje.

Sestop: Vrnemo se do sedla ob vznožju in nadaljujemo s

krožno potjo (skupna dolžina 18 km) v nasprotni smeri urinega kazalca. Sestopamo proti jugovzhodu po poti št. 35 do stika s kolovozom, ki v širokem loku mimo turistične kmetije na planini Vaciera obide vzhodna pobočja gore. Pot je ves čas valovita in čez preval

Göma/Gömmajoch pripelje na severno stran. Po zmernem spustu v blagem naklonu dosežemo planino Göma/Göma Alm ter naprej razpotje, kjer krožno pot sklenemo. Pot do parkirišča poznamo.

Janja Lipužič

Sedlo in vršni greben Crode del Becco Foto: Janja Lipužič

Croda del Becco je ena najbolj priljubljenih gora Brajiških Dolomitov (Dolomiti di Braies/Pragser Dolomiten) v severnem delu naravnega parka Fanes–Senes–Braies. Oba dostopa, severni od

jezera Lago di Braies/Pragser Wildsee in južni od kočice Rifugio Pederù na koncu doline Valle di Tamóres/Rautal, se združita na sedlu blizu kočice Rifugio Biella. Vzpon je razmeroma enostaven

in ga lahko priporočamo vsem z nekaj izkušnjami v visokogorju ter s potrebno kondicijo. Navpik pod nogami, na dnu več kot tisoč metrov visoke severne stene, mežika gladina enega najlepših

jezer v Dolomiti. Sprehod ob njegovi peščeni obali zabeležite pod točko "obvezno"!

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Previdno pri razgledovanju čez prepaden rob severne stene.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada.

Višina: 2810 m

Višina izhodišča: 1540 m

Višinska razlika: 1270 m

Izhodišče: Parkirišče pri hotelu/koči Pederù v dolini Valle di Tamóres.

WGS84: N 46,639248, E 12,040109

Do sem se pripeljemo skozi karavanški predor in mimo Lienza. Za Brunicom/Bruneck v Pustriški dolini zavijemo v kraju San Lorenzo/St. Lorenzen južno v dolino Val Badia/Gadertal, zavijemo proti San Vigiliu di Marebbe/St. Vigil in Enneberg ter po

10 kilometrov dolgi dolini pridemo do plačljivega parkirišča. Možen je tudi dostop z lokalnim avtobusom.

Koča: Rifugio Biella/Seekofel Hütte, 2327 m, telefon 0039 0436 866 991; Rifugio/Albergo Pederù, 1548 m, telefon 0039 0474 501 086; Rifugio

Sasso della Croce/Heiligkreuzkofel, 3026 m

Popolno skladje narave; Sasso della Croce na valovitih pašnikih Alta Badie Foto: Janja Lipužič

Eno klasičnih vedut doline Val Badia/Gadertal predstavlja širok skalni lok Sasso della Croce, ki se z visoke planote Fanes v prostem padu potaplja v gozdove in pašnike nad njo. Manjša gorska skupina zajema: najdostopnejši Monte Cavallo/Kreuzkofel (L'Ciaval), z zračnim

zaključkom začinjeni Sasso delle Dieci/Zehnerspitzen (Sas dales Diesc) in brezpotni Sasso delle Nove/Neuner (Sas dales Nu). Na čudovitem mestu ob vznožju L'Ciavala stojita cerkev sv. Križa/Heiligkreuz iz 15. stoletja in iz nekdanjega romarskega zavetišča preurejena koča.

V njej je priporočljivo prenočiti, saj žičnice zaženejo precej pozno. **Zahtevnost:** Zahtevna označena pot. Na strmejših in bolj izpostavljenih prehodih jo spremljajo nova varovala. Na gruščnatih policah pazimo da morebitni zdrs. Ob robu prepadne stene se gibamo previdno.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, samovarovalni komplet.

Višina: Monte Cavallo/Kreuzkofel (L'Ciaval), 2907 m, Sasso delle Dieci/Zehnerspitzen (Sas dales Diesc), 3026 m

Višina izhodišča: 1365 m oziroma 2045 m

Višinska razlika: 1661 m oziroma 981 m

Izhodišče: Parkirišče ob spodnji postaji žičnice v San Leonardu/St. Leonhard.

WGS84: N 46,609427, E 11,89463

Do sem se pripeljemo skozi karavanški predor in mimo Lienza. Za Brunicom/Bruneck v Pustriški dolini zavijemo v kraju San Lorenzo/St. Lorenzen južno v dolino Val Badia skozi mestece Pedraces/Pedratsches. Dve sedežnici pripeljeta tik pod kočo in cerkev.

Koča: Ospizio Santa Croce (La Crusc), 2045 m, telefon 0039 0471 839 632.

Časi: Izhodišče–Ospizio Santa Croce 2 h
Ospizio Santa Croce–Passo di Santa Croce 2 h

Passo di Santa Croce–L'Ciaval 1 h

L'Ciaval–Sasso delle Dieci 1 h

Sestop 4–5 h

Skupaj 10–11 h

Fodara Vedla, 1966 m, telefon 0039 0474 501 093, e-pošta rifugio@fodara.it; Rifugio Sennes, 2126 m, telefon 0039 0474 501 092, e-pošta info@sennes.com.

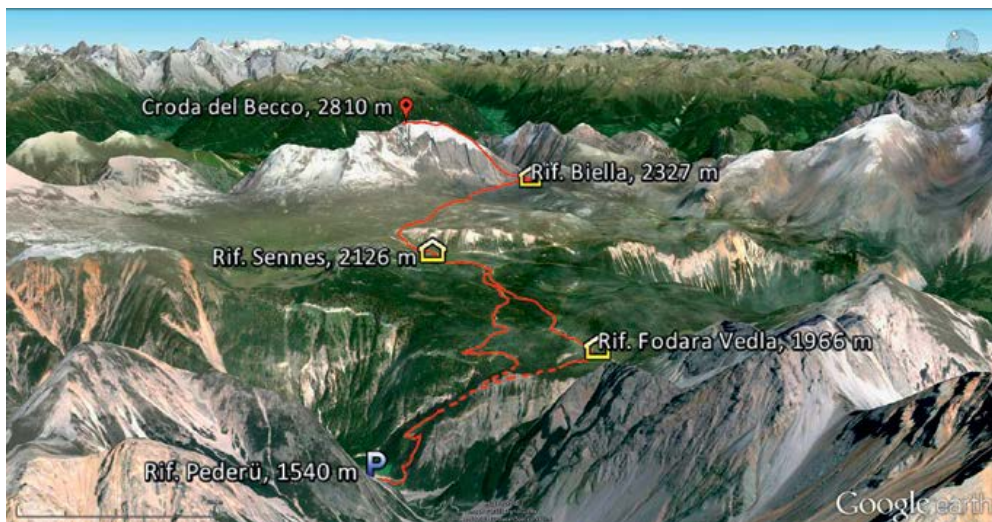
Časi: Izhodišče–Rifugio Biella 3 h
Rifugio Biella–vrh 1.15 h
Sestop 3.15 h
Skupaj 7.30 h

Sezona: Poletna sezona od julija do septembra.

Vodnik: Andrej Mašera: Dolomiti, sanjske gore. PZS, 2009.

Zemljevida: Cortina d'Ampezzo e Dolomiti Ampezzane, Tabacco 03, 1 : 25.000; Dolomiti di Braies - Prager Dolomiten, Marebbe, Tabacco 031, 1 : 25.000.

Vzpon: Takoj za parkiriščem je razpotje; izberemo levo, za javni promet zaprto makadamsko cesto, ki v strmih serpentinah hitro pridobiva višino. Na razpotju gremo levo proti koči Rifugio Sennes, 2116 m, (naravnost koča Rifugio Fodara Vedla). Pozor, obstaja še druga koča podobnega imena, Rif. Munt de Senes! Udoben, širok in čedalje bolj razgleden kolovoz nas

pripelje do koče Rifugio Sennes, ki ga kmalu za njo zapustimo in zavijemo desno po poti št. 6. Koči Rifugio Biella/Seekofel Hutte, 2327 m, se približujemo v zložnem vzponu pod zanimivo gladko ploščo. Nad sedlom Forcella Sora Forno, 2388 m, pobočje postane strmejše. Hoja zahteva nekaj več zbranosti, saj je teren drobljiv ter tu

in tam rahlo izpostavljen, na enem mestu je napeta veriga. Zaradi velikega števila planincev pazimo, da ne prožimo kamenja. Zadnji del je ponovno položnejši in pripelje na prostoren vrh s križem. **Sestop:** Na izhodišče se vrnemo po isti poti, lahko pa se odločimo tudi za različico mimo koče Rifugio Fodara Vedla, 1966 m, ki poteka

vzhodno od vzpona. Prijetna gozdna steza (št. 6) se odcepi z glavne poti po pol ure hoje od koče Rifugio Sennes (do sem je pot sestopa ista). Nižje se ponovno priključimo makadamski cesti, ki povezuje vse planine med seboj.

Janja Lipužič

Sasso della Croce/Heiligkreuzkofel, 3026 m

Sezona: Poletna sezona od julija do septembra.

Vodnik: Andrej Mašera: Dolomiti, sanjske gore. PZS, 2009.

Zemljevida: Alta Badia - Arabba - Marmolada, Tabacco 07, 1: 25.000; Alta Badia/Hochabtei, Livinallongo, Tabacco 07, 1: 25.000.

Vzpon: S parkirišča se dvignemo po poti št. 7 mimo vmesne postaje žičnice (od tu je do koče samo pol ure) do koče Ospizio Santa Croce, 2045 m. Od vrha L'Ciaval nas loči več sto metrov neusmiljene vertikale, zato v prvem delu naredimo dolg ovinek proti jugovzhodu. Nad kočjo prečkamo melišče, za njim se kmalu srečamo z zahtevnejšim terenom in prvim od petih nizov jeklenic. Izmenično si sledijo krajše grape, skalna rebra in zagrščeni prehodi z ozkimi policami. Najstrmejši del premagamo s pomočjo zanesljivih varoval, ki so nameščena vse do sedla Passo di S. Croce (Ju dla Crusc), 2612 m. Tu resnobno okolje zamenjajo prostrani skalni podi Fanes, oznake pa se obrnejo proti severu. Med hojo proti

vrhu se večkrat približamo spoštljivo prepadnemu robu stene. Turo z vrha L'Ciaval, 2907 m, nadaljujemo s kratkim sestopom do kažipot, kjer zavijemo levo proti Sasso delle Dieci/Zehnerspitzen (Sas dales Dieci), 3026 m. Na vrh splezamo po izpostavljenem grebenu. **Sestop:** Vrnemo se do sedla Passo di S. Croce in zavijemo levo v notranjost

planote. Po nekaj minutah jo pritalni markaciji 12 b zapustimo in zavijemo desno. Slabše uhojena, a dobro označena steza se vije čez lahko skalovje, se spusti v zagrščeno rdečkasto grapo in po južni strani obide vrh Piz de Medesc, 2713 m, do sedla (levo pot za Piz de Lavarella/Piz D'Lavarella), 3055 m, in Cime Cunturines/Cunturines Spitze (Piz

dles Cunturines), 3064 m. V dolino sestopimo po strmih, mestoma zbitem melišču, ki se nižje položi. Na razpotju nad gozdno mejo zavijemo desno (naravnost La Villa/Stern im Gadertal), enako na naslednjem odcepu. Udobna romarska pot skoraj vodoravno pripelje nazaj na izhodišče.

Janja Lipužič

Osvežujoče zelena Alta Badia, spredaj La Villa
Foto: Janja Lipužič

Bledične gore

Val Badia/Gadertal

Besedilo: Janja Lipužič

Bi Dolomiti izžarevali enako magično privlačnost, če bi se imenovali kako drugače? Med pozibavajočo vožnjo na sedežnici pod Sas dla Cruscom, očarana nad prizorom pred seboj, sem se poigravala z vprašanjem, s katerim se je ubadal že William Shakespeare. Bi vrtnica pod drugim imenom dišala enako omamno? Je ime res usodno? Kakor koli, gorstvu, o katerem teče beseda, je usoda v 18. stoletju poslala francoskega geologa Déodata Grateta de Dolomieuja, a prav lahko bi si našel kakšen drug hobi in bi danes brali članek o planinskih turah v – Monti Pallidih.¹

¹ Bledičnih gorah.

Bledične gore so jim rekli pred stoletji. Stene Sas dla Crusca so plamtele v pojemajoči sončni svetlobi. Nestrpna misel na vzpon mi je pognala rdečico v lica in v popku se je naselil metuljkast trepet, poln hrepenjenja. Mimo so spolzeli vitki zvonik cerkve v San Leonardu in čokate domačije na valujočih pašnikih. Spomini na oddaljene zime, ko sem smučala v Dolomitih, niso zbledeli niti za odtenek. Monti Pallidi? Kako krivično!

Most med tradicijo in sodobnostjo

Alta Badia/Hochabtei je uveljavljeno smučarsko območje v zgornjem delu doline Val Badie/Gadertal, ki se blizu

Čudovit pogled na jezero Braies s Crode del Becco Foto: Janja Lipužič

Brunica/Bruneck pravokotno stika s Pustriško dolino/Val Pusteria/Pustertal. Dolino okvirjajo tri veličastne gorske skupine: od vzhoda se vanjo lomi visokogorska planota Fannes, mogočna trdnjava Sella jo zapira z jugozahodne strani, nekoliko manj znani Puez jo obrobja na zahodu. Med vznožja bravurozno izklesanih tritisočakov in kopaste smuške terene se vrivajo visoki cestni prelazi Passo di Gardena/Grödner Joch, Passo di Campolongo, Passo di Valparola in Passo delle Erbe/Würzjoch.

Po drugi svetovni vojni sta razvoj turizma in popularizacija športa

skromne gorske zaselke v zakotju alpskih dolin, poseljene s pretežno revnim kmečkim prebivalstvom, močno preobrazila. Nastala je posrečena kombinacija italijansko temperamentnih in germansko urejenih alpskih vasic s spoštljivim odnosom do lokalne stavbarske dediščine, ki je na srečo niso degradirali s ceneni ponaredki. Trume obiskovalcev so pravzaprav edini očitnik, ki ga potihoma izrekam, pa še tega s pridržkom. Frenetičen turistični vrvež ni brez ščepca šarma in svetovljanstva, ki ju soustvarjajo tudi tradicionalne smučarske tekme svetovnega pokala v La Villi/Stern im Gadertal in v sosednji Val Gardena/Grödner Tal. Dolomiti že zdavnaj niso več le eno najbolj občudovanih gorstev v Alpah, ampak celostna blagovna

znamka sodobnega gorskega turizma s stalno potrebo po iskanju ravnovesja med izročilom in napredkom.

Bëgnodüs tla Ladinia!¹

Nekoliko moden in pogosto votel pojem multikulturalnosti ljudje v Dolomitih udeležujejo in plemenitijo že skoraj celo stoletje. Po prvi svetovni vojni, ki je bila v teh krajih še posebej kruta, je bilo severno ozemlje s pretežno nemško govorečim prebivalstvom priključeno Italiji, z njim pa tudi avtohtona manjšina Ladinov. Okoli trideset tisoč jih

¹ Dobrodošli v deželi Ladinov!

Ob starih mlinih v dolini Val di Murins Foto: Janja Lipužič

Unescova naravna dediščina

Dolomiti so od leta 2009 kot eno od štirih zaščitenih območij v Alpah uvrščeni na Unescov seznam najlepših gorskih območij na Zemlji z neprecenljivo zgodovinsko vrednostjo. Zaščitenih je devet gorskih skupin: Pelmo, Marmolada, Pale in Belunski Dolomiti, Furlanski Dolomiti, Severni Dolomiti, Puez-Odle, Sciliar-Catinaccio, Latemar ter Bleterbach in Brenta. Na vseh območjih veljajo strogi naravovarstveni režimi, ki jih narekujejo pravila narodnih parkov. Zaradi pomanjkljivih ukrepov sta s seznama neslavno izpadli skupini Sella in Sassolungo.

Iz precej enolične planote Fanes izstopata Sasso delle Dieci in ploščati Sasso delle Nove
Foto: Janja Lipužič

danes še živi v dolinah okoli gorske skupine Sella, v Alta Badii, Val Gardeni, Cortini d'Ampezzo in ponekod drugje. Govorijo zanimiv jezik retoromanskega izvora, soroden furlanščini. V vsaki od dolin se je razvilo še specifično lokalno narečje, zato ni čudno, da so enotno slovnico in slovar usklajevali kar nekaj let. Jezik se je skozi stoletja ohranil zaradi izoliranosti in težke dostopnosti gorskih predelov. Danes so Ladini uradno priznani kot etnična manjšina, ladinščina pa je eden od uradnih jezikov province Bolzano.

Na mnogih zemljevidih in smerokazih so imena v ladinščini na prvem

mestu, zato ni odveč vedeti, da je *üitia* enako *rifugio* v pomenu kočar ali da kašipot na *piz* ali *piza* usmerja proti nekemu vrhu. Tudi La Villa ni snobovsko naselje luksuznih hiš z bazeni; ime kraja izhaja iz tipične starodobne naselbine Ladinov, ki se je nekoč imenovala *vila*. Vsebovala je nekaj stanovanjskih in gospodarskih poslopij s skednjem, hlevom in prostorom za sušenje sena ter skupen prostor, kjer so si prebivalci delili krušno peč, vodnjak, napajališče za živino ... Vila ni bila le skupek kmetij, delovala je kot nekakšna komuna, v kateri so živeli v medsebojni pomoči pri delu in solidarnosti v stiski. Posestva so bila in so še danes zaščitena z zakonom in se po smrti lastnika ne smejo drobiti oziroma deliti med več dedičev.

Živahni kontrasti skupine Puez

Alpska krajina nad levim bregom reke Rio Gadera/Gaderbach (La Gran Ega) pripada parku Puez–Odle/Puez–Geisler, ki meri dobrih 10.000 hektarjev. Na severu doseže prelaz Passo delle Erbe in prelestno goro Sass de Pütia/Peitlerkofel (Sas de Putia). Tura obeta popolno kombinacijo pohajkovanja prek plantaž gorskih bilk v vseh odtenkih zelene in krajše uživaške vertikale, le koncem tedna se izognite. Gneča zna biti kar moteča.

Kot baldrijan za od množic rahlo razdražena čutila učinkuje izlet v dolino Val di Longiarù/Campitall (Lungiarù), ki se iz kraja San Martino razteguje proti

Grad Ciastel de Tor v kraju San Martino
Foto: Janja Lipužič

Kulturno izročilo Ladinov

Identiteta Ladinov, njihova usodna povezanost z gorsko naravo in geološki nastanek Dolomitov so predstavljeni v navzven skromnem, po vsebini pa nadvse domiselnem, z ekspanati bogatem in tehnično modernem multimedijem muzeju, ki od leta 2011 domuje v gradu Ciastel de Tor v kraju San Martino/St. Martin. V manjši enoti v San Cassianu/St. Cassian oživljajo zgodbo prazgodovinskega jamskega medveda (*Ursus ladinicus*), ki je v Dolomitih živel med dvema ledenima dobama. Njegove ostanke so leta 1987 našli v votlini pod goro Cima Cunturines/Cunturines Spitze (Piz dles Cunturines).

jugozahodu. Če imate možnost, pojdite s kolesom. Blizu zaselkov Freina, Misci in Sères z bogato in izvrstno ohranjeno kmečko arhitekturo se sprehodite po etnološki poti okoli tridesetih obnovljenih mlinov, ki so nekoč omogočali preživetje lokalnih prebivalcev. Od tu lahko nadaljujete vzpon do sedla Forcella de Putia/Peitlerscharte, kjer se združijo vse planinske poti na vrh oblegane *putke*, ali na drugo stran travnatih planjav do kočice Rifugio Genova/Schlüterhütte. V njej je treba spanje rezervirati več dni naprej!

Iz gozdnatega obrobja osrednje Alta Badie med Pedracesom/Pedratsches in Corvaro raste prostrana zakrasela ploščad Gherdenacia/Gardenazza, čez katero se stekajo poti v osrčje skupine Puez z istoimensko kočico. Monotonost skalnega reliefa razgiba postaven dolomitski stolp na videz nepristopnega Sassongherja. Pot nanj ni nikakršen babbav, nekaj koncentracije pa le terja. Med Colfoscom/Kolfuschg in prelazom Gardena sta planinsko zanimiva še lahko dostopni Sas Ciampac in Gran Cir/Große Cirspitze z zmerno zahtevno ferato za kratko poldnevno turo.

Okovani stolpi mogočne Selle

Slutim, da marsikateri bralec že nestrpnost čaka, kdaj bo beseda nanesla na kakšno napeto, omotično izpostavljeno in tehnično zabeljeno ferato, kakršne imajo v Dolomitih domovinsko pravico. Tokrat se z njimi ne ukvarjamo, pa tudi sicer lahko zahtevne zavarovane plezalne poti na območju Alta Badie preštejemo na prste ene roke. Dve nekoliko težji se nahajata v Selli, eni najbolj prepoznavnih

Ripa, človek z gore

Mestni grad v Brunicu gosti enega od petih muzejev legendarnega južnotirolskega alpinista Reinholda Messnerja. V vsakem od njih sta gorska narava in človekova vloga v njej predstavljena na drugačen način. Muzej Ripa (po tibetansko "človek z gore") je posvečen ljudstvom vseh celin, ki živijo v gorskem okolju. Izredna zbirka predmetov vsakdanje rabe, oblačil, orodja, orožja in marsičesa drugega skuša obiskovalcem približati njihovo kulturo in religijo. Leta 2012 je bila posebna razstava posvečena Šerpam iz Himalaje. Messner odpira tudi vprašanja onesnaženja tradicionalnih praks, vrednot in okolja s tehnološkim napredkom in turizmom, kjer odgovori niso vedno tako enostavni in enoznačni, kot se zdijo na prvi pogled.

skupin Dolomitov. Njeni kompaktni, kot miza prirezani severni stolpi padajo naravnost proti cesti na prelaz Gardena. Tam je začetek popularne ferate Brigata Tridentina pod Cimo Pisciadù. Gondola Boè vas tudi poleti iz centra Corvare pripelje na izhodišče ferate na Piz da Lech/Boèseekofel, 2910 m.

Z jezerske obale na vrh tritisočaka

Za širokim skalnim obzidjem Sasso della Croce/Heiligkreuzkofel (Sas dla Cruse) na vzhodni strani Alta Badie se razprostira nekaj več kot 25.000

Koča Ospizio Santa Croce, nekdanje romarsko zavetišče Foto: Janja Lipužič

hektarjev velik park Fanes–Sennes–Braies/Fanes–Sennes–Prags. Njegovo ozemlje sega od Pustriške doline na severu do prelaza Valparola na jugu, vzhodno mejno črto pa si deli s parkom Dolomiti d'Ampezzo. Center za obiskovalce parka je v kraju San Vigilio di Marebbe/St. Vigil in Enneberg. Skozenj pelje cesta v dolgo stransko dolino Valle di Tamòres/Rautal na izhodišče številnih manj zahtevnih planinskih ciljev, primernih za družinske izlete in za vse, ki se ne želijo naprezati v divjih feratah. V tem območju ni nobene, je pa zato več

Zanimive gladke plošče Crode del Becco Foto: Janja Lipužič

prijetnih koč in gostišč, kjer ponujajo okusne lokalne specialitete. Mimo kar treh ali štirih se bomo vzpeli na Croda del Becco/Seekofel (Sass dla Porta) in na vrhu vzdihovali nad smaragdno lepoto jezera Lago di Braies/Prager Wildsee. Prijazen pohodniški cilj je tudi bližnja Monte Sella di Sennes (Muntejela de Senes) z nekaj več samote.

V dolgem prečenju zakrasele in včasih prav *lunatične* planote Fanes se lahko prikradete za hrbet s te perspektive nevpadljivemu Monte Cavallu/Kreuzkofel (L'Ciaval), ki ga preglaši fascinantna gladka stena Sasso delle Nove/Neuner (Sas dales Nu). Čisto drugačna je zgodba na zahodni strani, kjer se izkaže, da Sasso della Croce sploh ni tako od muh!

Sella, Sassongher in Gherdenacia s poti na Sasso della Croce Foto: Janja Lipužič

Med vožnjo iz La Ville proti prelazu Valparola se koprneče gornikove oči pogosto ustavijo na plečati gorski skupini, ki ji vladata Piz de Lavarella (Piz D'Lavarella) in Cima Cunturines. Dostop sploh ni tako težaven, kot je videti od spodaj, le na vrhu je ob varovalih treba preplezati krajši izpostavljen del.

Tudi kak bolj kisel dan je v Alta Badii lahko prav kratkočasen. Poleg že omenjenih razstav v Messnerjevem in Ladinskem muzeju je zelo zanimiv ogled muzeja na prostem pod trdnjavo na prelazu Valparola. Tam vas prostovoljci

Vršni del vzpona na Sassongher
Foto: Janja Lipužič

iz različnih držav, med njimi je bil v času mojega obiska tudi par iz Slovenije, vodijo med rekonstruiranimi vojaškimi objekti, v katerih prikazujejo uniforme, opremo in življenje vojakov na eni najbolj krvavih front prve svetovne vojne.

Za slovo še povabilo v eno najmirnejših oaz Alta Badije, vasico La Valle/Wengen s slikovitimi miniaturnimi zaselki. Do nedavnega še pretežno agrarna in rokodelska dolina je skrita za vijugasto cesto visoko nad osrednjo dolino, njene zaklade pa ob priložnosti odkrijte sami. 📍

INFORMACIJE

Dostop: Iz osrednje Slovenije se s severa pripeljemo skozi karavanski predor v Avstrijo in mimo Spittala in Lienza v Pustriško dolino. Pred Brunicom zavijemo na jug pri kraju Nove-Case/Neunhäusern ali v kraju San Lorenzo/St. Lorenzen v dolino Val Badia. Lahko pa že v Dobiacu/Toblach zavijemo levo proti Cortini d'Ampezzo in se čez prelaza Passo di Falzarego in Passo di Valparola pripeljemo v Val Badio. Z juga se lahko pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Trst–Benetke. Izberemo odcep za Belluno, kjer zavijemo na sever proti Agordu in višje izberemo enega od prelazov za Val Badio: Passo di Campolongo ali Passo di Valparola.

Planinske koč: Rifugio/Albergo Pederü, 1548 m, telefon 0039 0474 501 086; Rifugio Fodara Vedla, 1966 m, telefon 0039 0474 501 093, e-pošta rifugio@fodara.it; Rifugio Sennes, 2126 m, telefon 0039 0474 501 092, e-pošta info@sennes.com; Rifugio Biella/Seekofel Hutte, 2327 m, telefon 0039 0436 866 991; Ospizio Santa Croce (La Crusc), 2045 m,

telefon 0039 0471 839 632, e-pošta s.croce@rolmail.net; Rifugio Gardenacia, 2050 m, telefon 0039 0471 840 128, e-pošta info@gardenacia.it; Rifugio Ütia de Börz, 2007 m, telefon 0039 0474 520 066, e-pošta info@passodelleerbe.it; Rifugio Edelweiss, 1832 m, telefon 0039 0472 836 024; Rifugio Genova/Schlüterhütte, 2306 m, telefon 0039 0472 840 132, e-pošta info@schlueterhuette.com.

Literatura: Andrej Mašera: Dolomiti, sanjske gore. PZS, 2009.

Spletne povezave: www.dolomiti-unesco.org; www.museumladin.it; www.grandeguerra.dolomiti.org; www.messner-mountain-museum.it.

Zemljevidi: Alta Badia - Arabba - Marmolada, Tabacco 07, 1 : 25.000; Alta Badia/Hochabtei, Livi-nallongo, Tabacco 07, 1 : 25.000; Cortina d'Ampezzo e Dolomiti Ampezzane, Tabacco 03, 1 : 25.000; Dolomiti di Braies - Prager Dolomiten, Marebbe, Tabacco 031, 1 : 25.000; Dolomiti, Marmolada, Sella, Kompass 59, 1 : 50.000.

Nikoli nisem nehala plezati

*Vlasta Kunaver:
alpinistka, padalka, zdravnica, mama*

Besedilo: Mojca Volkar Trobevšek

Vlasta Kunaver je prijetna sogovornica. Zelo zaupljiva, prijazna, zgovorna. Ves čas se po malem smeji. Človeku se zdi, da je ušla iz nekega drugega časa, ko še ni bilo vsesplošne zagrenjenosti, obupanosti in preplašenosti. Iz čudovitih osemdesetih, ko so slovenske alpinistke uspešno držale korak z moškimi kolegi in bile med seboj precej povezane. Vlasta je ob koncu osemdesetih plezalno vrv zamenjala za nešteto drobnih vrvic na padalu, obenem pa postajala zdravnica, ki ljubi svoj poklic in rada dela v kamniškem zdravstvenem domu; pod budnim očesom vršacev, ki se pnejo nad mestom. Ob vsem tem je postala še mama. Pravi, da je vedno raje mati, čeprav sta njena otroka že skoraj prestopila prag odraslosti.

Vas je rojstvo otrok zelo prizemljilo?

Da. Nekaj časa sem potrebovala, da sem se navadila na spremembe, ki jih prinese otrok. To se verjetno zgodi vsem bolj aktivnim staršem. Starševstvo je zanimiv poklic. Starš sicer postaneš v trenutku, a obenem to postajaš postopoma.

Ste zaradi otrok prenehali z zagrizenim alpinizmom?

Ta konec se je zgodil malo na silo, a že prej. Moj življenjski partner (Sandi Marinčič, op. a.) ni več hotel toliko plezati, ker ga je zelo pritegnilo jadralno padalstvo, potem pa je potegnilo še mene. Toda alpinizem sem še nekaj časa zelo pogrešala. Takrat se je veliko dogajalo; bila sem ravno sredi študija in enostavno ni bilo več časa za vse.

Vam je kdaj žal, da se po rojstvu otrok v devdesetih, ko ste s študijem že končali, niste več vrnili v svet alpinizma?

Prav nič. Otroka sta mi zelo razširila obzorje. Zaradi njiju sem videla koticke v gorah in drugje, ki jih sicer ne bi. Če ne bi bilo otrok, ne bi nikdar vzela v roke knjig, kot sta *Z otroki v gore* in *111 izletov*. Edino, kar lahko zamudiš v življenju, je čas z otroki. Vse ostalo lahko počneš prej in potem in ti ne bo nikamor ušlo. Otroci pa rastejo zelo hitro. Ali si takrat z njimi ali pa nisi. Tukaj ni popravnega izpita, ni poti nazaj. Marsikdo prepozno spozna, kaj je zamudil na račun nekaj preplezanih smeri v plezališču ali v hribih.

Kdaj ste začeli leteti?

Leta 1986. Prvo padalo sva s Sandijem naročila, preden sem odšla na žensko odpravo.

Na tisto pod južno Anapurno? Kako je bilo?

Lepo. Zelo rada sem v ženski družbi.

Toliko žensk na kupu ... Niste imele nobenih kratkih stikov?

Ne, zelo dobro smo se razumele. Edino eno stvar obžalujem, in sicer sem eni od deklet ob neprimernem trenutku rekla, da je treba za takšno odpravo veliko trenirati doma, če hočeš biti uspešen. Bila sem zelo mlada, 23 let. Takrat sem ogromno plezala in sem bila preveč zagnana. Toda to izjavo bi takoj vzela nazaj, ker vem, da je prijateljico prizadela.

Vlasta Kunaver
Arhiv Vlaste Kunaver

Še vedno plezate?

Še vedno. Nikoli nisem čisto prenehala. S Sandijem največkrat plezava v Dachsteinu, Dolomitih, na Korziki. V domačih gorah ne toliko.

Veliko ste plezali tudi v Centralnih Alpah, z očetom sta preplezala montblanski Peuterey integral, s Sandijem sta tam plezala tudi pozimi (Mont Blanc du Tacul, Modica-Noury, Couloir Chere). Vas še vleče v dolge ledne smeri, v katerih ste bili zelo dobri?

Ja, led mi nikoli ni predstavljal težav. Še vedno bi šla, vendar zdaj preprosto ne utegnem zaradi službe. Če hočeš plezati takšne smeri, moraš trenirati, ujeti razmere, se odpeljati v Chamonix, kamor greš vsaj za par dni, teden, da se izplača. Zdaj si tega ne morem privoščiti.

Jadrarno padalstvo pa ne vzame toliko časa. Še letite?

Tudi letim še, a je še toliko lepih športov. Škoda bi bilo, da jih ne bi preizkusila: kajak, gorsko kolo, gornišтво, turno smučanje. Če bi mi pri dvajsetih kdo rekel, da bom vse to počela, bi rekla, da je trčen. Bila sem zaprisežena alpinistka. (*smeh*) Danes se mi zdi, da lahko zamudiš veliko lepega, če si zaverovan samo v eno stvar. Otrokomu sem hvaležna predvsem za to, da sta mi razširila obzorje tudi tukaj, da sta moj svet spremenila iz črno-belega v barvnega.

Bi poskusili tudi kakšnega izmed modernih športov, recimo skoke BASE?

Sandi je opravil nekaj takšnih skokov in ko sem bila z njim na robu stene, sem si zelo želela skočiti tudi sama. Nisem občutila strahu, bila sem povsem mirna. Strah me je, da nimam nobenega strahu pred tem. (*smeh*)

Letos ste imeli v sklopu mednarodnega festivala gorniškega filma Domžale v Cankarjevem domu predavanje. Ugotovili sva, da ravno na 25. obletnico dedkove smrti. Vaš dedek Pavel Kunaver je bil vsestransko nadarjen človek, ki se je ukvarjal z alpinizmom, taborništvo, jamarstvom, astronomijo, bil je priznani slovenski pedagog in poljudnoznanstveni pisec. Kako se ga spominjate?

Žal mi je, da je odšel, ko sem bila še premlada, da bi ga dojela kot odraslo osebo. Danes bi imela zanj mnogo vprašanj. Res je bil vsestransko talentiran, poln življenja, vitalen. Med študijem

sem dve leti živel pri njem. Spomnim se, da mi je za vsak narejen izpit spekel zelo dober *šmoren*. Ko je bil že star, je večkrat za konec tedna kar izginil in vsi smo se spraševali, kje je naš Pači. Vrnil se je zvečer z nahrbtnikom in rekel, da je skočil v Bohinj. Delal je zelo dolgo, upokojil se je zelo pozno. Še kasneje se je vedno zanimal za pedagogiko, šole, učence. Ko je šel v Dom upokojencev na Tabor, se je zelo vživel. Pol stanovalcev je bilo njegovih učencev, klicali so ga gospod profesor. Takoj je organiziral astronomski krožek in dal postaviti observatorij na streho Doma.

Preživel je celo vašega očeta, ki je tragično preminil novembra 1984 v strašni helikopterski nesreči. Aleš Kunaver velja za velikega vizionarja slovenskega alpinizma, začetnika slovenskega oz. jugoslovanskega himalaizma, za himalajskega pionirja, odličnega alpinista in ustanovitelja šole za gorske vodnike v nepalskem Manangu. Kako se ga spominjate?

Predvsem kot očeta. Ta njegova javna podoba mi ni pomembna. Lepo se mi zdi, da je vse to počel, da je bil uspešen. Vesela sem, da so ga drugi tako spoštovali, ga imeli radi, ampak zame je bil predvsem oče. S sestro nama je pripovedoval pravljice o grajskem vrabčku, ki se mu je dogajalo vse živo, skupaj

smo hodili na izlete, bil je zelo pozitiven človek. Spominjam se tudi njegovih izjav, ki jih je velikokrat ponavljal in ki veliko povedo o njegovem značaju. Ko je šlo kaj zelo narobe, je rekel: *Vedno se da še kaj narediti*. Ko smo iskali določeno stvar in ga spraševali, kje je, nam je rekel: *Pri poiskanju in na levo*. Hotel je, da se potrudimo in sami najdemo. Vedno je probleme razdelal in jih reševal po delih, vseh stvari v življenju se je loteval sistematično. Pravzaprav sem kot hčerka opazila iste pozitivne lastnosti, ki so ga zaznamovale tudi kot javno osebo.

Ste obiskali Manang?

Ja, prvič pri sedemnajstih. Oče je zaslužil nekaj več denarja in s sestro sva lahko odšli v Nepal. Takrat je bilo tam vse drugače, še nobenih *lodžev* (mala gostišča ob trekerskih poteh, ki nudijo tudi prenočišče, op. a.), razvitega turizma. Lani, ko sem obiskala dolino Marsjandi, sem bila šokirana nad hitrim razvojem. Vse je tako drugače ...

Oče menda ni bil zadovoljen, ko ste leta 1981 začeli plezati z AO Ljubljana Matica.

Ravno po tem trekingu sem začela plezati. S prijateljico sva šli za nekaj dni na Ledine nad Jezersko smučat, jaz pa sem se takoj zapodila v prve skale in padla. Pridobila sem nekaj ran, ki jih nisem

mogla skriti. Očetu sem rekla, da sem padla na smučanju, a mi ni verjel, vedel je, koliko je ura. Ni vrtal vame. Nikoli ni vrtal v naju s sestro in brata, ampak nas je pustil, da smo povedali, kolikor smo sami hoteli. Ko sem šla jeseni v plezalno šolo, se tudi o tem ni hotel pogovarjati. Marca pa sem za rojstni dan dobila čelado. Potem je pa rekel, če že misliš, da moraš, vsaj delaj to varno.

Kako je bilo plezati z njim?

Zelo dolgo je trajalo, preden sva skupaj začela plezati. Spomnim se, kako sem bila zgrožena na najinem prvem skupnem štantu v prvi skupni smeri, Dolgi Nemški v Triglavu – en klin *jeseničan* je bil zabit le kakšen centimeter. Takoj sem ga brez besed zatolkla do konca in zabila še enega, nato sem plezala naprej. V naši alpinistični šoli je bila varnost visoko na prvem mestu! Oče pa je bil še stara šola, kar se varovanja tiče.

Kako je gledal na ženske v steni?

Tukaj mu nekaj ni dalo miru. S tem ni bil najbolj zadovoljen in to je dal tudi vedeti. Čeprav sva kasneje kar veliko smeri splezala skupaj. Celo Šimenc-Škarja v Dolgem hrbtu pri njegovih skoraj petdesetih letih sva preplezala. On zelo dolgo ni skoraj nič plezal in je ponovno več začel plezati šele z mano. Jaz pa sem bila zelo zagnana, mlada in sem izbirala zanj mogoče pretežke smeri. Šele zdaj se zavedam tega. Sicer ni nič rekel in je vse preplezal, ampak verjetno bi bolj užival v kakšni lažji smeri.

Kako pa so drugi moški kolegi alpinisti gledali na ženske alpinistke v osemdesetih?

Prav nič nisem občutila kakšne zadrege ali manjvrednostnih sodb z njihove strani. Teh razlik med moškim in ženskim alpinizmom sploh ne morem razumeti, ker se mi zdi prisiljeno. Tega takrat ni bilo.

Ste se čutili enakovredno v vseh navezah?

Ja, tudi z očetom. Šele ko sva s Sandijem kasneje veliko plezala težke smeri, sem včasih pomislila, da kakšne izmed njih ne bi izbrala sama, bi raje kakšno lažjo. Ampak sem jih preplezala in je bilo tudi zanimivo. Edino tukaj je bila prisotna misel: Če ne bom zmogla, bo pa Sandi. Prej nikoli. Vseeno je bilo, ali sem plezala z moškim ali žensko; izmenjavali smo se v vodstvu in smeri, ki sem jih izbirala z moškimi kolegi, bi preplezala tudi z žensko v navezi.

Ste veliko plezali z ženskami?

Takrat je bila edina razlika ženskih in mešanih ali moških navez v tem, da smo so imele ženske na turah enostavno *fajn*. Z Lidijo Honzak, s katero sva največ plezali skupaj, sva se ogromno presmejali. Včasih sva tik pod vrhom smeri ali na kakšnem štantu obsedeli in se zaklepetali. Po žensko. Ni bilo nobene tekme, kaj vse morava še splezati. Šlo je za čisto veselje, druženje, razigranost. Uspehi so prišli spotoma.

Vas je bilo kdaj v steni strah?

Ko sva s Sandijem plezala v Franciji v granitnih počeh. Po cel mesec sva bila tam, dokler so zdržale blazinice na prstih. Pri dolgih opornih počeh nisem čisto dobro vedela, ali bom zmogla ali ne. To je precej specifično plezanje, za vzdržljive. Tam me je bilo včasih strah, nisem bila stoddotna. Sandi je bil vseeno močnejši in včasih pogumnejši.

Ob omembi strahu in nevarnosti se človek nehote spomni na mamo, mama pa na otroke. Kako je mama Dušica gledala na vaš alpinizem?

Z zaupanjem gleda na življenje in tako je bilo tudi takrat. To je zelo dragocena stvar. Že za očeta je bilo to dobrodošlo. Nikoli ni bila panična in preveč zaščitniška. Tiho je zaupala. Vedela je, da pretiran strah ni izraz ljubezni.

Leta 1987 ste bili članica zelo uspešne odprave na Trisul I. Preplezali ste novo smer na alpski način (posvečena je vašemu očetu – Smer Aleša

Kunaverja), vidva s Sandijem pa sta z jadralnim padalom z vrha letela v dolino. Kako se spominjate tega uspešnega obdobja, ko so tudi mediji zganjali precej velik hrup okoli vas?

Že takrat mi medijski *pomp* ni veliko pomenil. Odpravo imam v lepem spominu, imeli smo se dobro, stena je bila lepa, ponosna sem nase, da mi je uspelo gor prnesti tudi trikilogramsko padalo. Sam polet je bil pravzaprav olajšanje, hitra pot v dolino. Kolegi so potrebovali še dva dni, da so prišli v bazo. Bolj vesela sem uspeha v steni kot padalskega dela.

Kakšen je bil občutek, ko ste leteli skozi tako redek zrak?

Olajšanje in želja, da bi bila čim prej v dolini. Nič posebnega, nič epskega.

Vaš ženski višinski padalski rekord drži še danes, po skoraj tridesetih letih.

Se mi pa še vedno to ne zdi kak blazen dosežek. Rekord lahko dosežeš v disciplini, kjer vsi trdo trenirajo in si najboljši, tukaj je šlo pa za splet okoliščin.

Kako to, da niste postali gorska reševalka? Vaše danosti so idealne.

Bila sem veliko odsotna zaradi službe, zato sem se odločila, da nočem biti še več zdoma zaradi dela v gorski reševalni službi. Predvsem zaradi otrok. Če ne bi imela otrok, bi verjetno sodelovala. Zelo spoštujem in občudujem vse kolege, ki to počnejo, in jim želim tudi čim boljše pogoje za delo. Trenutno ti pogoji niso optimalni. ○

Ko ima noč svoje glasove

Kresna noč na Kamniškem sedlu

Besedilo: Peter Muck

Spet sem pozen. Dobro, da je dan dolg in bom verjetno do teme prirnil do "Pastirjev". Od tam naprej ni gozda in je pot v temi dobro vidna. Sploh pa pot zelo dobro poznam, saj sem po njej nešteto krat kolovratil v različnih vremenskih pogojih pa tudi v temi. Pod težo let so se moji koraki skrajšali. Tudi nahrbtnik je težji, čeprav je v njem manj vsebine, saj danes dobiš v koči vse potrebno za nadomeščanje izgubljenih kalorij. Veliko razdobje let, ki je poteklo od mojega rojstva, je krivo, da tema nastopi prej, kakor sem pričakoval. Tako imam že v gozdu probleme in se le na slepo prebijam skozi podrast, ker se mi pot nekam izgubi. Od "Pastirjev" naprej zaradi vidljivosti nimam težav in tudi strah me ni več. Mene je v gozdu, v temi, namreč zelo strah. Vidim vse drugo razen dreves. Spremlja me občutek, da me bo nekdo zdaj zdaj od zadaj zagrabil za vrat.

"Iz pogovorov med živalmi lahko marsikaj izveš.
Morda kje je zakopan kakšen zaklad ..."

Risba: Lorella Fermo Grzentič

Nočni glasovi

Nenadoma me oblije "purja kolt", ko zaslišim z desne zgoraj razklan glas. Prislunhem – šment, saj slišim nekakšne besede: "Hej, Brana, ali spiš?" Potem pa z leve: "O, kje pa, važička Planjav'ca, sploh ne morem spati, še sedaj me vse srbi. Cel dan sta dva plezalca v vzhodni steni plezala prvenstveno smer. To je bil še edini delček stene, kjer sem bila deviška. Če mi pa nekdo leze tam, kjer sem še deviška, me grozno žgečka. Tam, kjer pelje planinska pot, sem že popolnoma neobčutljiva. Ti se seveda že dolgo ne moreš pohvaliti z deviškimi mesti, saj so te prelezli po dolgem in počez."

Nenadoma me prešine, saj res, danes je kresna noč. Če se ti na to noč zgodi, da se te oprime praprotno seme, slišiš, kako se živali pogovarjajo med seboj. Tako pravi legenda. Da bi se gore pogovarjale med seboj, pa še nisem slišal. Iz pogovorov med živalmi lahko marsikaj izveš. Morda kje je zakopan kakšen zaklad, ki bi mi v času gospodarske krize prišel zelo prav. Gore pa so glede zakladov verjetno še bolj obveščene ...

"... saj je lepo zaobljena kakor Willendorfska Venera, ne pa ti, ki si taka kot obrabljen vampirski kočnik."

Risba: Lorella Fermo Grzentič

Napeto prislunhem in začnem tiho hoditi dalje. Planjava nato skrušeno potrdi: "Res je, vso so me oblezli, pa še v mojo notranjost so vtikali svoj nos, tako da se sama sebi gnusim. Sedaj pa so mi naselili še kozoroge, ki se ničesar ne bojijo in mulijo mojo najboljšo travo na Sukalniku. Tu se planinci radi ustavijo in uležejo v dišečo travo, kjer jih pričaka še bolj dišeča sveža 'mina' kozoroga, ki jim ožigosa obleko. Tako ima planinec še dodaten 'štempelj' ob veličastni zbirki svojih žigov."

Tudi gore imajo svoje težave

Oglasi se Brana: "Nikar ne jokaj za svojim devištvom. Jaz imam hujše skrbi. Po zadnji ledeni dobi mi je na manjših strminah zrasla lepa zelena obleka, ki v zadnjih desetletjih propada. Vzrok naj bi bil kisli dež, onesnaženost ozračja, podnebne spremembe in zajedavci. Za to so krivi nekateri ljudje. Prosila bom našega šefa, Grintovca, naj ukaže Kočni, da usmeri svoje strele v te ljudi, namesto da se z njimi ob nevihtah zadeva v vrh, da ima že čisto razdrobljenega in razsekanega."

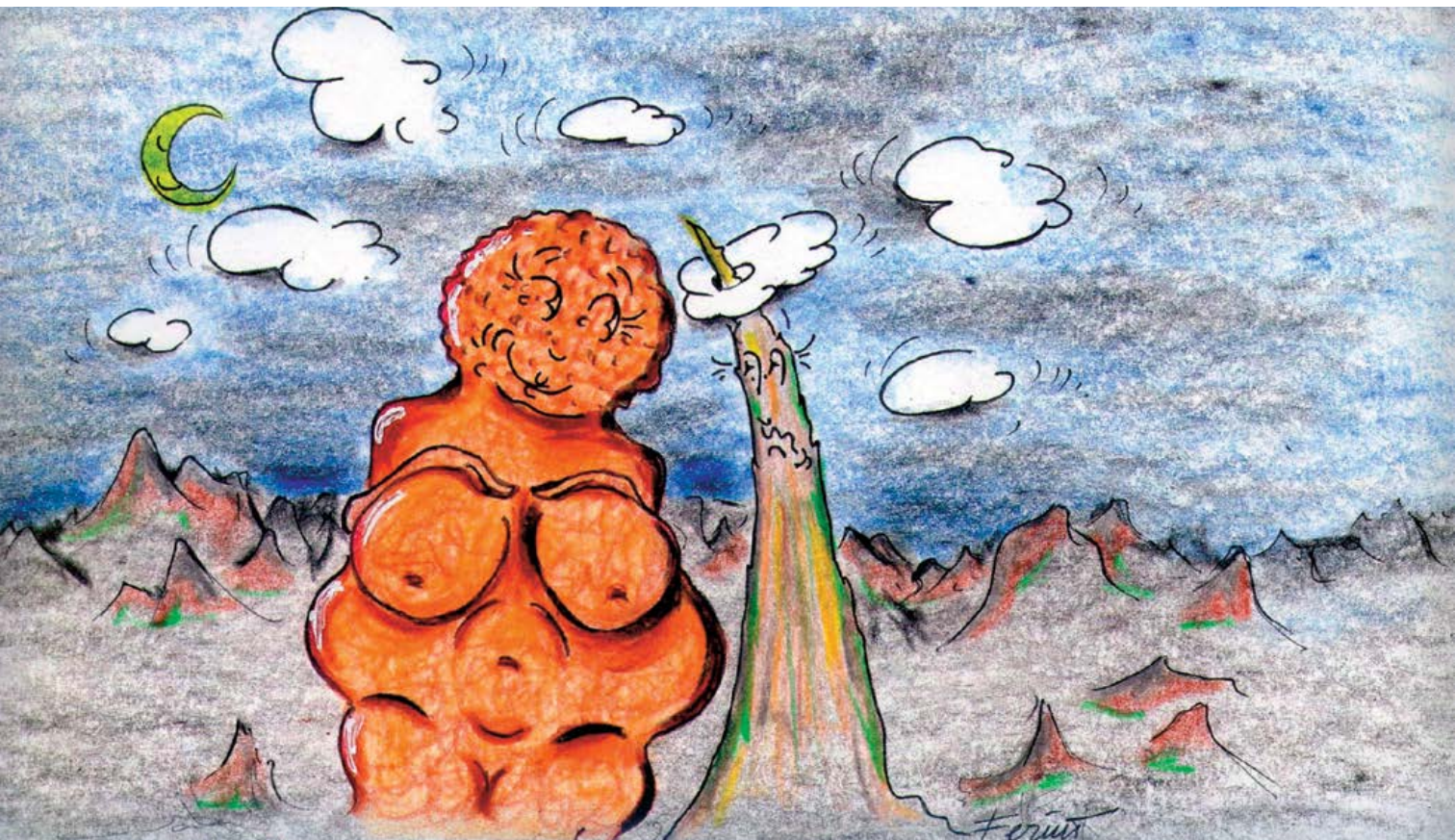
Tudi z garjavimi gamsi imam skrbi. Ubogi revčki se potem, ko jih zajedavci do konca izčrpajo, zatečejo v skriti kot med skalovjem, kjer v trpljenju dočaka svojo konec. Na takega revčka bi rada sprožila kakšno skalo in ga tako rešila

trpljenja. Vendar se mi ne posreči. Skala se mi vedno odbije v drugo smer. Za te gamse bi morali poskrbeti lovci, toda časi Jermana in Kemperla so minili. Sedaj se lovci z džipom pripeljejo čim bliže, nato pa prestopijo na lovsko stečino, ki jih v Kamniškem pogorju kar mrgoli. Da bi se z lepo drago puško prekladali po skalah, ni zanimanja, razen pri redkih."

Gamsja garjavost

Točno, Brana ima prav! Pred leti sem imel navado, kadar sem šel na Kamniško sedlo, da sem pri "Pastirjih" zlezel malo v vzhodno steno Brane in jo potem prečil do Šije. Pri tem sem nekoč zagledal v neki grapi dvoje žalostnih oči. Bil je gams, skoraj brez dlake. Sploh se ni premaknil, samo gledal me je. Plezal sem tik mimo njega. Imel je le toliko moči, da je malo premaknil glavo, in tako sem videl, da je še živ.

Še en tak primer, mogoče bolj grozljiv, sem doživel pod Pršivcem. Zagledal sem "obšlesanega" gamsa. Ležal je na boku z napetim trebuhom, na katerem se je paslo nekaj muh. Misleč, da je mogoče še živ, sem ga sunil z nogo – nič. Sunil sem ga močneje in nekaj v njem se je zganilo. Kaj pa je bilo to? Počasi se mu je odprl trebuh. V nastali odprtini, kjer bi pričakoval kakšno drugo barvo, je

bil vse belo črvičkov, ki so se mastili z njegovo drobovino. V nosnice mi je zavel tisti tipični vonj, ki nastane, če pozabiš zrezek v prtljažniku. Prej tega vonja nisem zaznal verjetno zaradi opoldanskega vzgornika. Zelo hitro me je odneslo naprej, toda prizor mi je ostal neizbrisan v spominu ...

Kdo je v koga?

Po krajšem premoru se oglasi Planjava: "Samo na svojo obleko misliš. Če ti bodo propadla drevesa, boš pač imela več lepih viharikov, da se boš lahko z njimi slikala z Grintovcem v ozadju. O, saj vem, da si 'v njega'. Tudi vem, zakaj. Misliš, da ti z zahodne strani pošilja viharne oblačke, ki jih kakor po tekočem traku kopiči Kočna. Da so to znamenja njegove vdanosti. Si pa v hudi zmoti. Oblački so namenjeni Štruci, v katero je Grintovec v resnici zatreskan. Nič čudnega, saj je lepo zaobljena kakor Willendorfska Venera, ne pa ti, ki si taka kot obrabljen vampirski kočnik. Grintovca moti le to, da

Nenadoma me prešine, saj res, danes je kresna noč. Če se ti na to noč zgodi, da se te oprime praprotno seme, slišiš, kako se živali pogovarjajo med seboj. Tako pravi legenda. Da bi se gore pogovarjale med seboj, pa še nisem slišal.

se Štruca pretesno naslanja na Skuto in da je vmes še potuhnjeni Dolgi hrbet.

Tudi tvoja zelena obleka se bo tekom mnogo let s teboj vred spremenila. Erozija in potresi te bodo zdelali, da te ne bo več toliko skupaj. Postala boš navadna zaobljena gora, morda obraščena s palmami in velikimi preslicami ali pa boš neobraščen puščavski hrib. Tudi gamsov takrat ne bo več. Za zgled si vzemi Rinke, ki nimajo take obleke, ki bi segala do tal, pa so vseeno srečne in ponosne."

Planjava umolkne in tudi Brana se zavije v užaljeno tišino. Planjavino kruto besedičenje jo prizadene v njeno skalnato notranjost.

Obisk starega znanca

Pridem do Kamrice. Tako se imenuje balvan, ki se je nekje v stenah odlomil in privabil na mesto, ob katerem vodi pot na Kamniško sedlo. Tu je prostor za kratek postanek in če nočeš, da te mimoidoči motijo pri kakšnem opraviilu, kakršni sta malica ali preobleka, se lahko umakneš za balvan.

Že iz navade se malo ustavim. Kar naenkrat se Planjava zopet oglasi: "Kdo spet moti nočno tišino, ko

štorcklja in ropota s palicami po poti? Nekakšen sivolasi dedec s praznim nahrbtnikom."

"Saj to je tisti mladenič, ki včasih sploh ni hodil po poti, ampak po levi strani, da se je izognil rušju in dolgočasni poti. Vračal pa se je po mojih meliščih na desni strani. Za nameček si je naložil v gozdu še klaftrsko poleno ali dva. (Kdor je še pred postavitvijo tovarne žičnice v kočjo prinesel takšno poleno, je dobil čaj.) Poglej, ustavil se je pri moji Kamrici."

Tedaj se v Brani besno sproži večja količina grušča. Iz nje zaradi spogledljive Štruce izbruhne zatajevana jeza na Planjavo: "Tvoja Kamrica? To je moja Kamrica, od mene se je odlomila! Od tebe se tak lep pravokoten balvan sploh ne more odlomiti! Vsa si 'zašodrana'. Če bi se ti odlomil Rdeči kup, bi se povsem razsul. Če pa bi se podrl obok Okna v Planjavi, bi ležal kakor drobir po tvojih slavnih meliščih, ki so od teka po njih navzdol že čisto zguljena.

Prav briga me lepotec Grintovec. Kar naj ima tisto spolzko Štruco. Itak nima možnosti, ker je vmes Dolgi hrbet. Z Grintovcem pa tudi ne more biti vse v redu. Če pride njegovo ime iz besede grinta, potem se gotovo za lepo obliko skriva slaba skala."

Večni prepiri in ropotanje

Komaj Brana utihne, zaropota v noč kamenje s Planjave: "A zdaj se boš spravila še na moje otroke? Na Rdeči kup, ki ga muči osteoporozna. Na njegov vrh je prvi zlezal Boris Režek in na vrh zataknil zastavo. Varoval ga je Belač in ni dosti manjkalo, da bi Boris zaradi krušljivosti zgrmel v grapo.

Potem se boš lotila še drugih mojih otrok. Na Babe, na Zeleniške špice in na Kamniškega dedca, ki je moj nezakonski otrok. Z njim ni vse v redu. Revček se je kar izgubil v mojem podnožju.

Nimaš se kaj jeziti name. Za enainšestdeset metrov si nižja, da o moji širini in treh vrhovih sploh ne govorim. Ti bi se morala imenovati Grintovec. Grintovcu pa bi se prileglo kakšno drugo ime, recimo Korenjakovec. Stojiš tam osamljena kakor bebec ..."

Tedaj se iz daljave zasliši strog glas, obenem pa zadiši po slastnem kislem mleku. Oglasi se Skuta: "Dovolj! Sram naj vaju bo! Že tako dolgo sta tukaj v Sloveniji, da sta se navadili kregati brez konca in kraja. Lahko se zgledujeta po drugih gorah. V pogorju Wilder Kaiser na Severnem Tirolskem je sedlo

Ellmauer Tor, ki je zelo, zelo podobno Kamniškemu sedlu. Je nekoliko višje, kakor se za Tirolsko spodobi, ni pa tako široko. Na njem ni kočje. Je lepó travnato kakor naše sedlo, položno proti jugu, proti severu pa je ne preveč strma in močno razčlenjena stena. Čez to steno vodi najstarejša ferata v Evropi, ki pa si ime ferata komajda zasluži. Je prava 'štiripasovnica' med feratami.

Kjer je tukaj desno Planjava, je tam lahko dostopna gora Goinger Halt. Na mestu Brane je Karlspitze, ki se nadaljuje v slavni Fleischbank, kjer dnevno visi več navez. Severna ostenja v tem pogorju so plezalcem zanimiva kakor pri nas nad Okrešljem. Te gore se nič ne prepirajo, so prijateljice in ponosne, ker jih ljudje občudujejo in jih obiskujejo. Tudi vidve bi se morali zavedati, da stražita Kamniško sedlo, ki se imenuje tudi Jermanova vrata v spomin na pomemben zgodovinski dogodek.

Kamniški lovec Jerman

Ko so hoteli Turki razrušiti Celovec, je Korošcem prihitela na pomoč po najkrajši poti kranjska vojska. Ta pot jih je peljala preko Kamniškega sedla, vodil pa jih je kamniški lovec po imenu Jerman. Kranjska vojska je Turke premagala in rešila Celovec. V bojih je Jerman padel.

Kar se pa moje Štručke tiče, je rezervirana zame. Je tako lepo zaobljena, da se plezalci lepijo nanjo kakor marmelada. In vidim, da ji je to všeč. Štruca in skuta pa 'pašeta' skupaj.

Še nekaj. Grintovcu se ni nič ne čudim, da je 'v njo'. Ni samo podobna testeni gmoti. Iz enega zornega kota je Štruca podobna pomembnemu delu ženskega telesa, iz drugega pa profilu žene, ki pa ima izbuljeno oko. Vendar tudi znana Ajdovska deklica v Prisojniku ni ravno vzor 'lepotic'."

Brana in Planjava utihneta. Toda nekaj mi v tem pogovoru manjka. Nič ne izvem o zakladu. Ali pač? Ta edinstveni dogodek moram spraviti na papir. Za objavo pa prejmem honorar in to bo ta mali zaklad.

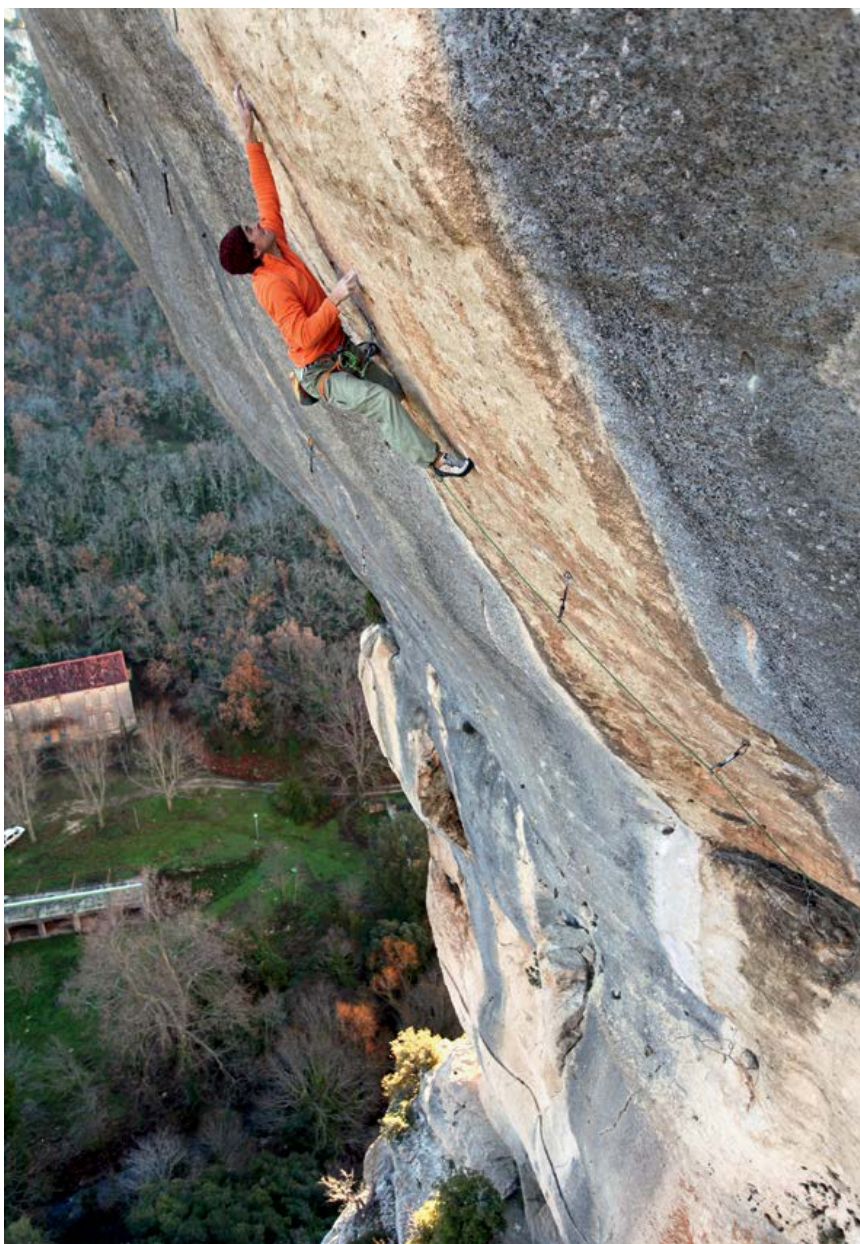
Zadovoljen z ugotovitvijo in zato pljen v misli se z nosom skoraj zaletim v 'konzervo' na Kamniškem sedlu. Ne vem, ali bi se moral sedaj opravičiti, toda lik stare kočje in spomini na lepe dogodke, ki sem jih preživel v njej, so se mi tako vsesali v srce in dušo, da se na novi objekt ne morem navaditi. Kadar pridem na sedlo, se prestrašim te nove kočje, čeprav že dolgo ni več nova ... ●

Plezališče, v katerem se je pisala zgodovina

Buoux

Besedilo: **Martina Čufar Potard**

Plezališče Buoux (izg. Bjuks), v osemdesetih letih prejšnjega stoletja skoraj središče plezalnega sveta, konec devetdesetih popolnoma pozabljeno, v zadnjih letih pa spet bolj v modi in prenovljeno, slovi predvsem po težkih smereh. A v zadnjem času so opremili mnogo lažjih, tudi začetnikom dostopnih smeri, tako da greste lahko tja brez vsakršnega strahospoštovanja.

Najprej malo zgodovine

Mala dolina Aiguebruna v Provansi, v kateri se nahaja Buoux, je zgodovinsko pomembna iz več razlogov. V jamah in skalnih zatočiščih današnjega plezališča so namreč že v paleolitiku našli zatočišče nomadski lovci. Buoux leži na križišču pomembnih poti, ki prečkajo masiv Luberon, zato so na vrhu skalnih pobočij že zelo zgodaj začeli graditi utrdbe. Trdnjava Buouxa, na katero imate razgled, medtem ko plezate (seveda, če imate v zelo tehničnih smereh sploh čas gledati naokoli), ima bogato zgodovino. Na dan počitka si lahko za 5 € ogledate njene ruševine, saj je leta 1660 Ludvik XIV dal porušiti to zatočišče hugenotov. Če vas zgodovina in ruševine ne zanimajo preveč, pa tudi ne boste razočarani, saj boste imeli z vrha lep razgled na vse sektorje plezališča, sestopili pa boste po strmih stopnišču, ki vas gotovo ne bo pustilo ravnodušne. O zgodovini pišem zato, da si boste lažje razlagali v skalo vklesane sledi tramov, stopnice, police ..., na kar naletite že pri drugem raztežaju kake smeri, nekje 50 metrov nad tlemi.

Še nekaj geologije

Stene Buouxa so zgrajene iz redke kamnine, imenovane molasa. Ime prihaja iz francoske besede moulin, ki pomeni mlin, saj so iz te kamnine zaradi njene "mehkosti" izdelovali mlinske kamne. Vanjo so zato z dokajšnjo lahkoto vklesali bivališča, stopnišče, in nekaj tisoč let kasneje, tudi umetne oprimke. Molasa je sedimentna kamnina iz časa, ko je bila Provansa pod morjem. O tem se lahko prepričate npr. v sektorju La Plage, kjer najdete mnogo fosilov školjk. Kar je najbolj pomembno za plezalce, so seveda oprimki; ti so večinoma luknjice, a drugačne, kot ste jih vajeni npr. v plezališčih Gorges du Tarn ali Goltschal. Gre za apnenčasti peščenjak, ki je bolj fin in manj razdrobljen kot konglomerat. Zato na trenutke primanjkuje stopov pa tudi oprimkov, vse je bolj gladko – skratka, zahteva več plezalnega znanja. Povedano drugače: če želite napredovati v tehniki postavljanja nog, v moči (ko stopov sploh ni), se naučiti odprtega prijema na luknjicah, potem je Buoux za vas obvezen cilj.

Nico Potard v La Chiquette du graal 8b+

Foto: **Martina Čufar Potard**

Novejša zgodovina

Od geologije pojdemo v novejšo zgodovino, ki je Buouxu dala pravo karizmo. V Buouxu so plezali že v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja. Prvi zagnanci iz Marseille so plezali večraztežajne smeri z vsemi možnimi pripomočki iz kovaških delavnic. Seveda jim ni bilo mar za prosto plezanje. Prelomno leto za Buoux pa je leto 1980, ko je prišla mlada generacija, zastrupljena s filozofijo prostega plezanja. Jean Claude Droyer, Jacky Godoffe, Partick Edlinger so zelo hitro prosto preplezali nekatere obstoječe smeri tja do 7a, 7a+. Opremljati so začeli nove, težje smeri s svetrovci. Leta 1982 so že govorili o preobleganosti Buouxa, še posebej po predvajanju filma Življenje na konicah prstov, ki

Če se želite naučiti odprtega prijema na luknjicah, potem je Buoux za vas obvezen cilj. Arhiv Martine Čufar Potard

je Edlingerja povzdignil med zvezde, plezanje približal širšemu občinstvu, v Buoux, kjer se film dogaja, pa privabil plezalce z vsega sveta. Slednje je kmalu vzbudilo nezadovoljstvo pri domačinih in zaščitnikih ptičev, zato so leta 1985 nekaj sektorjev zaprli. To ni ustavilo najbolj zagrizenih, ki so še vedno prihajali v Buoux. Nekateri, npr. zvezdniki, kot sta Francois Legrand in Jerry Moffat, so živeli podobno kot paleolitski človek, kar v jamah pod steno.

Prelomne osmice

V Buouxu se je pisala zgodovina francoskega in tudi svetovnega športnega plezanja. Leta 1983 je prav Patrick Edlinger opremil in preplezal prvo francosko 8a (prva na svetu je Grand Illusion Tonyja Yanira v Ameriki), Ça glisse au pays de merveilles, ki se nahaja v sedaj prepovedanem sektorju Confines. In to le malo pred doslej še vedno "dovoljeno" Reve de papillon

Marko Lukič o Buouxu

Pred božičem leta 1992 sva se z Alenko odpravila plezat v Francijo. Nisva vedela, za koliko časa greva; mesec, dva, pol leta, celo življenje? V meni je že dolgo tlela želja, da bi plezal s takrat najboljšimi plezalci sveta in na ta način tudi sam napredoval do njihovega nivoja. Pred tem v Franciji sploh še nisem plezal. Malo romantično sem si predstavljal, da bom tam treniral le z najboljšimi. No, hitro po prihodu sem ugotovil, da je skupnost sorazmerno zaprta in kaj dlje razen nekaj treningov pri Jeanu Baptistu Triboutu, ki pa so bili bolj posledica njegovega poznanstva s Tomom, nisem prišel. Tako sva z Alenko najprej živela v bližini takrat še kar aktualnega plezališča Cimai, kjer sem preplezal Masse critique 8b+. Ko je postalo topleje, sva se premaknila bližje Buouxu in Volxu. Seveda je bila prisotna močna želja preplezati Maginot line ali Azincourt, a pokazalo se je, da tega nivoja še ne obvladam. Obe smeri sta točno tisto, kar mi nikoli ni ležalo: precej kratki in še po luknjicah. Buoux je bil ob mojem prihodu 1993 sicer še vedno pomembno plezališče, ni pa imel več tiste veljave kot v osemdesetih. Zaprti so bili nekateri sektorji, tip smeri pa tudi več ni odgovaljal smerem, ki so se pojavljale na tekmovanjih. Zato plezanje v Buouxu ni bilo ravno najboljša priprava za tekmovanja, k temu pa je treba dodati še ostre (realne!!!) ocene in pa seveda specifično plezanje po luknjicah, kjer je nevarnost, da natrgaš kožo ali pa kakšno tetivo, večja kot pri ostalih tipih plezanja. Zaradi tega in pa tudi zaradi velikosti plezališča pretirane gneče nikdar ni bilo. Veliko bolj moderen je bil v tistem času ne tako oddaljen Orgon, kjer je Jean Baptiste Tribout ravno takrat preplezal smer Macumba club 8c. Smer je bila prototip tekmovalne smeri s 35 gibi brez pavze. JBT je kar ni mogel prehaliti. "Super," sem si dejal, "to moram poskusiti." Moj prvi poskus je bil hkrati tudi zadnji, smer je bila od tal do vrha posikana in seveda zaradi tega točno takšna, kot si jo je zamislil prvi plezalec. Raje sem se vrnil v Buoux in tam preplezal La rage de vivre 8b+, ki je pravzaprav kombinacija legendarne La rose et la vampire 8b in njenega podaljška La secte 8a+. Sicer je tudi v tej smeri križni gib umetno izklesan (tega do takrat nisem vedel), ampak smer ima lepo linijo. Največ težav sem imel s smerjo La rose 8b; ko sem opravil z njo, je bil zgornji del z oceno 8a+ samo še čisti užitek. In danes sem vesel, da sem splezal La rage in ne Macumbe. Po toliko letih številke namreč zbledijo in postanejo nepomembne. Ostane pa doživetje in legendarna smer. Če sem še malo nabrit, mislim, da bi se po 20 letih že spodobilo, da kak Slovenec ali Slovenka spet prepleza kakšno težjo smer v Buouxu.

Antoina le Menestrela, ki je bila tudi prva francoska ženska 8a, in sicer jo je preplezala manj znana Christine Gambert, kmalu zatem pa Lynn Hill. Ko govorim o Lynn Hill, ne morem mimo njenega drugega rojstva: maja 1989 namreč ni dokončala vozla in je padla z vrha stene sektorja Styx (25 m) ter jo čudežno odnesla le z izpahnjem in komolcem in bolečo zadnjico.

Leta 1985 je Marc le Menestrel preplezal prvo francosko 8b, Les mains sales, v danes spet dovoljenem sektorju Face ouest. Sledila je Chouca (danes 8a+) in La rose et le vampir (8b) – smer z najbolj popularnim križnim gibom na svetu. Kljub ducatu umetnih oprimkov je še vedno v modi.

Leta 1986 je Antoine le Menestrel preplezal prvo francosko 8b+, La rage de vivre, njegov brat Marc pa Le minimum (tudi 8b+, ki je danes zaradi odlomljenega oprimka postala 8c).

Leto 1987 je zaznamoval Anglež Jerry Moffat, ki je med svojim obiskom hitro preplezal vse najtežje francoske smeri in tako prebudil tradicionalno francosko-angleško rivalstvo, katerega dobro opisuje v svoji avtobiografiji.

Mislím, da Francozi niso bili ravno veseli, ko jim je prvo 8c, Azincourt, leta 1989 preplezal Anglež Ben Moon. Smer še danes nima veliko ponovitev. Z 8c se je dvigovanje meja v Buouxu zaključilo, ostaja pa še mnogo odprtih projektov, kot npr. Bombée bleue (Modri buhtelj), ki sta ga nekaj

časa poskušala preplezati tudi Chris Sharma in Iker Pou, a brez uspeha.

In zakaj mladi močni plezalci raje plezajo v Španiji kot v Buouxu? Menim, da zato, ker so ocene v Buouxu zelo stroge, ker je za študij smeri treba imeti več časa, potrpežljivosti in visok prag bolečine; boli, če visiš z vso težo, tudi če ta ni velika, na ostri luknjici z enim samim prstom, in koža včasih tega ne zdrži, zato je pred ponovnim poskusom treba počakati nekaj dni.

Zdaj pa v sedanjost

Buoux je, kot že rečeno, znan po težkih smereh, a v 34 sektorjih najdete smeri za vse nivoje, npr. več kot 60 smeri je 4. in 5. francoske stopnje. Večina smeri je tudi na novo opremljenih, tako da plezanje v vodstvu ni več tak bavljav, kot je bil pred leti. Zdi se, da spet prihaja v modo, saj so za vikende najbolj znani sektorji (TCF, Autoroute du soleil, Styx, Bout du monde) kar oblegani. Letos je bil obisk mogoče še večji zato, ker so bila plezališča južne Francije, ki imajo kapnike (Saint Leger, Supermarche itd.) zaradi velike količine dežja preveč razmočena. V Buouxu sicer ne morete plezati v dežju, saj smeri večinoma niso previsne, se pa stena ob mistralu (naši burji) hitro posuši. Spomladi in poleti zna biti nekoliko prevročje, a so sektorji v spodnjem delu stene v senci dreves, v vzhodni steni (Face ouest) pa se da plezati v senci tja do 15. ure.

Opozorila bi na previdnost na policah. Nekateri sektorji se namreč nahajajo drug nad drugim in so dostopni po policah ali feratah. Obnašati se je treba kot v večraztežajnih smereh, se pripeti in imeti v mislih, da nekdo pleza pod nami. Nesreč je bilo že kar nekaj. Ravno zato Buoux ni priporočljiv kot družinsko plezališče. Če greste tja z otroki, sta še najprimernejša sektorja Styx in desni del TCF, kjer ni polic in tako ni nikogar nad nami, dostop pa je kolikor toliko lahek. ○

INFORMACIJE

Prenočišče: Kampa v Buouxu ni, sta pa dva dokaj blizu, a sta odprta le med aprilom in septembrom: <http://www.camping-le-luberon.com/in> <http://camping.les.bardons.pagesperso-orange.fr/mapage/index.html>.

V vasi Buoux je več koč, po francosko "gîte": <http://www.buoux-village.com/hebergements>. Najugodnejša kočica, če pridete le za nekaj dni, je La Sparagoule (14 € na noč); plezalcem naklonjen je lastnik kočice oz. gita Les Borys (cca 50 € noč/hiša za 6–7 ljudi); za tiste, ki si želite več udobja in okusen zajtrk ter večerjo, pa je gotovo najlepši Auberge de Seguins ob vnožju plezališča.

Zanimivosti: Na dan počitka si lahko ogledate znamenitosti Provanse: lepe vasice kot npr. Roussillon, Gordes, Bonnieux, Saignon, Apt, Lourmarin; odpravite se lahko na tržnice Apta (sobota dopoldne) ali Lourmarina (petek). V slednjem si lahko kupite tudi nove plezalne hlače ali majčko

v dobro založeni plezalni trgovini Jeana Baptista Tribouta Happy boulder. V uri in pol ste lahko tudi na morju!

Plezališča v okolici: Če vas prsti boljijo že ob samem pogledu na luknjice, je v oddaljenosti dobre ure vožnje še kar nekaj drugih plezališč: Saint Leger, Dentelles de Montmirail, Venasque ter še dve, sicer prepovedani plezališči (Lourmarin in Supermarche pri Oppedu), a če se naredite francoza, ni problema. Za vodničke se lahko obrnete name.

Kako do Buoux: Iz Slovenije po avtocesti preko Brescie, Piacenze, Savone, Nice, do Aix-en-Provence, tam avtocesto zapustite in greste proti Pertuisu, od tam po D973 do Cadenta, kjer zavijete proti Lourmarinu, nadaljujete po D43 skozi kanjon v smeri Apta in po 8 km zavijete desno, kot vam narekujejo table za Buoux. Plezališče se nahaja 3 km pred vasjo in ga zagledate že od daleč. Držati se morate označenih parkirišč za plezalce.

Plezalska družina Kovačič
Arhiv Mitje Kovačiča

Kako najti pot, kjer je drugi ne vidijo

Od garaže do plezalnega centra za vse generacije

Besedilo: Cveta Zalokar Oražem

Plezalni center BricAlp v Svetem Duhu pri Škofji Loki je eden najsodobnejših in največjih v Sloveniji. Vodita ga zakonca Mitja in Pavla Kovačič kot družinsko podjetje, oba pa se ukvarjata še s številnimi drugimi dejavnostmi. Malo zaradi preživetja, predvsem pa zaradi pestrosti želja in interesov. Začelo se je v garaži, s skromno steno in nekaj oprimki, vrsto let pa sta v sebi nosila zamisel o večjem in pokritem plezalnem centru, ki sta jo pred štirimi leti uresničila. Na tej poti ni bilo lahko, vse skupaj je mejilo na nore sanje, a ko sta se odločila, ni bilo več ovir in preprek, ki jih ne bi premagala.

Mitjo Kovačiča, alpinista, gorskega vodnika in reševalca, večina kliče Bric, saj je njegov osnovni poklic frizer. V Škofji Loki ima še vedno lokal, a sam s skuštrano frizuro in zanj značilno poraščenostjo

ne daje vtisa svojega poklica. Ker je po duši alpinist, pravi sam o sebi. Tudi njegova žena Pavla je športnica, profesorica športne vzgoje, prizna, da zankrat še brez diplome. A tudi ta bo še prišla, saj jo odlikuje velika vztrajnost.

To dokazuje dejstvo, da se je za študij kot ekonomski tehnik odločila pri 29 letih, ko je že imela dva otroke. Trme, zagnanosti, neizmerne energije in volje pa ne manjka nobenemu od njiju.

Popolna prežetost z idejo o plezalnem centru

Mitja pravi: "Tista sten'ca v garaži je na začetku privabljala vaše otroke, ki jih je bilo toliko, da sva jih razdelila v dve skupini in jih učila prvih plezalnih korakov. Sam sem deloval v loškem klubu in opazil sem, kako velika sta potreba in zanimanje za plezarijo, sten pa je manjkalo. Sprva sem načrtoval le poglobitev garaže, potem pa sem zaslutil, da bi bilo lahko nekaj bistveno večjega. Začeli so se ogledati po spletu, raziskovala in preučevala sva podobne centre predvsem v sosednji Avstriji, kjer je tega veliko več kot pri

nas. Koncept je dobival vedno večje razsežnosti."

Mitja se je nato odpravil na občino poizvedovat, kako obsežna bi lahko bila gradnja kot prizidek domači hiši. To je bilo edino realno in dosegljivo. "Gabariti tega, kar danes stoji, so maksimalni glede na površino parcele. Vseskozi pa naju je vodila misel, da mora biti dejavnost nemoteča za okolico, saj nisva hotela preveč poseči v mirni utrip našega okoliša, zato je vse pravzaprav skrito pod zemljo, ni nobenega hrupa, tudi ko sta plezalni dvorani, ki sprejmeta do trideset plezalcev naenkrat, polni. Parkirišče sva uredila nekoliko stran na najeti parceli, katero nama je odstopil kmet v dogovoru s sosedom," pojasnjuje. In res: ko se človek pripelje po cesti iz bližnjega gozda in zagleda hišo, kjer je plezalni center, se sprašuje, kje so skrite visoke stene, ki jih je moč videti na njihovi spletni strani.

Gradbišče pod družinsko hišo

"Graditi smo začeli leta 2008, najprej smo tik ob hiši z bagerji skopali ogromno jamo, ki je bila globoka tudi do osem metrov. Na začetku nam je nagajala podtalnica, z luknjo pa smo segali pod temelje hiše. Žena je bila vsa preplašena, da se nam bo ob tem kar porušila hiša. Veliko smo delali sami, z lastnimi rokami in s pomočjo sorodnikov ter prijateljev. In v slabem letu dni je v podzemnem svetu ob hiši zrasel

Mladi plezalci med treningom

Arhiv Mitje Kovačiča

popolnoma nov svet, ki ga sestavljata dve dvorani, veliki 178 m². Manjša služi za ogrevanje in otroški program vadbe, večja, z najvišjo, kar dvanajst metrov visoko steno, pa za resne plezalne podvige. Skupaj je na razpolago kar 700 m² plezalnih površin, na katerih je pritrjenih 9000 različnih oprimkov," ponosno pripoveduje Mitja, Pavla pa doda: "Sama sem bila sprva skeptična, priznam, da med gradnjo tudi prestrašena, a ko sva sprejela dokončno odločitev, sem kar vohala, kako diši v dvorani, kot da bi idejo čutila, tipala, še v ustih imaš okus po njej. Ves si prežet z mislijo na projekt, vsi smo živeli le še za naš center. Tudi otroci so bili seznanjeni z vsemi pastmi, tudi finančnimi, in so se z vsem strinjali."

Vse sva speljala sama in danes sva lahko ponosna

Takšen projekt veliko stane, pa čeprav so ga z lastnim delom občutno pocenili. A to je bil vendarle prehud zalogaj za mlado družino, zato so za uredničev potrebovali tudi kredit. "Ko sem projekt predstavil na naši banki, so se samo spogledovali, niso imeli pojma, kaj je to, pa tudi potrudili se niso, da bi izvedeli kaj več. Potem sem se oglasil še pri avstrijski banki in pri njih takoj dobil podporo. Poznali so podobne centre v Avstriji, vedeli, da je stvar zanimiva in v nekaj dneh sem dobil potrebni denar. Lahko rečem, da sem s to dejavnostjo pri nas oral ledino, saj je sprva ni bilo niti v registru in zanjo tudi ni bilo nobenih standardov. Koliko

je bilo težav, si lahko samo mislite," se spominja Mitja in doda, da naj bi se vložena sredstva povrnila v približno petnajstih letih. Ponosen je tudi na to, da sta vsa sredstva zagotovila sama, brez vsakršne družbene podpore ali subvencije z razpisov. "Saj sva se prijavila, pa sva bila na Fundaciji za šport zavrnjena, tudi zaradi premajhne podpore v lastnih plezalnih vrstah. Takrat sem bil razočaran, danes pa sem vesel, ker nisem nikomur nič dolžan," ponosno pravi Mitja. Zaenkrat se kljub velikemu zanimanju samo s tem ne da preživeti, saj je problem v sezonski zasedenosti. Poleti so plezalci v naravi, v stenah in v hribih, pri njih pa takrat rabijo več kot tri tedne za vzdrževalna dela in čiščenje.

"Po vsaki sezoni je treba odstraniti vseh 9000 oprimkov in vsakega posebej oprati. Samo to traja štirinajst dni, potem pa je treba še očistiti stene in podlago. Pri tem nam pomagajo starejši otroci, ki plezajo v našem društvu. Delo jim je v zabavo, za nagrado pa jih peljemo na izlet, seveda plezalni, v Istro. Ko je to končano, povabimo profesionalne in izkušene plezalce, da vse spet namestimo smiselno nazaj in da speljejo večje število novih smeri različnih težavnosti. Vsaka smer na visoki steni je sestavljena iz oprimkov v enaki barvi," mi v dvorani, ki v poletnih mesecih bolj sameva, razlaga Bric.

Naporni zimski meseci

Pozimi center poka po šivih, za večje skupine se je treba predhodno najaviti,

imajo ustaljene urnike in številne skupine. Pripravljajo tečaje za začetnike, deluje skupina za "ta hude" plezalce, rekreativna skupina, plezajo člani Gorniškega športnega društva BricAlp, ki deluje pod njihovim okriljem, veliko je tudi rekreativnih plezalcev, ki preko zime vzdržujejo formo za poletne podvige. Ko ga povprašam glede razlike med športnim plezanjem in alpinizmom, mi pojasni: "Alpinisti plezajo v naravi, kjer so pristopi do stene daljši, smeri so daljše, manj opremljene. Pleza se tudi v ledu in snegu, za kar moraš imeti veliko več znanja iz vrvene tehnike in nameščanja varoval. Alpinisti morajo imeti veliko več strokovnega znanja, predvsem pa izkušenj, ki si jih naberejo v alpinistični šoli in s kasnejšim samostojnim plezanjem. Športni plezalci pa plezajo po umetnih stenah ali naravni kopni skali, kjer so smeri opremljene s klini in varovališči. Za športnega plezalca zadostuje začetni tečaj športnega plezanja. Včasih je kakšna mama v skrbeh, da otroka ob vključitvi v športno plezanje izpostavlja nevarnostim, katerih so deležni alpinisti, pa ji razložim, da je do alpinizma še dolga pot in da so športni plezalci na splošno preleni, da bi opravljali dolge pristope do smeri v gorah."

Frizer, ki je rajši vsestranski gornik

Bric se je dan pred našim pogovorom vrnil iz Švice, kjer je vodil ledeniški tečaj, in iz Francije, kamor je na vrh Mont Blanca kot gorski vodnik z mednarodno licenco peljal skupino gornikov.

Poleg vodništva na evropske vrhove organizira tudi turnosmučarsko šolo, tečaje lednega plezanja in alpinistično šolo. Pripravlja še predavanja za podjetja in razvojne agencije o motivaciji pri realizaciji idej, v plezalnem centru vodi rekreativno skupino športnih plezalcev in tečaje športnega plezanja, organizira pa tudi športne dneve za šolarje z bogato in zanimivo vsebino.

"Uživam v svojem delu, rad sem z ljudmi in imam veliko izkušenj. Imamo najeto kočo na Planini v Lazu nad Bohinjem. Jutri gremo gor, da pripravimo kurjavo za naslednjo zimo..." hiti naštevati, obenem pa pove, da tudi frizerski lokal še deluje, a sam tam ne dela več, ker je vsega enostavno preveč. "Tudi otroci so še majhni, zahtevajo in dobijo veliko mojega časa in rad sem z njimi. Še posebej sem ponosen na sina Tima, ki je pravi športnik, med drugim nogometaš NK Triglav, uspešen atlet in državni mladinski prvak v gorskih tekah."

Plezanje je človeku prirojeno

Tudi Pavla ne zaostaja v pestrosti svojega dela. Ker se razume na finance in poslovanje, vodi računovodski servis in administrativna opravila tudi za nekatera druga podjetja. A najraje je v stiku z otroki in njihovimi starši, saj se v društvenih otroških skupinah uči in spoznava s plezarijo kar 180 otrok. "Otroci imajo plezanje v krvi, saj lahko plezajo že pri osmih mesecih, še preden začnejo hoditi. V sebi imajo željo, da vedno prijemajo višje in lezejo nekam gor, pri enem letu pa se že držijo na

oprimkih na steni, le malo pomoči potrebujejo. Seveda čisto vsi le niso dovolj spretni, a če jim pustimo in jih spodbujamo, zmorejo veliko. Le strahu jim ne smemo preveč pokazati, večna svarila, da bodo padli, pa so čisto odveč. Tako se lahko v naše programe vpišejo že s tremi leti in pol. Najpomembneje je, da se s plezanjem spoznavajo preko igre, da jim je zabavno in da je sproščeno vzdušje. Opažamo lahko izjemne rezultate pri njihovi motoriki, koncentraciji, vztrajnosti... Plezanje pa tudi pomaga mladim bolnikom s cerebralno paralizo, nepravilno telesno držo," nam o svojih izkušnjah govori Pavla.

Za vse generacije

Seveda je pri tem bistveno tudi vključevanje v skupino, sposobnost spremljanja in upoštevanja navodil, koncentracija in sledenje skupinski dinamiki. Zato so njihove skupine majhne, le do sedem otrok. Odklonijo le tiste, ki so po določenem času še vedno preveč nemirni, nepredvidljivi, saj je to zanje in druge otroke lahko nevarno. Z nekaterimi, ki zaradi različnih vzrokov ne morejo slediti delu v skupini, pa delajo tudi individualno. Pogoj zgodnje vključitve v skupino je, da je otrok sposoben slediti navodilom vaditelja in skupinski dinamiki ter da ima sposobnost sonožnega odriava, kar je pomembno, kadar ne zmore več in mora odskočiti na blazino. Ta skok udarec močno ublaži, pa tudi sicer ni nobenih praznih prostorov, blazine pokrivajo celotno površino. Čeprav stoodstotne varnosti seveda ni. Otroci imajo treninge po 45 minut, enkrat tedensko, malo starejši, tisti od osmega leta dalje, pa dvakrat po eno uro. Včasih se zgodi, da istočasno plezajo vnuki pri sedmih letih, ob njih pa njihovi 60-letni dedki. Ni starostnih preprek, če sta volja in telesna pripravljenost. Otroci to počnejo v igri, potem pa plezanje počasi postaja vse bolj resno opravilo, trening, ki ga spremlja le še glasba in tiho skoncentrirano ter usklajeno gibanje. Nekateri se kasneje podajo v tekmovalne vode, a večina vendarle to počne za lastno veselje in rekreacijo. Plezanje jim postane način življenja. Tako, kot je plezalni center postal način življenja in preživetja celotne družine Kovačičevih. Njihove skupne, komaj verjetne sanje in ideja so postale resničnost. ○

Velika gradbena jama ob hiši, iz katere je zrasel objekt s plezalnimi stenami. Arhiv Mitje Kovačiča

Odločalo se je o življenju in smrti

Besedilo: Pavel Dimitrov

V avgustovski številki PV 2013 je bil objavljen zanimiv intervju Oča gospodar s Pogačnika izpod peresa Mateje Komac. V njem je avtorica zastavila vprašanje: "Ali ti je katera od prigod na Pogačnikovem domu še posebej ostala v spominu"? Nenadomestljivi gospodar Pogačnikovega doma Simon Eržen je izmed več prigod povedal naslednjo: "Zgodilo se je, da je nekdo pod Razorjem pomrznil, njegov mali vnuk je prišel v kočo po pomoč. Hitro sem šel gor k njemu, helikopter pa zaradi vremena ni hotel vzleteti. Potem pa je oskrbnik Špičke slučajno slišal naše pogovore po UKV-postaji in je povedal, da je nad Trento jasno. Tako je potem helikopter le vzletel. Če ne bi, bi ponesrečeni sigurno zmrznili."

Ta dramatična prigoda me je vzpodbudila, da bolj nazorno opišem ta dramatični dogodek, saj je bil "oskrbnik s Špičke", ki je posredoval za vzlet helikopterja, moja malenkost. Pet let (od 1997 do 2001) sva bila s soprogo Poldko oskrbnika Zavetišča pod Špičko, ki sem ga poimenoval Orlovo gnezdo. Od tod je čudovit pogled na triglavsko kraljestvo. Tudi nama se je v tistih letih oskrbovanja zavetišča zgodilo veliko prigod, omenjeno pa bom opisal še jaz, s svojega vidika.

Oskrbniki planinskih koč v visokogorju imajo radiooddajne postaje z UKV-zvezo, ki imajo več kanalov – frekvenc. Za gospodarsko dejavnost, naračanje zalog hrane in pijače na matičnem društvu ter pogovore med oskrbniki koč je bil prvi kanal. Drugi kanal pa je za organe notranjih zadev – policije. Oskrbniki smo ga smeli uporabiti le v primeru nesreče oziroma za klic v sili. Določena področja Julijskih Alp so imela svoj pozivni znak, ki so ga uporabljali gorski reševalci. Območje Jalovca ima pozivni znak "Jalovec".

Nad Trento je jasno!

13. avgusta 1999 je bilo dopoldne slabo vreme s padavinami, pozno popoldne pa se je z zahoda začelo jasneti. Po naključju sem imel vklopljen drugi kanal, ko sem zaslišal Simona Eržena, ki je s Pogačnikovega doma klical center za obveščanje za nujno pomoč. Povedal je, da je do njega pritekel 13-letni deček in dejal, da je stari oče omagal na poti z Vršiča proti Pogačnikovemu domu. Simon je vzel termovko s toplim napitkom in odeje ter odhitel na kraj nesreče, okoli uro hoje daleč. Videl je onemoglega planinca s poškodovanimi prsti na rokah, ker je z zadnjimi močmi grabil po strmem poledenem pesku. Planinec je bil v šoku, brez odziva, v nezavesti. Simon je še enkrat klical številko 112 in prosil, da nujno pride helikopter z reševalci, sicer planinec ne bo preživel do naslednjega dne. Dobil je odgovor, da je v Kranju megla, da dežuje in helikopter s posadko v težkih pogojih ne bo vzletel.

Glede na resnost položaja sem Simonu ponudil pomoč, čeprav sem posegal v njegovo področje delovanja. Še kako je je bil vesel. Po UKV-zvezi sem poklical helikoptersko bazo na Brniku, kjer med glavno sezono dežura tudi ekipa izkušnih gorskih reševalcev, vključno z zdravnikom. Takoj so se odzvali. Nastopil sem resno in prepričljivo. Predstavil sem se

Soprogo Poldko sva bila oskrbnika Zavetišča pod Špičkom. Arhiv Pavla Dimitrova

kot oskrbnik Zavetišča pod Špičkom in tudi član GRS Jesenice. Povedal sem, da se je padavinska fronta pomaknila proti vzhodu in da je celotna dolina Trente obsijana s soncem. Razložil sem, da je zelo nujno, ker bo kmalu nastopila noč ...

Uspešno usmerjanje iz daljave

Sonce je božalo le še vrhove gora, ko sem spodaj iz Trente zaslišal ropot helikopterja. Bližal se je področju Mlinarice. Nato je pilot helikopterja poklical pozivni znak "Jalovec" in povedal, da ne ve, kje naj bi bil ponesrečenec. Prosil me je za usmerjanje na mesto nesreče. Jaz sem vedel le približno, da naj bi bilo v bližini sedla Planja, a vseeno sem takoj prevzel vodenje proti mestu nesreče. Navodila so bila kratka: "Gor, gor, še gor, desno, desno, še desno, gor, gor." To je trajalo nekaj minut, nakar je pilot povedal, da že vidi ponesrečenca in naj se trenutno izklopim iz UKV-zveze.

Bil je že mrak, ko je helikopter z jeklenico spustil zdravnika do ponesrečenca, da mu je nudil prvo pomoč ter ga pripravil za dvig. Nato so se videle samo še utripajoče lučke, ki so se oddaljevale mimo Triglava, ko je pilot ponovno poklical: "Jalovec, javi se!" Potrdil sem sprejem. Pilot je povedal: "Zahvaljujem se vam za uspešno usmerjanje in vodenje helikopterja na kraj nesreče, s tem ste posredno rešili človeško življenje." Te besede so mi legle globoko v dušo in srce. Nisem si mogel predstavljati, da kot gorski reševalec lahko tudi posredno pomagaš pri reševalni akciji, pri tem pa pomagaš preživeti ponesrečenemu planincu. Ponesrečenega Janeza Trobca so odpeljali v jeseniško bolnišnico, kjer so mu izmerili le še 27,2 °C telesne temperature. Na kraju nesreče je bila gotovo še nekoliko nižja, kar pomeni, da je bil na robu preživetja.

Po 14 letih sem preko Simona stopil v kontakt z Janezom in mu skromno povedal, da je bila za njegovo tedanje preživetje odločilna tudi pomoč moje malenkosti. Dejal je, da je takrat dobil hude poškodbe obeh rok, da so mu izrezali nekaj poškodovanih kit ter amputirali dva prsta na roki. Deset dni je bil v jeseniški in nato še tri mesece v ljubljanski bolnišnici. Njegov vnuk Klemen, sedaj star 26 let, je odigral pomembno vlogo ob nezgodi, ko je kot 13-letni fant smelo in preudarno pohitel po pomoč v Pogačnikov dom. Bila je planinska nesreča, ki bi se lahko končala tragično, vendar nam jo je uspelo zaključiti s srečnim koncem. ●

Vse boljši temelji

32. srečanje alpinistov veteranov

Besedilo: Irena Mušič Habjan

V Koči na Gozdu na Vršiču je v petek, 4. oktobra 2013, potekalo 32. srečanje alpinistov veteranov. Tokratno je bilo precej številčno, saj se jih je zbralo okoli šestdeset. Po obveznem skupinskem fotografiranju je sledil "uradni" del s pozdravnim nagovorom predsednika odbora srečanja veteranov pri PZS Mikca Drašlerja in z minuto molka za preminulega Lojzeta Smoleja, ki se je poslovil v letu od zadnjega srečanja.

Drašler je prisotne spomnil na sklep iz predenega leta o izdelavi bibliografske baze podatkov o alpinistih veteranih. Kot je kasneje povedal vodja projekta Franci Savenc, sodelujejo s Slovenskim planinskim muzejem (SPM), ki tudi pripravlja takšno bazo. Sam je pripravil vprašalnik z osebno in alpinistično oz. planinsko vsebino, na osnovi teh vprašanj izdelana baza podatkov bo na voljo SPM, PZS in zainteresiranim uporabnikom, vendar po določenih kriterijih. Fotografski material, približno 60 odstotkov fotografij alpinistov (veteranov), ki ga je v preteklih letih pripravil Saša Slavec, je že dostopen. Namen izdelave in nadaljnje dopolnjevanje te baze je seveda zbiranje podatkov ter postati pomemben vir za (bodoči) planinski biografski leksikon.

Odbor srečanja veteranov pri PZS je na predlog Toneta Sazonova - Tonača nekdanjemu predsedniku odbora za veterane Francetu Zupanu podelil naziv zaslužni veteran za nov zagon, za zasluge pri delu odbora in za trdnejše povezovanje odbora s PZS. Podarili so mu tudi akvarel Danila Cedilnika - Dena. Zupan se je vsem prisotnim zahvalil za, kot se je izrazil, "enodušni izraz simpatije". "Moram pa povedati," je dodal, "da je predsednik brez odbora čista nula. Vsi res delajo kot amaterji in če profesionalci naredijo stvari super, amaterji naredijo nemogoče stvari. Lepo je bilo sodelovati z njim." Nadaljeval je: "Predsednik mora točno vedeti, kdaj iti, še prej pa mora najti naslednika, ki ne bo nadaljeval njegovega dela, pač pa bo dal nove ideje, nove impulze." In s stiskom roke zaželel sedanjemu predsedniku veliko uspeha.

Vsako leto odbor jubilarantom podeli knjige kot spominska darila, letos so

jih prejeli: Staza Černič Simič (90 let), Danica Blažina, Rado Kočevar, Dušan Kukovec (85 let), Stane Jurca, Anton

Zupan, Niko Tancar (80 let), Anton Kralj, Damijan Meško, Franc Šušteršič (75 let), Božidar Lavrič, Nuša Zagorc in Klavdij Mlekuž (70 let).

Sledilo je "heretično" predavanje, kot ga je v napovedi predstavil predsednik Drašler, konstruktorja, proizvajalca vrhunskih padal in padalca Staneta Kranjca. Alpinistom veteranom je predstavil dejavnost, ki tudi poteka v gorah z zelo kratkim spustom – štejemo ga v sekundah – skakanje BASE (skakanje s stavb, anten, mostov oz. obokov, pečin oz. sten).

Odbor za srečanja veteranov pri PZS se za organizacijo srečanja zahvaljuje Rudiju Zamanu in Založbi Didakta, Planinski založbi, Komisiji za alpinizem pri PZS, PD Kranjska Gora za gostoljubje v koči, članoma odbora Janezu Grilu in Vojku Bučerju, ki sta poskrbela za dodatna finančna sredstva, ter vsem ostalim donatorjem. ●

Franc Zupan je prejel naziv zaslužni veteran in akvarel Danila Cedilnika - Dena. Foto: Vladimir Habjan

"Očitno je, da veteransko gibanje stoji na bolj trdnih temeljih. To je bila tista vsebina, ki jo je začrtal Zupan. Z mlajšimi, ki se pridružujejo, in sedaj počasi prihajajo bolj 'hude' generacije, dobiva določen pomen. Število udeležencev, ki se udeležujejo tega zbora, počasi narašča ter predstavlja kvalitetno druženje. Predstavljam si, da je lahko naša združba nekakšen amortizer¹ idej, ki nastajajo, ki so bile in ki se srečujejo na področju alpinistične dejavnosti. V primerjavi s klasično alpinistiko in *belačevskimi* trdnimi možakarji prinaša sedaj moderen alpinizem neverjeten razpon, od dvoranskega, balvanskega plezanja, do krajših smeri in v končni fazi vstopajo v to alpinistično dejavnost poleti BASE s sten. Kje je konec, nihče ne ve. Ko ti ljudje tukaj izmenjujejo ideje, je potem to zelo kvalitetna ocena stanja. To je tisto, zaradi česar je veteransko druženje tako pomembno. Želeli pa bi to druženje, ki je sedaj omejeno na en večer in pri čemer zelo veliko ljudi enostavno prehitro odide, podaljšati z izleti. V primeru, ko ljudje ne morejo zbežati domov, prihaja do še bolj kvalitetnega druženja. Večinoma se poznamo dolga leta, kvaliteta našega druženja je v tem, da najhujše planinske zamere, ki so pisane v dobri planinski literaturi, nekako zbledijo in to je zelo pomembno," je ob srečanju povedal Mikec Drašler.

¹ Dušilec - priprava za blažitev sunkov in dušenje nihanja.

Slovenski alpski triatlon

Plavanje čez Piranski zaliv, kolesarjenje v Vrata in plezanje čez Steno na Triglav

Besedilo: Mire Steinbuch

V četrtek je zazvonil mobilni telefon. "Greš v ponedeljek v Slovenko?" me je vprašal Koki. Ker poznam njegove sposobnosti, sem mencial, da kondicijsko nisem ravno v najboljši formi, a me je takoj potolažil: "Jaz bom že pošteno 'zmahan', zato nič ne skrbi." "Zakaj boš pa 'zmahan'?" "Ker bom prikolesaril v Vrata." In potem mi je razkril svoj velikopotezni načrt. Stvar me je zamikala, obenem pa sem na tiho sebično upal, da res ne bo preveč spočit prikolesaril v dolino pod Severno triglavsko steno, sicer ga bom težko dohajal.

Pod Bučerjevo steno Foto: Miha Lamprecht

V ponedeljek, 5. 8. 2013, ob 18.35, je Andrej Kokalj - Koki, 53, profesor športne vzgoje, alpinist, športni plezalec in v zadnjem času triatlonec, ki mu je lani po samo šestih mesecih priprav uspelo opraviti triatlon ironman v Barceloni, zaključil edinstveni podvig, ki ga je sam poimenoval Slovenski alpski triatlon.¹

V nedeljo, 4. 8. 2013, je ob 18. uri v hrvaški Kanegri začel s plavanjem čez Piranski zaliv in po uri in sedemintridesetih minutah in skoraj štirih

kilometrih priplaval v Portorož. Tam je zajahal kolo in se preko Ljubljane odpeljal do Mojstrane, kjer je cestno kolo zamenjal z gorskim. Za kolesarski zaključek je moral prevoziti 25-odstotni klanec Kreda, ki mu je izpil precej moči. Po celonočnem kolesarjenju in okoli 220 kilometrih je ob 9.45 prišel do Aljaževega doma v Vratih. Približno ob 10.30 je nadaljeval proti Severni triglavski steni in se v spremstvu prijateljev povzpel po Slovenski smeri in na vrh Triglava. Za celoten podvig je potreboval točno 24 ur in 35 minut. Večino smeri je plezal naprej, le zaradi fotografiranja je včasih dovolil, da smo ga prehiteli. Tudi svoj nahrbtnik je ves čas nosil sam, ni si dovolil nobene potuhe. Vso zadevo je izpeljal na pošten način, po Messnerjevo "by fair means".

Andrej Kokalj: "Pred nekaj meseci sem dobil idejo, ki mi ni dala miru.

Letos sem se udeležil že osemnajst različnih tekem od triatlonov do maratona, gorskih in smučarskih tekov. Glede na to, da sem se več kot trideset let ukvarjal s plezanjem, sem našel izziv, ki mi ustreza in ki ga, kolikor vem, v taki obliki ni izvedel še nihče. S tem sem povezal dva slovenska simbola, Piranski zaliv in Triglav. Vesel sem, da mi je uspelo in da se je ujemalo vreme, logistika, forma, čas in dobra volja."

Koki je, absolutno seveda, naredil 2864 višinski metrov, v resnici pa precej več, po njegovi uri Polar okoli 4600. Upal je, da bo vso pot opravil v manj kakor 24 urah, vendar je porabil dobre pol ure več. Ampak čas je bil drugotnega pomena. Še nikoli ni kolesaril ponoči in tudi take razdalje še ni prevozil v eni etapi. Pravi, da je bil kolesarski del najtežji, med plavanjem pa je užival. Glede na to, da je imela voda od 26 do 27 stopinj, ni oblekel neoprena, čeprav precej izboljša plovnost. Plezanje, ki ga je izbral namesto teka, ki je običajen v zadnji fazi triatlona, je bilo – čeprav relativno lahko – vseeno zahtevno, ker je terjalo koncentracijo in previdnost na izpostavljenih mestih, recimo v Prevcvem izstopu. Tudi razmere v Slovenski grapi so se spremenile v primerjavi s tednom prej, ko je za trening sam preplezal smer. Na nekem mestu je sneg skopnel in nastal je zoprni prehod med snegom in skalo. Teden prej se je tam kar sprehodil.

Na morju sta nanj pazila Andrej Debevec - Debi v gliserju in Anže Kristan v kajaku; med kolesarjenjem sta ga z avtom spremljala Miha Oven in Dragan Todorovič; v zadnji etapi so z njim po Slovenski smeri na vrh Triglava plezali Primož in Matevž Štular, Miha Lamprecht in Mire Steinbuch. Naslednji dan mu je pri sestopu s Kredarice delal družbo Miran Jus.

In še kratka epizoda z nočne vožnje. Največ adrenalina mu je zaplalo po žilah približno ob enih ponoči, ko je malo za odcepom za Studenec v smeri Postojne za njim pridiral spuščeni rotvajler, in se je v srce razbijajočem in dih jemajočem šprintu rešil na levo stran ceste proti nasproti vožečemu vozilu. Na srečo je po približno dvajsetih metrih zverina popustila. In tudi z avtom sta zavila vsak na svojo stran ceste.

Časi etap: plavanje, pribl. 4 km, 1,37 ure; kolesarjenje, pribl. 220 km, 10,45 ure; plezanje in hoja 8 ur, postanki 4,13 ure. ●

¹ Za primerjavo: klasični triatlon ironman sestavlja 3,8 km (2,4 milje) plavanja, 180,2 km (112 milje) kolesarjenja in 42,2 km (26,2 milje) teka (vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/Triathlon>).

Oklepniki na cestah

Orjaški krešič

Besedilo: Dušan Klenovšek

Tokrat nekaj besed o oklepnih vitezih (ali oklepnikih, če vam je ljubše), ki jih lahko srečamo med vožnjo po kozjanskih poteh. Če marca najpogosteje srečamo žabe, krastače, močerade in pupke (na kratko dvoživke), pa se kasneje vrstna sestava živali, ki se zadržujejo na cestiščih, spremeni. Kače in kuščarji, ježi, poljski zajci, srnjad in lisice. In kar nekaj drobiža je med njimi. Še najlažje opazimo kovinsko črno obarvane hrošče iz družine krešičev. Tokrat govorimo o največjem med njimi, o orjaškem krešiču (*Carabus gigas*). Vse tja v jesen ga lahko srečamo na cesti, ki jo obiskuje v iskanju ostan- kov povoženih živali. In medtem ko išče mrhovino ali se že hrani na njej, lahko kaj hitro pod pnevmatikami sam konča življenjsko pot.

Ko smo nedavno v dolini Bistrega grabna nad Kozjim postavili piramide za privabljanje nočnih metuljev (in zvedavih pogledov mimovozečih vozni- kov), je ultravijolična svetloba privabila tudi mnoge nočno aktivne hrošče, med njimi vsaj pet orjaških krešičev. Ogromno manjših žuželk je vzbudilo

njihovo lakoto. S krepkimi čeljustmi so zlahka drobili njihova nežna zunanja ogrodja. Večji metulji so bili previdnejši in so se jim umikali. Mi pa smo morali paziti, da nismo katerega izmed njih pri popisovanju vrst na piramidah pohodili.

Orjaški krešič je skupaj z bolj po- znanim rogačem naš največji hrošč in endemit Balkanskega polotoka, saj je njegov areal omejen na območje nekako od grškega Peloponeza na jugu in Romunije na vzhodu do južne Avstrije na zahodu.¹ Ustrezajo mu vlažni gozdni biotopi, zlasti na karbonatni podlagi.²

Orjaški krešič ni samo mrhovinar ali priložnostni "tat" na nočnem popisu metuljev. Je tudi lovec. Med njegovim priljubljenim plenom so polži, zato ga nekateri imenujejo kar polžar. Ko sem pred časom vodil skupino otrok po

Orjaški krešič je uplenil polža.

Foto: Dušan Klenovšek

gozdni učni poti iz Podsrede na grad, smo tako lahko vsi skupaj opazovali krešiča med kosilom. Naša prisotnost ga niti ni motila. Sicer pa nas ni mogel opaziti, saj je bila njegova glava povsem skrita v polžji hišici (kot lahko vidite na fotografiji). Pri fotografiranju pa moramo biti previdni. Če imamo objek- tiv z *zumom*, ga le izkoristimo, da živali po nepotrebem ne vznemirjamo. Če se mu namreč zelo približamo in se počuti ogrožen, se brani. Pa ne z grizenjem, pi- kanjem ali čim podobnim. Poškropi nas in pri tem meri na oči kot najpomemb- nejše čutilo. Če bi nas zadel, bi imeli kar nekaj pekočih težav. Če zadene "le" kožo na roki ali obrazu, pa nas še tako vztrajno umivanje za kakšen dan ali dva ne odreši smrdenja. Ne zamerite mu – saj ni tega storil iz hudobije, le za svoje življenje se je boril. Da ga ne vznemirjamo, pa konec koncev od nas zahteva tudi zakonodaja, ki ga varuje. Ampak žal ne tudi pred pnevmatiko na cesti. ●

¹ Jürgen Trautner in Katrin Geigenmüller: Tiger Beetles, Ground Beetles. Josef Margraf, Aichtal, 1987, str. 488.

² Heinz Freude, Karl Wilhelm Harde in Gustav Adolf Lohse: Die Käfer Mitteleuropas, Bd. 2, Adepaha 1, Carabidae (Laufkäfer). Spektrum Akademischer Verlag, Elsevier GmbH, München, 2004, str. 521.

Marmot®

JAKNA SPEED LIGHT

TEHNIČNA, LAHKA, ROBUSTNA IN ČISTIH LINIJ

Speed light je minimalistična jakna ki bo prevzela vse navdušence, ki iščejo učinkovito in lahko rešitev za svoje avanture. Izdelana iz Gore-Tex® Pro tkanine, je nepremočljiva, odporna na veter in odlično diha. Kapuca z ojačanim robom, širina pasu in konci rokavov se lahko enostavno prilagodijo.

Kolekcijo Marmot najdete v trgovinah:

ANNAPURNA, Krakovski nasip 4, Ljubljana
Avantura šport, Gregorčičeva cesta 19, Ilirska Bistrica
Suvel šport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 5, Nova Gorica
Cult, Dolenjska c. 350, Lavrica
Svet športa, Titova 16, Jesenice
Proklimb, Ljubljanska cesta 1, Bled

www.annapurna.si

GORE-TEX® Pro izdelki

Oblačila z GORE-TEX® Pro tehnologijo so so izdelana za maksimalno čvrstost in so namenjena brezkompromisni in dolgoročni uporabi. 3-slojna konstrukcija.

Pot in vlaga izhlapevata
Dež in veter ostaneta zunaj

Zunanji material
GORE-TEX® Membrana
Zaščitni sloj

 www.marmot.eu

Epska mavrica

V dolini Mrzle vode, ki ponuja dolge in strme stene z dobro ali odlično skalo, je Dejan Koren (AO Vipava) našel prostor za novo smer in jo po predhodnem opremljanju s svedrovci 31. avgusta tudi preplezal. Smer poteka v severni steni Velike Lojtrce, precej desno od markantne poči Lomasti-Mazzillis, ki preseka celotno steno. Svedrovci so precej narazen, vendar je možno nameščati premična varovala. Smer je dobila ime **Epska mavrica** (7c+, 650 m) po naravnem prizoru nad goro med enim od obiskov. Atraktivni so zlasti začetni, najbolj strmi raztežaji, v katerih smer uspešno vijuga med strehami in strmimi prehodi, vsem pa se le ne more izogniti. Ocene po raztežajih (7b, 6b, 7c+, 7a, 7a+, 6a, 6c, 7a+, 5, 4) govorijo o eni najbolj zahtevnih prvenstvenih smeri naših alpinistov zadnje čase. Čestitke za lepo delo in lep vzpon.

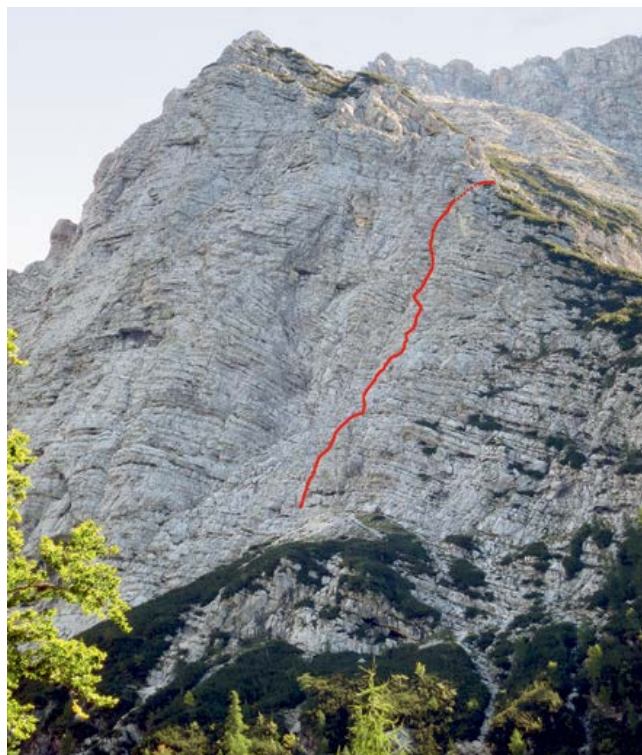
Triglav, Debela peč, Križevnik in Brana

Silvo Kragelj (AO Ljubljana Matica) in Marko Turk (AO Rašica)

Debela peč, N'č ne oblub'm
Foto: Oto Žan

sta tudi v Triglavski severni steni našla prehode zmernih težav, ki pripeljejo povsem na vrh Vzhodnih glav. Grobo orientacijo smeri najlažje podamo tako, da rečemo, da poteka v prvih stenah desno od poti čez Prag. Smer sledi razom in grebenom od markirane poti do vrha Vzhodnih glav. Nanjo je najlepši pogled ravno s poti čez Prag. Smer **Nova vzhodna** (V+/II-III, 950 m) je nastala v dveh ločenih dnevih, 3. in 8. junija. Matevž Mrak in Klemen Žumer (oba AO Radovljica) sta 26. septembra ponovno obiskala domačo Debelo peč. Preplezala sta novo smer **N'č ne oblub'm** (VII/VI+, VII-, 450 m, 9 h). Smer se začne po isti rampi kot Ang Phu in nadaljuje po polici v desno. Od tu pa naravnost čez previs in po očitni strmi rampi v levo do poči na stojišče sredi plošče. Nato v desno po tanki poči v lažji svet proti levi. Nadaljujemo po krušljivi prečnici v levo do nove kompaktne razčlembe do stika s Srednjim razom in raztežaj po njem. Nato sledimo levi strani raza po lepih kaminih in počeh. Ponavljajci bodo lahko šli v steno za štiri kline lažji, prva plezalca pa obljubljata dobro skalo in lepo plezanje. V levem delu glavnega ostenja Križevnika sta 8. septembra plezala Andrej Grmovšek in Matej Balažic (AO Kozjak). Nove prehode sta našla med smerema Giljotina in Kamniti krst. Giljotini sta se v tretjem raztežaju začasno

Smer Vstala Primorska
v severni steni Vrhju Labrja
Foto: Peter Bajec

priključila, nato pa zopet nadaljevala po ravni liniji, ki vodi proti očitni strehi. V levem delu strehe sta našla prehod in nadaljevala po poči, ki se na koncu precej razširi in zaključí v ploščah. Smer ponuja večinoma povprečno skalo, le v najtežjem raztežaju je skala bolj krušljiva, od tod tudi ime **Lepotna napaka** (VIII, 265 m). Osmega septembra sta v dokaj neobljudeni zahodni steni Brane potegnili novo linijo Primož Lavrič in Aleš Holc (oba AO Kamnik). Po zanimivem dostopu skozi Kotliško grapo sta načela novo smer v mestoma precej krušljivi skali, kasneje pa sta bila občasno nagrajena z lepim plezanjem v dobri skali in po sedmih urah dosegla vrh stene. Smer sta poimenovala Divja roža (VII-/VI-V, 430 m).

Prvenstvene vsepovsod

Pregled primorskih sten, ki ga že nekaj let ureja Peter Podgornik, je tudi v tako pozabljene stene, kot je Veliko Špičje, prignal vrsto pustolovcev. V zadnjem času je

nastalo kar nekaj novih smeri. Štirinajstega septembra sta v Vrhju Labrja krajšo smer speljala tudi Peter Bajec in Primož Bregar (oba AO Železničar). Tri raztežaje dolga smer poteka v desnem, nižjem delu stene, desno od Neznane smeri, njene težave pa ne prekoračijo četrte stopnje. Smer vstopi v vpadnici dveh rumenih odlomov in se v navpično vzpenja proti vrhu. Smer **Vstala Primorska** (III-IV, 150 m, 2 h) se malo pod robom združi z Neznano, zanjo pa potrebujete standardno opremo. Še istega dne sta ista plezalca v kratki steni v podstavku pod zahodnim razom Male Mojstrovke postavila še **Pikona i** (V/III-IV, 180 m, 3 h). Smer krasi fantastična skala in poteka spodaj levo od izrazitega kamina, ki preseka steno na pol, zgoraj pa desno od njega. Smer vstopi prek plošč in se usmeri v izrazito zajedo, ki ji sledi do velikih streh, pod njimi preči kamine, desno od streh pa po najlažjih prehodih izplezamo na vrh. Desetega septembra sta Klemen Jelič in Rok Tičar (oba AO Kranj) obiskala jugovzhodno steno Jezerske Kočne. Dolg dostop je bil nagrajen z lepo prvenstveno smerjo **Vesele Dolenjke** (V+/III-V, 300 m).

Zahodna stena Brane in novi smeri: Divja roža (oranžna) in Krušljivka za ozimnico (svetlo modra). Smer vstopi iz smeri Čebulj-Mulej (rdeča) in se po 200 m odcepi v levo.

Foto: Aleš Holc

Takih, zares mogočnih linij danes res ni več na pretek. Smer poteka po najbolj izraziti zajedi, kotu v steni. Po petih raztežajih pride na neizraziti steber in z njega po lepi rampi na vrh melišč ob steni. V smeri so ostali trije klini, večino varovanja pa se lahko uredi z metulji in zatiči.

Silvo Kragelj (AO Ljubljana Matica) in Marko Turk (AO Rašica) sta že v pozni pomladi, 15. maja, v južni steni Stenarja preplezala novo smer. Čeprav je novica stara, te prvenstvene smeri ne moremo izpustiti, saj gre poleg vsega za smer lepih težav, **Rodeo** (VI/IV–V, 250 m). Smer poteka nekoliko nižje kot druge njune smeri in za razom po najbolj izraziti zajedi, kotu. Vstopi sicer z leve in s police na polico pripelje na najvišjo gredino v vpadnici zajede. Od tu dalje več ali manj sledi tej zajedi. Petega junija sta

v jugozahodni steni iste gore dokončala še eno novo smer. Smer poteka po stebru levo od smeri, ki sta jih preplezala lani. **Sončni steber** (VI/IV, 250 m) poteka po izrazitem razu. Ko doseže rampo, po kateri gre Metro, ji nekaj časa sledi, nato pa izstopi v strmem raztežaju na rob stene. V isti steni je 13. maja Silvo našel še dva lažja prehoda, varianti, primerni za sestop. **Metro** (II, 190 m) je poimenoval smer, po kateri se je povzpel, **Metro 2** (I, 120 m) pa smer, po kateri je nato sestopil. Zgornji del je enak, vstopita pa vsak po svoji gredi.

Peter Podgornik in Vladimir Makarovič (oba AO Nova Gorica) sta ponovno preplezala novo smer, tokrat v izrazitem stebru v levem delu redko obiskane JV stene Planje. Verjetno je to šele četrta smer v tej steni. Smer sta poimenovala **Samotarjev sen** (V+/III–V, 380 m) in jo posvetila Marjanu Prevcu, ki je v gorah izginil daljnega leta 1956. Smer se začne po ploščah desno od grape – kaminov, ki potekajo levo od stebra. Najprej poteka po ploščah navzgor, nato pa močno proti desni, ves čas nekoliko pod izrazito zajedo, počjo, ki poteka proti desni. V drugem raztežaju plezamo do te zajede in nato navzgor proti levi na steber. S stebra sledi ponovno dolga, skoraj vodoravna prečka v desno in nato ponovno levo navzgor na raz. Od tod naprej smer poteka ves čas nekaj metrov levo od samega stebra

in v štirih raztežajih pride na travnato gredo pod robom. Po najlažjih prehodih v enem raztežaju priplezamo na vrh.

Prvenstvena v Dolomitih

Tomaž Jakofčič in Grega Lačen sta 27. septembra v Tofani levo od smeri Eotvos-Dimai preplezala novo smer. Kljub svedru in svedrovcem, ki sta jih imela s seboj, je plezanje kmalu dobilo resen značaj, saj se je sveder že ob prvem vrtanju obrabil in so jima klini prišli še kako prav. Vrtalni stroj je sameval na polici, ko sta junaka plezala v zahtevnih raztežajih ob pičlem varovanju. V zgornjem delu smer poteka v območju navrtane smeri. Smer sta poimenovala **Vidia** (VIII+/VII, VI, 450 m). Stara mačka malo izizvalno pravita, da kdor si bo upal smer ponavljati, bo v njej našel dva svedrovca in dva klina.

2. ženski alpinistični tabor

Komisija za alpinizem je drugo leto zapored organizirala ženski alpinistični tabor. Potekal je od 5. do 8. septembra v Nacionalnem parku Gesäuse pod vodstvom Monike Kambič (AO Kamnik) in Nastje Davidove (AO Ljubljana Matica). Kontrast generacij je bil tokrat res izrazit in najverjetneje je na ušesa mlajših udeleženk zašla marsikatera zanimiva izkušnja. Tabora so se

Nahrbtniki

vrhunske oblike in kvalitete!

fs®

Factory store d.o.o., Grize 125, 3302 Grize • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

poleg organizatorok udeležile še Mira Zorič (AK Slovenska Bistrica), Maria Jeraj (AO Ljubljana Matica), Maja Duh (AO Tržič), Miranda Ortar (Soški AO), Maja Lobnik (AO TAM), Lada Lukinič in Gordana Blažević (obe iz Zagreba). V petek, 6. septembra, so Kambič-Zorič ter Duh-Ortar preplezale **Südostschulter** (V, 500 m) v Kleine Ödstein, Lukinič-Blažević **Gummikiler** (IV+, 450 m) v isti steni, Davidova in Jerajeva pa **Schneewind** (VII+, 125 m) in **Superlux** (VI+, 300 m) v Festkogelu. Naslednji dan so preplezale Kambič-Ortar **Rosskuppekante** (VI+, 480 m) v Rosskuppe ter Davidova-Jeraj **60 plus** (6c, 510 m) v isti steni, Zorič-Lobnik **Waidhoferweg** (V+, 200 m) v Kalbling ter Lukinič-Blažević **Schluchtkante** (V+, 40 m) in **Schritte zum Gipfel** (V+, 130 m) v isti gori. Kratek povzetek gotovo ne more zaobjeti vsega pristnega žmohta, ki ga taka akcija prinaša. Upam, da se punce opogumijo in napišejo kaj več o tej temi.

Proste ponovitve

Jan Valentinčič (Soški AO) in Klemen Žumer (AO Radovljica) sta 8. septembra opravila prvo prosto ponovitev **Črne maše** (VIII-/VII+, 400 m) v Velikem Draškem vrhu. Smer poteka v desnem delu stene med popularno DKV in Tržiško smerjo. Premore dobro skalo in kar nekaj napetih mest. Najbolj zgornji tehnični raztežaj, gladka plošča, ki se lahko konča s padcem na polico, je ocenjen samo s VII-. Da bi potrdila dobro formo, sta dan prej ponovila še **Srebrno stezo** (VII-/VI, 400 m) v Triglavu. Marko Mavhar in Branko Grobelnik sta 21. septembra opravila eno redkih ponovitev smeri **Aktinidija** (VI+/VI-V, 200 m) v Križevniku.

Novice iz ameriškega granita

V Yosemite so bili člani AO Jesenice. Med tamkajšnjim bivanjem so preplezali kar nekaj krajših smeri in se privadili na granit. Poleg krajših jim je uspelo prosto ali tehnično preplezati tudi nekaj daljših smeri. Uspeli so v smereh **South face** (5.10b, C1+, 400 m)

v Washington Columnu, **East Buttress** (5.10b, 450 m) v El Capitanu in **Regular NW Face** (5.9, C1+, 750 m) v Half Domu. Same lepe klasike divjega zahoda.

Tabor za mlade alpiniste

Komisija za alpinizem PZS je tudi letos organizirala alpinistični tabor, namenjen plezanju mladih alpinistov ali starejših pripravnikov v samostojnih navezah. Izhodišče je bila Koča na Gozdu, kjer so se zbrali že v petek, 14. septembra. Tabora so se udeležili Matej Balažic (AO TAM), Jaka Capuder, Blaž Gladek, Matej Mučič (vsi AO Kamnik), Laura Dovč (AO Ljubljana Matica), Tjaša Jelovčan (AO Kranj), Marko Mavhar (AO Grmada Celje), Domen Petrovčič (Akademski AO) ter Matevž Mrak in Klemen Žumer (oba AO Radovljica). Vodji tabora sta bila Blaž Navršnik in Matej Kladnik. V soboto, 15. septembra, se je večina navez odpravila v Jerebico. Naveza Capuder-Gladek je preplezala **Livado** (VII, IV-V, 400 m), naveza Mučič-Petrovčič **Vaja con dios** (VII/VI, 450 m), naveza Jelovčan-Dovč **Sivi ideal** (VI/V, 450 m), naveza Balažic-Mrak pa **Tupilak** (VII-/VI-V, 450 m). Vodji tabora Navršnik in Kladnik sta tega dne poskusila v **Ludri** (VI+/IV-V), vendar je poškodba Kladnika preprečila vzpon do vrha. Mavhar in Žumer sta plezala na drugem območju. Poskusila sta preplezati Steber Šit, vendar sta morala zaradi mokrote obrniti, zato sta preplezala krajšo neznano smer. Naslednjega dne je bila zagnanost manjša, zato so muhasto vreme izkoristili za plezanje smeri v Nad Šitom glavi in za športno plezanje.

Novice je pripravil Peter Mežnar.

NOVICE IZ TUJINE

Ueli Steck v Himalaji

V prvi polovici oktobra je iz Nepala prišla vest, ki bo še dolgo odmevala v alpinističnih

krogih po vsem svetu. Švicar Ueli Steck je namreč priplezal na vrh Anapurne (8091 m) po novi smeri v južni steni. Po tej je tudi sestopil, po 2500 metrih vzpona in prav toliko spusta pa je bil po 28 urah že na varnem v vznožju stene! Steckov bliskoviti vzpon je potekal takole: prijateljem Donu Bowieju, fotografu Danu in Janie Pattituci ter Jonahu Matthewsonu je Ueli rekel, da se bo verjetno povzpel le do šotorčka v spodnjem delu stene (6100 m), ki so ga postavili pri aklimatizaciji, da bi se dodatno aklimatiziral, a so po njegovem izrazu na obrazu vsi videli, da je v igri še veliko več. Do večera je priplezal na okoli 7000 metrov, kjer je v sneg pod veliko skalno pregrado izkopal luknjo, da bi v njej počakal na izboljšanje vremena, saj se je veter že ves dan krepil. Z nočjo se je veter umiril in Steck je nadaljeval po snežnih in lednih žlebovih, ki so se tam naredili. "Takšne razmere so enkrat na sto let," je opisal plezanje v tem delu stene, čeprav je povedal tudi, da je bilo nekaj črnega in tankega ledu. Malo po polnoči je izstopil iz stene in bil na vrhu okrog druge ure ponoči. Takoj se je vrnil po svojih stopinjah in začel s plezanjem navzdol po smeri vzpona. Nekajkrat se je tudi spustil po vrvi in do jutra prišel do svoje luknje, po dolgi plezalni noči nekaj pojedel in popil, opoldan pa se je že srečal s prijatelji pod steno.

Ueli Steck do sedaj ni samo v težko razumljivih rekordnih časih preplezal treh zadnjih problemov Alp, opravil vrsto drugih hitrih in tehnično zahtevnih ponovitev in prvenstvenih smeri v Alpah, marsikaj je zmogel tudi v nižjih, a tehnično zahtevnih stenah Himalaje, stal brez dodatnega kisika na vrhu Everesta in za nameček pred dvema letoma sam preplezal južno steno Šiša Pangme v desetih urah in pol. Toda južna stena Anapurne je bila čisto nekaj drugega. "Mislim, da sem končno našel svojo mejo in velikih višinah. Če bi hotel preplezati karkoli težjega, bi se verjetno ubil. Preplezati nekaj tehnično zahtevnega na cool način je bilo tisto, kar sem

hotel narediti," je svoj vzpon komentiral Steck. Povejmo, da je Steck pravzaprav dokončal poskus Jeana Cristopha Lafaille in Pierra Beghina iz jeseni 1992, ko sta priplezala že do 7500 metrov, a sta se zaradi poslabšanja vremena morala obrniti, pri sestopu pa se je Beghin smrtno ponesrečil. Precej poškodovani Lafaille se je tako moral sam rešiti iz stene, pri tem pa so mu pomagali tudi člani slovenske odprave pod isto steno. Naslednje presenečenje pa je sledilo komaj dobra dva tedna po Steckovem vzponu, saj je ta noviteta že doživela prvo ponovitev. Preplezala sta jo francoska mojstra Staphane Benoist in Yannick Graziani, avtorja številnih težkih smeri v Alpah, drznih (solo) ponovitev, ki sta se podpisala tudi pod marsikateri odličen vzpon na alpski način v Himalaji. Francoza sta načrtovala pet dni za vzpon, porabila pa sta jih osem, predvsem zaradi slabih razmer na višini okoli 7700 metrov. Spomnimo, da je med Steckovim vzponom in ponovitvijo Francozov nenavadno močna tropska nevihta tudi v nepalski Himalaji nasula precej snega, kar je očitno precej spremenilo razmere v steni in smeri. Trije odprti bivaki brez šotora v najtežjem delu stene in daljši čas za vzpon, kot sta predvidevala, so pustili posledice. Gorska vodnika iz Chamonixa in iz Nice sta ozebla in zato ju je helikopter pobral, takoj ko sta prišla v vznožje velike stene.

Odličen vzpon Fowlerja in Ramsdna

Angleška veterana sta preplezala novo smer in opravila prvi pristop na zahteven šesttisočak. V Indiji sta prva stala na vrhu Kishtwar Shivlinga (6451 m). Goro je Mick Fowler prvič opazil leta 1993, ko je v bližnjem Cerro Kishtwarju potegnil novo in zelo težko smer, toda politična situacija v tem delu Indije je to območje zaprla do lani, ko so indijske oblasti spet dovolile odprave. Fowler, eden izmed protagonistov in zaščitnih znakov alpskega stila v Himalaji, ni čakal prav dolgo in se je s svojim tovarišem Paulom

Ramsdenom, s katerim tvorita eno najuspešnejših navez zadnjih let v tehnično zahtevnih stenah šestisočakov v Aziji, pod goro odpravil že letos. Po aklimatizaciji sta 4. oktobra vstopila v 1500-metrsko jugozahodno steno in vrh dosegla pet dni kasneje. Sestopila sta s spusti po vrvi v smeri vzpona in 10. oktobra stala ob vznožju gore. "To je bila velika smer s spektakularnimi situacijami in raznolikim plezanjem do VI. škotske stopnje. Nekajkrat sva podvomila v uspeh, še posebej četrty dan plezanja, ko sva preplezala več zelo težkih mešanik raztežajev v strmeh ozebniku med monolitnimi stenami," je povedal Fowler po vzponu in dodal: "Zelo sva vesela, da sva uspela kot prva priplezati na to dramatično goro." In če takšen pridevnik uporabi Mick Fowler, ki ga tudi nekateri najboljši svetovni alpinisti imenujejo za svojega vzornika, je moral biti podvig res zelo "poštena" zadeva. Povejmo še, da sta Fowler in Ramsden dvakratna prejemnika zlatega cepina (za leto 2002 in 2012), posebej Fowler pa se je podpisal pod številne preizkusne kamne v plezanju na Škotskem, v Andih, Indiji, Pakistanu, Nepalju ter vzhodnem Tibetu. Gospod Fowler tudi ni več najmlajši, saj se počasi bliža svojim šestdesetim, z izkušnjami, vizijo in psihofizičnimi sposobnostmi pa lahko še vedno "drži štih" najboljšim mladcem.

Paraplegičarka Vanessa Francois preplezala El Capitan

Že spomladi smo zasledili priprave francoske ekipe z Vanesso Francois v glavni vlogi, ki je imela namen preplezati slovit El Capitan. To ne bi bilo nič posebnega, če se pred približno dvema letoma Francoisova ne bi zelo poškodovala pri plezanju zaledenelega slapu in postala paraplegik. Med prijatelji, ki so Vanessa Francois pomagali pri pripravah za vzpon, sta bila tudi naša Martina Čufar Potard in njen mož Nico. Priprave so uspeli

in če si človek, potem ovir za dosego cilja ni. Tudi zapora narodnega parka Yosemite ni ustavila ekipe, ki so jo poleg Vanesse sestavljali še dobro znana nekdanja dvakratna svetovna prvakinja Liv Sansoz, Marion Poitevine in Fabien Dugits. V štirih dneh so preplezali smer Zodiac, Vanessa pa je v smeri naredila več kot 4000 zgibov, saj nog, kot rečeno, ne more uporabljati. Kapo dol pred tako močno voljo!

Novi rekord ženske naveze

Sklenimo tale pregled dogajanj po svetu s še enim vzponom v El Capitanu, in sicer z najhitrejšim ženskim. Manj kot šest ur sta za najbolj znano tamkajšnjo smer porabili novozelandska plezalka Mayan Smith-Gobat in njena ameriška kolegica Libby Sauter!

Nos v El Capitanu ni samo najbolj znana smer v dolini in morda celo v celih ZDA, je tudi poligon, kjer svojo hitrost preizkušajo najboljši skalni plezalci. Odkar so smer v sedemdesetih letih prvič preplezali v enem dnevu, so se časi za to več kot tisočmetrsko smer še zelo skrajšali. Boj med moškimi navezami gre skoraj v sekunde, Hans Florine in Alex Honnold pa sta se edina spustila pod dve uri in pol.

Dohitevajo pa jih tudi dekleta. Že lani smo pisali o Mayan Smith-Gobat iz Nove Zelandije, ki je v eni sezoni dvakrat izboljšala rekord z ameriško plezalko Chantel Astorga (njun rekord je znašal 7 ur 26 minut), letos pa se je Mayan navezala na vrh skupaj z drugo Američanko, z Libby Sauter, ki je sicer članica yosemitske reševalne službe in je že bila nosilka hitrostnega rekorda v Nosu leta 2011.

Nedavno sta skupaj vstopili v Nos in izplezali na vrh stene po 5 urah 39 minutah!

Še kratek pregled najhitrejših časov v Nosu:

Ženske

09/2013 – 5:39 Mayan Smith-Gobat in Libby Sauter

09/2012 – 7:26 Mayan Smith-Gobat in Chantel Astorga

06/2012 – 10:19 Jes Meiris in Quinn Brett
09/2011 – 10:40 Libby Sauter in Chantel Astorga
2004 – 12:15 Heidi Wirtz in Vera Schulte-Pelkum
Moški

06/2012 – 2:23:00 Hans Florine in Alex Honnold
11/2010 – 2:36:45 Dean Potter in Sean Leary
10/2010 – 2:37:05 Yuji Hirayama in Hans Florine
10/2007 – 2:45:45 Thomas in Alexander Huber
10/2008 – 2:37:05 Hans Florine in Yuji Hirayama
07/2008 – 2:43:33 Hans Florine in Yuji Hirayama
09/2002 – 2:48:55 Hans Florine in Yuji Hirayama

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Plezalni ali otroški vrtec?

V uvodniku septembrske številke Planinskega vestnika se je avtorica Mateja Pate lotila zanimive problematike obiskovanja športnoplezalnih vrtcev z otroki. Tematika (pre)obremenitve plezališč je vsekakor vredna konstruktivne razprave in zdi se mi pohvalno, da je bila nedavno izbrana za temo meseca z namenom izboljšanja obstoječega stanja. Dejstvo je, da k obremenitvi določenih plezališč znatno prispevajo tudi otroci, ki lahko z razigranostjo in igro zmotijo lokalne prebivalce, lastnike zemljišč in ne nazadnje tudi ostale plezalce. Del uvodnika je namenjen potencialnemu zmanjšanju varnosti na račun motečih otrok, ki so mu lahko v plezališču izpostavljeni otroci, starši in drugi plezalci. Razmišljanje je na mestu, bi pa dodal par komentarjev. Varnost otrok v plezališču je primarno skrb njihovih staršev. Če nekdo izbrane smeri zaradi otroka ne more plezati normalno (se mu zdi, da so otroci preblizu in je zanje nevarno ipd.), naj to informacijo zaupa otrokovim staršem. Starši, ki jih

oglašanje in godrnjanje njihovih prestolonaslednikov med plezanjem vznemirjajo in to posledično zmanjšuje njihovo varnost, naj se tovrstnemu plezanju izogibajo. Ob upoštevanju osnovnih varnostnih pravil (čelade, varnostna razdalja in ustrezna izbira plezališča) se lahko možnost za nezgode otrok v plezališčih zmanjša na minimum oz. izenači z drugimi dejavnostmi v naravi in mestih. Tudi občutek krivde ob morebitni poškodbi otroka verjetno ne bi bil bistveno drugačen kot ob nezgodi pri drugih aktivnosti, na igrišču, na cesti itd. Večji del uvodnika je bolj filozofski in se ukvarja z vprašanjem, zakaj se posamezniki sploh odločijo za obisk plezališč z otroki, ter poskuša najti par razlogov proti. Osebnost se z zapisanim ne strinjam in menim, da je stvar enaka kot pri večini dejavnosti, ki jih v življenju počnemo pred otroki in jih lahko tudi potem. Ne vidim namreč razloga, zakaj nekdo po rojstvu otrok ne bi nadaljeval s športnim plezanjem in v to dejavnost vključil svoje nove družine. Še več, športno plezanje se mi zdi za to celo eden ustrežnejših športov (bolj kot košarka, tenis, plavanje, alpinizem itd.). Seveda je to osebna odločitev vsakega posameznika. Razlogov za obisk plezališča z otroki (primerno za celo družino, dejavnost v naravi, omogoča gibanje in socializacijo ...) je po mojem mnenju vsaj toliko kot tistih proti (nevarno, moteče ...). Res je vprašljivo, ali guganje v lupinici ali kobacanje pod steno dojenčku koristita, težko pa me kdo prepriča, da mu škodita oz. koristita bolj kot vožnja v vozičku, guganje doma ali pa na igrišču. Sploh v današnjem času, ko je obisk narave pri mlajših ponekod že prava redkost in je vredno stik z njo gojiti od malega. Verjetno bo plezanja v plezališčih z otroki v prihodnje vedno več, saj bo to logična posledica vsesplošne in rastoče popularizacije plezanja v zadnjem času. Prepričan sem tudi, da lahko družinski obisk plezališča ponudi prijetno izkušnjo tako staršem, otrokom kot tudi drugim plezalcem. Predvsem

zato sem se odločil napisati teh par besed, saj bi bilo odsvetovanje skupnih obiskov plezališč družinam po mojem mnenju neutemeljeno. Res je, da ob tem včasih "trpijo" drugi plezalci, saj so lahko nehote deležni otroškega zvočnega onesnaževanja, in popolnoma razumem, da nekatere to moti. Najbolj konstruktivna rešitev se zdi obisk mirnejših plezališč v obremenjenih terminih. Po obisku Črnega Kala na topel zimski dan med vikendom je verjetno vsakomur jasno, da tam ne bo poslušal samo šelestenja drevesnega listja. Glede na navedeno velja razmisliti o oblikovanju pravil, ki bi se jih družinski obiskovalci skušali držati (vključno s seznamom plezališč, kjer obiskovanje večjih družinskih skupin ni problematično). Predvsem zato, ker ponekod otroci res doprinesejo k celotnemu impaktu obiskovalcev plezališč, ki je ponekod že na zgornji meji vzdržnega. Če se bomo v prihodnje vsi uporabniki plezališč (lokalni plezalci, tuji plezalci, plezalci z otroki, domačimi živalmi, plezalne šole itd.) držali pravil, navedenih v tematski številki Planinskega vestnika, ne vidim problema za prijetno in dolgoročno sobivanje vseh. Srečno in varno plezanje še naprej.

Tadej Debevec

Odgovor na pomanjkljivost o koroški odpravi

Spoštovani g. Škarja, tudi sami ste prebrali knjigo Andreja Gradišnika Sanje Koroška 8000, v kateri vas motijo že v prejšnji številki PV citirane vrstice na straneh 151 in 152. Govore o generalnem pokroviteljstvu PZS nad koroško odpravo na Broad Peak, zato veste, da v knjigi o tem ni nobenega podrobnejšega pojasnila. V svoji recenziji sem izpostavil samo to, kar o ponudbi piše v knjigi in nič več. Na vašo pripombo, da manjka kdo, kdaj, komu, priznam, da tega ne vem in ne mislim raziskovati. Odgovor boste morali poiskati pri avtorju knjige.

Mire Steinbuch

LITERATURA

Velikani nad osem tisoč metri

Viki Grošelj: Velikani Himalaje. Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 2013. 248 str.

Viki Grošelj je stal kar na desetih osemtisočakah. A še uspešnejši

je pri projektu "vseh 14 osemtisočakov", ki ga je poimenoval "Velikani Himalaje". Najprej so se veliki vrhovi sveta pojavili v filmski podobi, zdaj pa je pred nami tudi knjižno delo. "Knjiga za k čajju," je rekel prijatelj, ki je v Himalaji že bil in mu gore veliko pomenijo. Sam pravim: odlična, poučna in jedrnata, pregledna kronika vsega, kar se je na himalajskih osemtisočakah zgodilo od njihovega odkritja do danes, tako rekoč učbenik o najvišjih vrhovih sveta. Vse pa napisano zelo doživeto, dejansko iz prve roke (oziroma noge, ki je tisti svet ničkolikokrat prehodila)! Grošljeva knjiga se bere tekoče in brez napora, z užitek sledimo štirinajstim zgodbam, podkrepljenim z zgodovnimi fotografijami. Avtor je znal mostrsko ubesediti raziskovalnega duha, ki je privedel najprej do izmere višin vrhov Himalaje in Karakoruma, nato do prvih odprav, do herojskih dejanj ob osvajanju vrhov in do odtisov slovenskih stopinj na gorah, ki so tako visoke, "da jih tudi ptica ne more preleteti." Kako visok je tisti svet, najbolje pokaže pregledna skica na strani 18, kjer se drug ob drugem postavijo Šmarna gora (pod katero je avtor doma), Triglav, Mont Blanc

in Everest. Nepredstavljive razsežnosti!

Viki Grošelj nam štirinajst osemtisočakov Himalaje v knjigi predstavi po letih prvih slovenskih vzponov nanje. Začne z Makalujem, ki je tudi njemu pomenil prelomnico. Sploh ima Makalu v zavesti Slovencev posebno mesto - bil je naš prvi osemtisočak, njegova južna stena pa prva velika preplezana himalajska stena, kar je nakazalo tudi novo usmeritev v himalajizmu (vizija pokojnega Aleša Kunaverja). Makalu je pomenil tudi uveljavitev vrste kasneje najboljših alpinistov v svetovnem merilu (Stane Belak, Nejc Zaplotnik, Viki Grošelj ...). Zanimivo, kot zadnja velika "slovenska" gora je v knjigi predstavljena Anapurna, ki pa je dejansko prvi osvojeni osemtisočak v zgodovini, nanj sta že leta 1950 stopila Francoza Maurice Herzog in Louis Lachenal. Ogromno zanimivosti izvemo - od tega, da se še do danes pri nekaterih vrhovih niso zedinili o njihovi višini, preko tega, koliko ljudi je stopilo doslej na posamezne osemtisočake (le Everest in Čo Oju prideta s številko preko tisoč, Anapurna komaj nekaj čez sto), do tega, zakaj so nekateri vrhovi tako dolgo "čakali" na prve obiskovalce (Šiša Pangma, 1964, zaradi zaprtih območij Tibeta). Zgledno urejeno knjigo na zadnjih notranjih straneh krasi odličen pregledni zemljevid Himalaje in osemtisočakov, ki so označeni z rimskimi številkami, tako kot v knjigi pri pregledu - tako je zemljevid še neke vrste kazalo. Številne fotografije - nekatere še črno-bele, mnoge z vrhov in neizmerno dolgih in strmih pobočij, nekatere iz cvetočega vznožja Himalaje - so odsev zgodovine, krute lepote in človekove drznosti, predvsem pa ljudi, ki so zaznamovali alpinistično zgodovino. Mednje vsekakor sodi tudi Nejc Zaplotnik, katerega talent me vedno znova navduši. Tako kot še številnim svojim, žal pokojnim, prijateljem, mu je Viki s knjigo postavil dostojen spomenik. V knjigi so seveda tudi vzorniki naših alpinističnih generacij, prvopristopniki na osemtisočake,

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,

E: konzorcij@mk-trgovina.si

Izredno privlačno čtivo,
sodi v sam vrh alpinistične literature.

Conrad Anker, David Roberst:
Izgubljeni istraživač
(pronalazak Malloryja na Mount Everestu)

V.B.Z. d.o.o.
Zagreb, 2013
(mekha vezava;
191 strani)

Obiščite našo novo spletno stran! www.konzorcij.si

KNJIGARNA KONZORCIJ

kot je nepozabni Hermann Buhl, osvajalec Nanga Parbata, Vikijev vzornik, pa sodobniki, ki so z našimi alpinisti "tekmovali" in slovenske dosežke vedno znali tudi prijateljsko ceniti - denimo Reinhold Messner. Imen je preveč, da bi jih zdaj naštevali, to stori knjiga. Zdi pa se mi, da je Viki Grošelj v knjigi uspel res objektivno, kolikor se v subjektivnem zaznavanju himalajskih dosežkov sploh da, ovrednotiti prispevke velikih "osvajalcev nekoristnega sveta". Knjiga je izšla ob 120-letnici PZS in 50-letnici Komisije za odprave v tuja gorstva pri PZS. Odlična kronika himalajskih osemtisočakov, predvsem pa dostojen poklon slovenski alpinistični zgodovini, ki nam je lahko za zgled. Viki Grošelj nam ta dejanja, ki so Slovencem v ponos, predstavi na slikovit in zelo stvaren način. Da je vsakomur jasno, za kaj je šlo - za prve vzpone preko orjaških himalajskih sten, za prvo smučanje z vrha, za prve vzpone brez kisika, za prve vzpone zakoncev ... Z marsičim so prav slovenski alpinisti pokazali svetu, kako je meje mogoče premikati, tudi ko se zdijo nepremakljive. Avtor se je s to knjigo poklonil tudi vsem žrtvam, ki so na slovenskih

odpravah ostale v Himalaji za vedno - seznam je dolg kar štiriindvajset imen. Svet, neprijazen bivanju, a tako silno privlačen, tako sanjsko mogočen, kar nezemeljski, je krut. Človek je tam le bežni prišlek. A vendar vedno znova hodi gor. Preberite knjigo, in prepričan sem, da boste začutili, kaj človeka žene v tiste višine. Rad imam knjige, ki me z besedo in sliko uspejo predstaviti visoko tja gor, v območje redkega zraka, kjer sam sicer nikoli nisem bil.

Marjan Bradeško

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije (PZS) je med 18. in 20. oktobrom 2013 v planinskem učnem središču Bavšica gostila skupščino Združenja planinskih organizacij Balkana (Balkan Mountaineering Union, BMU). Med pomembnejšimi zadevami skupščine je bila soglasna potrditev PZS za polnopravno članico BMU (prej je bila pridružena članica). Petindvajsetega oktobra je Planinska zveza razpisala volitve za organe PZS za mandat 2014–2018. Volitve so razpisane za naslednje organe: predsednika PZS, štiri podpredsednike PZS, sedem

članov upravnega odbora PZS, predsednike dvanajstih meddruštvenih odborov planinskih društev (MDO PD), predsednika nadzornega odbora PZS, štiri člane nadzornega odbora PZS ter varuha pravic gora. Volitve bodo potekale na skupščini v Novem mestu 12. aprila 2014, za predsednike MDO PD pa na sejah MDO PD. Rok za pošiljanje kandidatur za predsednika in podpredsednike PZS je 23. december 2013, za ostale organe pa 10. februar 2014.

Predstavniki PZS so se udeležili skupščine Združenja za reciprociteto, 5. in 6. oktobra 49. srečanja planincev treh dežel na avstrijskem Koroškem v Mallnitzu in 5. oktobra generalne skupščine Mednarodnega združenja planinskih organizacij UIAA v švicarskem kraju Pontresina (skupščina je sodila v sklop praznovanja 150. obletnice Planinske zveze Švice SAC). Na skupščini UIAA, ki so se je udeležili predstavniki 45 planinskih zvez z vsega sveta, sta bili v UIAA ponovno sprejeti dve največji planinski organizaciji: Planinska zveza Nemčije (Deutscher Alpenverein, DAV) in Avstrije (Der Verband alpinere Vereine Österreichs, VAVÖ). Šestnajstega oktobra je Planinska zveza na novinarski konferenci predstavila letos izdane edicije Planinske založbe PZS: knjigo Vikija Grošlja Velikani Himalaje, planinska zemljevida Polhograjsko hribovje (1 : 25.000) in Šaleška dolina z

okolico (1 : 50.000) ter planinski koledar za leto 2014, napovedali pa so izid še ene knjige v letu 2013.

Razstava PZS Življenje pod Triglavom je bila tokrat v Benečiji, kjer je bila razstavljena v dveh krajih.

Štiriindvajsetega oktobra je Planinska zveza s soorganizatorji ob 120. obletnici organiziranega planinstva v Sloveniji organizirala okroglo mizo Planinstvo kot vez z domovino in dvorani Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani. Na okrogli mizi so med drugimi sodelovali tudi predstavniki Slovenskih planinskih društev Trst, Celovec, Bariloche, Planinske družine Benečije in Planinske skupine KPD Bazovica z Reke. Z dogodkom smo želeli okrepiti vez med domovino in slovensko narodno skupnostjo v sosednjih državah in po svetu.

V Mladinski komisiji so bili aktivni na raznih področjih. Štirinajstega septembra je na Jezerskem potekalo že 14. strokovno-družabno srečanje zaposlenih v vrtcih na Gorenjskem. Poleg Gorske reševalne zveze Slovenije, splošnih bolnišnic Slovenj Gradec in Jesenice, Slovenske vojske, Koronarnega kluba Mežiške doline, Srednje zdravstvene šole Ljubljana, Zdravstvenega doma Kranj, Društva študentov medicine ter Enote helikopterske nujne medicinske pomoči so s strokovnim znanjem sodelovali tudi člani Mladinske komisije PZS.

Furlansko planinsko združenje je med 20. in 22. septembrom v Udinah pripravilo že 99. kongres, ki je letos sovpadel s 150. obletnico Planinske zveze Italije (CAI), na kongresu pa je sodelovala tudi predstavica Mladinske komisije, ki je predstavila bogato in razvejano delo mladih ter delo z mladimi v PZS, kar so zbrani sprejeli z velikim navdušenjem

Žirija 6. bienala vidnih sporočil Slovenije (BVSS) je na slovesnosti ob odprtju razstave v ljubljanski Narodni galeriji 22. oktobra 2013 podelila nagrade 6. BVSS. Med prejemniki nagrad in pohval je bila v kategoriji celostne podobe institucij in dogodkov tudi celostna podoba Ciciban planinec in Mladi planinec, ki so jo zasnovali v Grupi EE za Mladinsko komisijo.

V soboto, 9. novembra 2013, bo na treh lokacijah potekal letošnji regijski del tekmovanja Mladina in gore.

Vodniška komisija je vse vodnike PZS povabila na Zbor vodnikov PZS, ki bo v soboto, 23. novembra, v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje na Igu, Zabrv 12.

V času od 26. do 29. septembra sta bila Klemen Medja in Franc Gričar na uradnem obisku pri Planinski zvezi Makedonije – Federaciji na planinski sportovi na Makedonija (FPSM), in sicer sta sodelovala na njihovem licenčnem usposabljanju, Franc Gričar in Dragi Baloh pa sta aktivno sodelovala še pri praktičnem delu njihovega usposabljanja.

Davo Karničar –
1st skiing from Mt. Everest

CÉBÉ
PURE ADRENALINE

V Bavšici so se vodniki PZS zbrali še na zadnjih dveh letošnjih licenčnih usposabljanjih za kopne razmere, Vodniška komisija pa je objavila tudi seznam usposabljanj in izpopolnjevanj Vodniške komisije v letu 2014. Najdete jih na spletnem mestu vk.pzs.si.

Komisija za športno plezanje je razpisala tri državna prvenstva (Škofja Loka, Tržič, Slovenska Bistrica). Odlične uspehe še naprej beležijo naši športni plezalci, Mina Markovič je v Aziji zmagala na 5. in 6. tekmi svetovnega pokala v težavnostnem plezanju Mednarodne zveze za športno plezanje IFSC. Zmagala je tudi na masterju, tako da je bil izkupiček azijskega dela svetovnega pokala popoln. Njen uspeh sta dopolnila tudi Domen Škofic (6. in 11. mesto) in Urban Primožič (13. in 5. mesto). Za ključek svetovnega pokala (po tekmi v Franciji) bo v domačem Kranju 16. in 17. novembra – že sedaj vsi vabljeni!

Komisija za alpinizem je poročala o odpravi Phola

Gangchen, ki jo je financirala PZS, sestavljali pa so jo člani slovenske mladinske alpinistične reprezentance (SMAR) z vodjo Markom Prezljem na čelu. Odprava se je domov vrnila 24. oktobra. Med 5. in 11. oktobrom je potekal tabor Komisije za alpinizem za perspektivne alpiniste v Chamonixu. Tabor je bil namenjen predvsem plezanju zimskih (lednih in kombiniranih smeri) in spoznavanju gora nad Chamonixem. Tabora se je udeležilo devet perspektivnih alpinistov ter vodja Miha Habjan (AAO) in njegov pomočnik Aleš Česen (Alpski gorniški klub). Komisija za alpinizem je tudi letos med 13. in 15. septembrom organizirala alpinistični tabor, namenjen plezanju mladih alpinistov ali starejših pripravnikov v samostojnih navezah; tokrat na Vršiču. Tabora so se udeležili štirje alpinisti in šest starejših pripravnikov, od tega dve ženski. Tabor sta vodila Blaž Navršnik in Matej Kladnik. Komisija za alpinizem je razpisala dve prosti mesti za alpiniste za

mednarodno srečanje plezalcev BMC 2014 v Glenmore Lodgu na Škotskem.

Komisija za planinske poti je v septembru izvedla drugi letošnji tečaj, kot je bilo predvideno v planu izobraževanja. Tečaja, ki je potekal v Koči pri Jelenovem studencu, se je udeležilo 16 udeležencev in ga tudi uspešno končalo. Slovensko planinsko pot (SPP) je v oktobru na OŠ Franceta Prešerna Maribor predstavila podpredsednica PZS Slavica Tovšak in ob tem tudi odprla razstavo ob 60-letnici SPP.

Komisija za varuhe gorske narave (KVGNG) je uspešno zaključila že 11. usposabljanje za varuhe gorske narave. Dvajsetega oktobra so v Valvazorjevem domu udeležencem, ki so uspešno zaključili izobraževanje, podelili tudi diplome, izkaznice in značke. KVGNG je objavila dva razpisa, in sicer za priznanja KVGNG za leto 2013 (bronasto, srebrno in zlato priznanje dr. Angele Piskernik ter diplomo dr. Angele Piskernik),

in razpis za zbiranje predlogov kandidatov za organe KVGNG za obdobje 2014–2018. Rok za oddajo kandidatur za organe KVGNG je 15. januar 2014. Preventivna dejavnost je bila tudi v tem obdobju pomembna za PZS in njene članice, planinska društva. Planinska zveza je opozorila na razpise, ki so aktualni na planinski in tudi na državni ravni, primerni pa za planince in planinska društva. Še do konca novembra poteka tudi nagradna igra PZS – Plezaj s Tomom Česnom, v kateri z nakupom izdelka Planinske trgovine PZS sodelujete v žrebu za nagrade, ki jih podarja Planinska zveza. Glavna nagrada je vzpon po Slovenski smeri Triglavске severne stene z gorskim vodnikom Tomom Česnom. Vabljeni! Dobrodošli seveda še naprej v naši dobri družbi – tudi na spletni strani PZS, www.pzs.si, ter družabnih omrežjih (Facebook: <http://www.facebook.com/PlaninskaZvezaSlovenije>, Twitter: @planinskazveza).

Zdenka Mihelič

Septolete[®] plus

Plusefekt

Hitro nad močnejšo bolečino v grlu.

Ali ste vedeli,
da Septolete delujejo:

+ proti virusom

+ proti bakterijam

+ proti glivicam

www.krka.si

www.septolete.si

KRKA

*Naša inovativnost in znanje
za učinkovite in varne
izdelke vrhunske kakovosti.*

Pred uporabo natančno preberite navodilo!

O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Štetje gamsov in kozorogov

V lovišču s posebnim namenom (LPN) Triglav, s katerim upravlja javni zavod TNP, že vrsto let opravljamo redna dnevna in sistematična vsakoletna štetja gamsov in kozorogov. Najboljše podatke o številčnosti in populacijskih gibanjih ter o zdravstvenem stanju za posamezno vrsto prostoživečih živali dobimo z enodnevnim sistematičnim štetjem v enem od okolišev. Tako smo letos, dne 17. oktobra 2013, izvedli takšno štetje v okolišu Jalovec, kjer je največja populacija gamsov v Sloveniji (Zapoden, Zapotok, Velika Vrata, Kanjski preval, Velika planina pod Nizkim vrhom, Srednjica pod Pelci, Pod Rokavci, Za Gradom, Pod Mizam, Velika Dnina, Police) ter v južnem in jugozahodnem predelu Prisojnika (Kranjska planina in Mlinarica). Skupaj smo prešteli 336 gamsov in 17 kozorogov. Večina kozorogov se je nahajala v območju Prisojnika. Ker vseh živali nikoli ne vidimo in jih torej ne moremo natančno prešteti, ocenjujemo, da se v okolišu Jalovec v letu 2013 zadržuje približno 350–400 gamsov in okoli 20 kozorogov. Moramo pa upoštevati, da tudi ti gamsi čez leto delno prehajajo iz okoliša v okoliš oziroma z območja ene v drugo lovsko družino, v tem primeru iz Loga pod Mangartom v Bovec. Celoletna ocena naravovarstvenega nadzornika

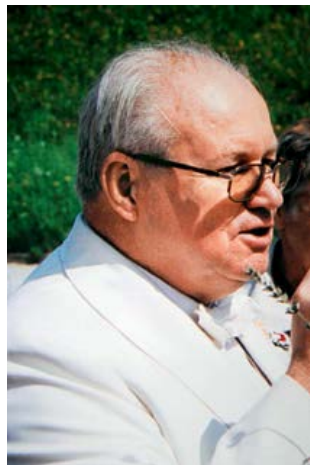
podatkov o številčnosti gamsov in kozorogov ter osnova za varstveno in upravljaljsko načrtovanje. Iz opazovanj v drugih okoliših (14 v LPN Triglav) ugotavljamo, da število gamsov narašča, število kozorogov pa v zadnjih petnajstih letih upada. V LPN Triglav smo leta 1998 prešteli 364 kozorogov in ocenili število na 400 živali, leta 2012 smo prešteli le še 130 kozorogov, iz česar sklepamo, da v LPN Triglav danes živi do 150 kozorogov. Vzrok upada so gamsje garje; to je kužna bolezen, ki se med gamsi in kozorogi hitro razširi. Naraščanje števila gamsov se ne nanašana številčnost pred izbruhom gamsjih garij leta 1980, ko so ocenili, da je bilo na območju današnjega LPN Triglav okoli 3000 gamsov. Sedanja ocena se suče od 1500 do 2000 gamsov.

Miha Marenčič

VSPOMIN

Milan Cilenšek

(1935–2013)

Vsak človek je po svoje izjemen in vsak je lahko po svoje vzor drugim; kot osebnost, kot nekdo, ki odlično opravlja svoje delo, kot nekdo, ki orje ledino ... Vsak se rodi z določenimi talenti, redki pa jih znajo razvijati in zares izkoristiti, sploh če jih je več. Milan Cilenšek je bil eden tistih redkih. Najprej je svoj talent izkoristil poklicno, razvil se je namreč v enega najboljših stavev, kar je dvignilo kakovost Mariborske tiskarne, poznejšega Mariborskega tiska, kjer je bil

zaposlen. Poklic stavca je vse do elektronske dobe veljal za elitnega. Skozi roke stavcev je šlo vse, kar je bilo natisnjenega na papir: od časopisov in revij, strokovnih in leposlovnih knjig do učbenikov, priročnikov, leksikonov ... Njihovo delo je predstavljalo svojevrstno univerzo pridobivanja najširših znanj in védenj, ki jih v tej raznolikosti in širini ni mogel dati noben šolski sistem. To univerzo je Milan opravil z odliko, dopolnil pa jo je z izjemnim poznavanjem slovenskega jezika in njegove zahtevne slovnice, kar je ob delu potrdil v sedemdesetih letih z diplomo iz slavistike na tedanji Pedagoški akademiji v Mariboru. Izkušnje in znanje so ga pripeljali do tiskarniškega korektorja, čigar vestnost in temeljitost so pozneje, ko je postal lektor Večera, cenili tudi novinarji in uredniki, saj je preprečil marsikateri spodrseljaj, ki bi sicer ostal za vedno natisnjen.

Več talentov smo rekli ... Mladenič se je ukvarjal z glasbo, vendar so ji ga gore speljale. Ljubezen do planin je bila tolikšna, da jim je posvečal ves prosti čas, a ne le kot njihov strastni obiskovalec; bil je turistični in planinski vodnik po domovini in tujini (leta 1989 je prejel priznanje slovenskega Gostinsko turističnega zbora kot najuspešnejši vodnik leta), bil je urednik Planinskega vestnika in avtor planinskega vodnika po severovzhodni Sloveniji. Bil je med ustanovnimi člani Planinskega društva Železničar Maribor in avtor številnih prispevkov o skritih lepotah slovenskih planin. Več let je urejal Večerov planinski vodnik in interno glasilo ČGP Mariborski tisk. Posebno mesto pri njem so imela potovanja z vlakom. Zadnja leta svojega službovanja je Milan Cilenšek zaključil kot urednik mariborske rubrike v časniku Večer. V tem času je nastopal tudi kot mentor in učitelj uspešne generacije častnikarjev, ki si ga je zapomnila kot neverjetno natančnega, strogega, vendar vedno korektnega šefa, čigar vodilo je bilo, da je osnova dobrega

novinarstva popolno obvladane slovenskega jezika. Po upokojitvi pred triindvajsetimi leti je Milan Cilenšek še naprej sodeloval s časnikom, vse dokler mu je to dopuščalo zdravje.

Spomin nanj ni živ le pri tistih, ki so imeli privilegij in čast z njim sodelovati, način, kako mora biti besedilo napisano, da je primerno za objavo, je bil merilo še mnogo let po njegovi upokojitvi tudi pri njegovih mlajših kolegih, s katerimi se osebno ni nikoli srečal.

Življenje je vse: težko, lepo kruto, radodarno, zahtevno, zabavno ... Resne stvari je včasih treba jemati tudi nekoliko manj resno, in to se je dogajalo tudi pri Večeru. Kako so si delo naredili bolj zabavno Cilenškovi sodelavci, lahko preberemo v zbirki anekdot Helene Grandovec Teater v hiši: "Pravopis in slovnica sta mu bila kot kristjanu Sveto pismo in zelo si je prizadeval za poslovenjenje tujih besed. Pa se je pojavilo "surfanje". Milan je razmišljal, kako se znebiti nadeležne, grdo zveneče besede. In se je domislil: tisto, na čemer "surfajo", je podobno deski, torej – deskanje (beseda se je kasneje povsem uveljavila). Milanovim nekdanjim kolegom iz tiskarne pa se izpeljanka iz deske očitno ni zdela posrečena ... med malimi oglasi so objavili: Deskalno desko (planko) prodam. Milan Cilenšek ..."

Marta Krejan

Janez Kutnar

(1949–2013)

Malo pred novim letom je pozvonil pri vratih ter mi zaželel srečno in zdravo 2013. Ponudil mi je eno od voščilnic, ki jih je sam naredil iz suhega planinskega cvetja. Izbral sem tisto, v kateri sta bila v plastičnem ovitku prilepljeni planika in alpski zvonček. "Poleti gremo spet na Triglav in Montaž, samo da pridem k sebi," je rekel, vendar sem mu v oči bral, da se poslavja. Spet sva se dobila na njegovem domu 12. februarja, ko me je poklical, naj pridem plačat članarino. Šele od drugih

in poklicnega lovskega čuvaja Zvonka Kravanje za okoliš Jalovec je okoli 300 gamsov in 25 kozorogov. Sistematično enodneвно štetje in celoletna ocena sta dobri primerjavi učinkovitosti posameznih metod zbiranja

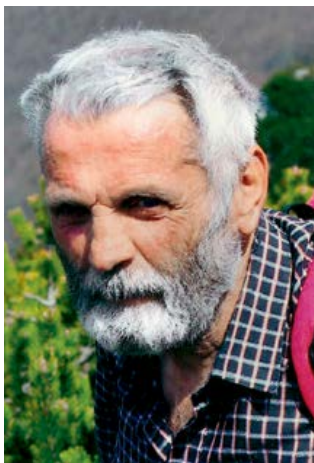
sem izvedel, da je ravno tistega dne praznoval 64. rojstni dan. Janezova planinska pot se je začela že v osnovni šoli, ko je vzljubil gore in jim ostal zvest do konca, saj jim je posvetil ves prosti čas. Vzljubil je čudovite sončne vzhode med vršaci, lepe razglede, planinsko rastje in živalstvo, zdravilna zelišča, ki jih je s pridom uporabljal, različne kamnine in nenazadnje – iskrene prijatelje. Spoznal je, kako majhen je človek, nepomemben in minljiv v objemu mogočnih gora, zato jih mora spoštovati, opazovati, spoznavati in jih včasih pravočasno zapustiti. Slišal je grmenje plazov, sikanje strel, bučanje hudournikov, občutil belo meglo, globok moker sneg, dež, točo in še mnogo drugega. V Planinskem društvu Črnuče je začel pri pionirskih izletih po okoliških gričih, pozneje nadaljeval delo v mladinskem odseku kot gorski stražar in mladinski gorski vodnik ter kasneje kot načelnik mladinskega odseka. Bil je vodja izletniške sekcije in mentor pri delu z najmlajšimi, s Planinskimi škrtati, ki so ga klicali kar striček Janez. Mnoge generacije najmlajših se

gradnji planinskega doma na Mali planini, od prve lopate do zadnjih večjih del v letu 2006. Malokdo ve, da je Janez prehodil slovenske gore podolgem in počez, stal na mnogih tujih vrhovih, tudi na Mont Blancu, in da je štirikrat prehodil Slovensko planinsko pot. Še lani je bil kljub načetemu zdravju na dvajsetih dvatisočakah in dvakrat na Triglavu. Gore so mu dajale moč, s katero se je upiral zahrbtni boleznini. Janez nas je zapustil na začetku prebujajoče se pomladi, v letu, ko bo društvo praznovalo častitljivih 60 let. Za njim bo v društvu ostala velika praznina. Vse življenje se je razdajal in živel za druge, vedno je dajal več, kot je prejemal. Utihišlo je njegovo petje po planinskih poteh, utihišlo je požvižgavanje na kolesu, zamrl je Janezov prešerni smeh. Toda Janez Kutnar bo živel naprej v našem spominu.

Nace Perne

Aleksandra Sandi Zalar

(1960–2013)

bodo spominjale moža z belo brado, pokritega s planšarskim klobukom. Pred leti je Janez Kutnar uspešno končal šolanje za planinskega vodnika. Več kot 16 let je bil predsednik PD Črnuče, vse od tedaj, ko se je gorah smrtno onesrečil njegov prijatelj Ciril, pa do zadnjega dne svojega življenja. Od začetka je sodeloval pri

Po slabem letu dni trpljenja in boja s hudo in neozdravljivo boleznijo nas je vse, ki smo jo neizmerno cenili in spoštovali, le dan po 20. pohodu po Jurčičevi poti zapustila Aleksandra Zalar - Sandi. Ko sem jo 25. februarja v večernih urah obiskala v Kliničnem centru v Ljubljani in jo bodrila, sem prvič začutila, da sta jo zapustila optimizem in upanje v ozdravitev, ki smo

ga vsi, z njo vred, gojili od trenutka, ko smo zvedeli za njeno zdravstveno stanje. Ves čas boleznini smo upali, da jo bo premagala. Upali, da ji bo uspelo uresničiti še mnoge cilje in načrte, o katerih je rada govorila in so ji nenehno rojili po glavi. Tako naj bi se 18. marca vsi, ki jih je želela v svoji bližini, zbrali v Jamarskem domu in se za njen rojstni dan poveselili in ji nazdravili. A se ji, tako kot nam, želja ni uresničila. Radost je zamenjala žalost in se ugnezdila v vse, ki ne moremo prebleti izgube.

Sandi se je rodila na Gorenjskem, na Jesenicah, pod gorami, ki jih je nad vse ljubila. Zaradi mnogih dejavnosti, s katerimi se je ukvarjala, ni imela dovolj časa niti moči, da bi v njih pogosteje doživljala njihove lepote. Enkrat mi je omenila, da je bil njen prijatelj znani gorski reševalec in alpinist dr. Iztok Tomazin. V planinsko društvo Viharnik sem jo vključila leta 1993, ko sem se zaradi že večkrat opisanih razlogov odločila podariti slovenskim planincem še eno pot, kulturno Jurčičevo pot. Njeno sodelovanje pri tem projektu mi je bilo zelo dragoceno in nenadomestljivo. Že tedaj je bila uspešna slikarka, kiparka, oblikovalka, kulturna delavka in urednica glasila Naša skupnost v občini Grosuplje, kjer sem jo spoznala v okoliščinah, ki se jih nerada spominjam. Ko sem ji, kot nekdanja učenka prof. Ivana Šumljaka, očeta Slovenske planinske poti, zaupala idejo za odprtje planinske poti in vsa opravila, ki so povezana s tem, se je brez problemov in s svojim znanjem iskreno priključila organizacijskemu odboru in storila vse, kar ji je omogočala njena umetniška ustvarjalnost. Že pozimi leta 1993 je izdelala lesene smerne table z ličnim Krjavljevim čevljevem, žige kontrolnih točk, dnevnik poti s kontrolnimi točkami in vse drugo. Spremljala je markaciste PD Viharnik in PD Grosuplje na vsej poti in s svojim orodjem omogočila, da je bila opremljena ne le s Knafelčevimi markacijami, temveč na pomembnih križiščih tudi z lesenimi

smerokazi. Urejenost poti si je na prvem pohodu leta 1994, za praznik 150-letnice Jurčičevega rojstva, ogledal tedanji načelnik Komisije za pota pri Planinski zvezi Slovenije g. Tone Tomše in izrekel utemeljene pripombe zaradi dolžine smerokazov, ki jih je dobrovoljno upoštevala. Tako je bila tudi po njeni zaslugi ta planinska pot, vpisana v kataster planinskih poti pod št. 1538, po ocenah številnih pohodnikov najlepše urejena planinska pot. Tako kot vsi drugi v organizacijskem odboru poti in pohoda je vse opravila prostovoljno, tudi z lastnimi prispevki, saj PD Viharnik ni imelo nikakršnih sredstev za izvedbo takega projekta, čeprav ga je, tako kot vodstvo občine Grosuplje, moralno podpiralo. Če kdo, je bila Sandi tista, ki bi lahko avtorsko zaščitila originalne smerne planinske table, pa tega, skromna kot je bila, ni storila. Ne samo mene, tudi njo je verjetno bolelo dejstvo, da so bile mnoge table, tudi na pomembnih točkah poti, takoj po prvih pohodih odstranjene. Kasneje sem jih našla pribite na drevesih po vaseh, kjer so se trudili razširiti traso Jurčičeve poti. Nikoli mi ni potožila zaradi spremenjenih nadomestnih smernih tabel, ki so jih izdelali neznani avtorji še za časa njenega življenja. Ustvarjalni opus Sandi Zalarjeve je zelo velik. Razdajala se je na pisateljskem, pesniškem in oblikovalskem področju, v samozaložbi je poleg časopisa Saja izdala pravljice, knjige za mladino, razna druga prozna dela, ki jih je sama ilustrirala in ki bogatijo naše knjižne police. Bila je izjemna pedagoginja na več šolah, organizatorica številnih likovnih, tudi mednarodnih kolonij in tečajev. Ganljive so bile solzne oči množice dijakov in mladine ter številnih drugih, ki smo jo pospremili k zadnjemu počitku. Njene likovne stvaritve, ki krasijo naše domove, jo bodo za vedno ohranile med nami. Njeno prvo, originalno smerno tablo Jurčičeve poti hranim kot veliko dragocenost.

Ruža Tekavec

**JESENSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.02 h
na radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

120

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

let
years

ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

PLANINSKA TRGOVINA PZS

**KUPOVANJE
ali NAROČANJE:**

Dvorakova 9, Ljubljana

PON: 9^h–15^h, SRE: 9^h–17^h, ČET: 9^h–15^h, PET: 9^h–13^h
(odmor za malico: 10.30^h–11.00^h)

T: 01 43 45 684

F: 01 43 45 691

BREZPLAČNA ŠTEVILKA

080 18 93

(24 ur/dan, vse dni v letu)

e-pošta: narocilo@pzs.si

SPLETNA TRGOVINA

<http://www.pzs.si/trgovina.php>

LEPOSLOVJE
PLANINSKI ZEMLJEVIDI
VODNIKI
STROKOVNA LITERATURA

**TUJA
LITERATURA**

**MAJICE, KAPE,
ZASTAVE, IZKAZNICE**

